

897
T-89.

O'QISH KITOBI

ADIBLARI

ZULFIYA TO'YCHIEVA

881
Т 89.

Ахборот маркази
Ахборот ресурслари

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
выдач

10.11.99
22.08.00

1525
О'QISH КИТОВИ
АДИВЛАРИ

Zulfiya To'uchiyeva

О'ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIV VA ORTA MAKSUS TALIM VAZIRLIGI
TOSHKENT YILDYATI CHIRCHIQ
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI

TOSHKENT
2019

UO'K: 821.512
KBK: 83.723
T-89

To'ychiyeva, Zulfiya

O'qish kitobi adiblari: qo'llanma / Z. To'ychiyeva –
Toshkent: "BAYOZ", 2019. – 256 bet.

ISBN 978-9943-48-99-3-6

Tuzuvchi va nashrga tayyorlovchi Z. To'ychiyeva

Tagrizchilar:

Z. Isoqov – Qo'qon davlat pedagogika instituti
boshlang'ich ta'lim kafedrası dotsenti

H. Ergasheva – Farg'ona viloyati Buvayda tumani
40-umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich sinf
o'qituvchisi

Ushbu metodik qo'llanma Qo'qon davlat pedagogika
instituti O'quv-uslubiy kengashining (2017-yil
28-sentabrda) 2-sonli bayonnomasi yig'ilishida muhokama
qilinib, nashrga tavsiya etilgan.

UO'K: 821.512
KBK: 83.723

ISBN 978-9943-48-99-3-6

© "BAYOZ", 2019.

ADABIYOTIMIZDA KATTA VOQEA

Biz ijodkorlarimiz hayoti va faoliyati, bolalar adiblari haqida ma'lumot beruvchi, ularning asarlaridan parchalar keltirilgan antologiyalarni ko'rganmiz, o'qiganmiz. Lekin qo'lingizdagi "O'qish kitobi adiblari" bu borada o'ziga xoz yangilik. Ushbu kitob katta mehnat va izlanishlar natijasida yuzaga kelgan, desak mubolag'a bo'lmaydi.

Bir kuni Buxoro shahridagi 3-maktab o'qituvchisi menga qo'ng'iroq qilib qoldi: – Opa, 4-sinf o'qish kitobida sizning "Sabog'" nomi hikoyangiz berilgan ekan. Hikoyani o'qishdan oldin, o'quvchilarni uning muallifi bilan tanishtirmoqchi edim. Iltimos, menga hayotingiz, adabiyotga kirib kelishingiz, ilk asaringiz haqida qisqa gapirib bersangiz. Bu o'quvchilaring uchun qiziqarli bo'lardi, – dedi muallim.

Darhaqiqat, odatda "O'qish kitobi" mualliflari bolalar gazeta-jurnallarini o'qib-o'rganib o'quvchining yoshiga, tasavvuriga, mavzusiga qarab ertak, she'rlar tanlaydi. Ular uchun yozuvchining shaxsi unchalik muhim emas. Asosiysi, bo'lim mavzusiga mosligi. Shu bois darsliklardan elga mashhur shoir-yozuvchilardan tashqari, nomi hali unchalik tanilmagan mualliflarning asarlari ham joy olgan. Ana shu mualliflarni o'quvchiga tanishtirishda ushbu kitob boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun zarur manba, qo'llanmadir.

Qo'llanmaning yana bir muhim jihati, mualliflarning asari qaysi sinf darsligidan joy olganligi ko'rsatilgani, uning ijodidan namunalar berilganidir.

Bir qarashda oddiy kitob. Lekin qariyb 150 nafar adibning hayoti haqida ma'lumot yig'ish, asarlaridan parcha tanlash oson emas. Bolalar darslikdagi ijodkorlarning she'r va hikoyasini o'qir ekan, uning qiyofasini ko'rishga ham qiziqadi. Mualliflar ancha

izlanishlar evaziga bu ishni ham uddalashdi. Kitobda aksariyat ijodkorlarning suratlari ham berilgan.

Ushbu kitob o'quvchilarimizga uzoq yillar davomida tayyor dastyor – metodik qo'llanma bo'ladi, degan umiddamiz. Kelgusida bunday xayri ish yanada to'ldirilgan, boyitilgan holda davom etishiga ishonamiz.

Zahro HASANOVA,

“Gulxan” jurnali bosh muharriri
Muhabbat HAMIDOVA, yozuvchi.

Nashriyotdan: Ushbu kitobni tayyorlash jarayonida “O'qish kitobi” darsliklaridan joy olgan yozuvchi va shoirning hayoti va ijodi, ularning suratlarini berishda biroz qiyinchilikka duch keldik. Shu ma'noda mazkur kitobni yanada boyitishda siz aziz kitobxonlardan qo'shimcha ma'lumotlar, takliflar kutib qolamiz.

Ma'lumot uchun:

 (+998-90) 805-84-90

 (+998-90) 805-84-90

O'ZBEK MUMTOZ ADABIYOTI

“ODAMDAN NIMA QOLADI?”

“O'qish kitobi” darsligida Yusuf Xos Hojibning “Outadg'u bilim” (“Saodatga boshlovchi bilim”) asaridan “O'quv va bilim haqida” (1-sinf), “Tilningni avayla – omondir boshing” (2-sinf), “Odamdand nima qoladi?”, “Bahor ta'rifida” kabi parchalar (4-sinf) berilgan.

Yusuf Xos Hojib turkiy tilda birinchi yirik hajmli adabiy ma'rifiy asar yozgan shoir, davlat arbobi, donishmand adibdir. U Bolosog'un shahrida taxminan XI asrning 20-yillarida tug'ilgan.

Yusuf Xos Hojib zamonasining eng muhim fanlari: tarix, badiiy adabiyot, astronomiya, geometriya, matematika, geografiyani chuqur o'rgangan.

U zamonasining barcha asosiy ilmlarini atroflicha o'zlashtirgan, arab va fors tillarini mukammal bilgan. Mahmud Koshg'ariy kabi turkiy tilning mavqaini oshirish, uning adabiy-madaniy hayotda munosib o'rin egallashi uchun kurashgan.

FOYDALI FAZILAT VA YARAMAS ODAT

Elig – mamlakat boshlig'i bir kuni O'gdulmishni chorlab, undan insondagi foydali fazilatlar hamda yaramas odatlar qanday bo'ladi? – deb so'raydi.

O'gdulmish javob beradi:

– Ey elig, – deydi u, – odamdagi eng ulug' fazilat ezgu qiliq va go'zal xulqdir. Ikkinchisi – rostlik, uchinchisi – hayo hisoblanadi. Mana shu uch fazilat birlasha, kishi baxtiyor bo'ladi, qut-iqbol uning huzuriga bosh urib keladi. Chunki kimning xulqi go'zal bo'lsa, uni barcha xalq sevadi. Xulqi soz bo'lgan odamga doimo to'rdan joy tegadi.

Hayo yaramas ishlardan tiyadi. Hayosizlik aslida juda yomon dard, borib turgan balodir. Rostgo'ylik, hayo va xushxulq birlashgan joyda baxtiyorlik bo'ladi.

Kishiga naf bermaydiganlar ham uch xil bo'ladi. Ularning dastlabkisi o'jar va fe'li yomon kishilar, keyingisi yolg'on to'qiydiganlar va nihoyat, oxirigisi baxil va pastkash kishilardir.

Kimning fe'li yomon bo'lsa, uning omadi kelgan chog'ida ham, ishlari chappa bo'lib ketaveradi.

Kimda kim yolg'onchilik bilan mashg'ul bo'lsa, rostgo'ylar orasiga sig'maydi.

Ochko'zlik tubanlik demakdir. Kimda kim shunday ekan, uning qut-iqboli ketadi, oti qolmaydi.

ENG MO'TABAR NUSSA

"O'qish kitobi" darsligida Nizomiy Aruziy Samarqandiyning "Sulton Mahmud va Beruniy" rivoyati (4-sinf) berilgan.

Adabiyotshunos olim, shoir, munajjim, tabib sifatida tanilgan Nizomiy Aruziy Samarqandiy XI asrning so'nggi choragi va XII asrning birinchi yarmida yashab ijod etgan. Haqiqiy ismi Najmiddin Ahmad ibn Umar ibn Ali bo'lib, otasi bir paytlar Saljuqiy Alp Arslonning xizmatida bo'lgan.

Nizomiy Aruziy Samarqandiy taxminan XI asrning 90-yillarida tug'ilgan. 1116-1119-yillari Sulton Sanjar saroyida – Nishopurda hayot kechirgan, keyinchalik O'ur va Bomiyon (Afg'onistonning markaziy qismida joylashgan viloyatlar)da umrining oxirigacha yashagan.

Nizomiy Aruziy Samarqandiyning bizgacha "Majma' ul-navodir" ("Nodirlar majmuasi") yoki "Chahor maqola" ("To'rt maqola") nomi bilan mashhur bo'lgan asarlarigina yetib kelgan. Asar 1156-1157-yillarda bitilgan bo'lib, muqaddima va to'rt maqoladan iborat. Muqaddimada kitobning yozilish sabablari, maqsadi aytilgan. Asosiy qismidagi maqolalarda dabr (koti) ilk ilmining mohiyati va yetuk sifatlari; she'r ilmining mohiyati va shoirning salohiyati; tibbiyot ilmining mohiyati, tabiiylik, tabibning vazifalari haqida fikr yuritilgan.

"Majma' ul-navodir"ning dunyo kitob xazinalarida 12 ta qo'lyozma va bir necha toshbosma nusxalari mavjud. Istanbul nusxasi eng mo'tabar nusxa hisoblanadi.

MUHAMMAD AVFIY HAYOTI

“O‘qish kitobi” darsligida Muhammad Avfiyning “Saxiy” rivoyati (4-sinf) berilgan.

Muhammad Avfiy XII asrning oxiri XIII asr boshlarida yashagan buxorolik mashhur adib va tazkiranavisdir. Uning “Lubob ul-albob” (“Idrok xulosalari”) asari ilk tazkiralardan. Avfiy qalamiga mansub “Javomi ul-hikoyot” tarixiy va folklor materiallariga asoslanib yozilgan. Uning o‘sha davr ijtimoiy illatlarini fosh qiluvchi va yuksak insoniy fazilatarni madh etuvchi xislatlarini ko‘pgina Yevropa va Sharq tadqiqotchilari ta’kidlaganlar.

SO‘Z SAN‘ATI USTASI

“O‘qish kitobi” darsligida Husayn Voiz Koshifiyning “Salomlashish odobi” pandnomasi (4-sinf) berilgan.

Kamoliddin Husayn Voiz Koshifiy (taxminan 1440 – 1505) Xuroson viloyatidagi Sabzavor shahrida tug‘ilgan. U arab, fors, turkiy tillaridan, matematika, astronomiya, kimyo, musiqa, adabiyot, fiqhdan ma’lumotga ega bo‘lgan. Yoshligidan voizlik – so‘z notiqlik san’ati bilan shug‘ullangan.

Kamoliddin Husayn allomaning ism-sharifi bo‘lib, voiz (notiq) – laqabi, Koshifiy (kashf qilmoq, yaratmoq) adabiy taxallusidir.

Olim Hirot madrasalarida talabalarga ta’lim-tarbiya bergan, Xuroson shaharlarida axloq-odobdan va’z

aytgan. Koshifiy o‘z asarlarida ijtimoiy-axloqiy hayot, ma’naviyat masalalariga katta o‘rin ajratadi, siyosat, davlatni boshqarish, shoh bilan fuqarolar o‘rtasidagi munosabat, jamoani idora etish, yetuk insonni tarbiyalash muammolari uning ijodida katta o‘rin egallaydi.

Bobokalonimiz Alisher Navoiy bilan ijodiy hamkorlik qilib, unga bag‘ishlab asar yozgan. Koshifiy asarlarining ko‘plab qo‘lyozma va toshbosma nusxalari O‘zbekiston Fanlar akademiyasi Sharqshunoslik institutida saqlanadi.

Husayn Voiz Koshifiy yaxshilik va yomonlik, adolat, vijdon, burch tushunchalari haqida ham atroflicha fikr yuritadi. Axloq normasi – insonlarning xulq, fe’l-atvorlarini tartibga solib turuvchi axloqiy talablardir. Koshifiy sabr, hayo, iffat, pokizalik, saxiylik, saxovat, rostgo‘ylik, kamtarlik, hushyorlik, vafodorlik, izzat-hurmatni bilish, sir saqlay olish kabi fazilatlarini birma-bir ta’riflab o‘tadi. Koshifiy axloqli inson deganda, ilm-ma’rifatga intiluvchi, haqiqat va adolatni sevuvchi, adolatsizlikka qarshi kurashuvchi, mard, harakatchan, oliyanob, saxiy, ochiq qalb insonni tushungan.

NAVOIY KUTUBXONASI MUDDIRI

“O‘qish kitobi” darsligida Xondamirning “Tanbeh” rivoyati (4-sinf) berilgan.

Tarixchi Xondamir Giyosiddin Muhammad ibn Xoja Humomiddin ibn Xoja Jaloliddin Muhammad ibn Burhoniddin Muhammad Sheroziy (taxminan 1473-1534) Hirotda tug‘ilgan. Ona tomondan Mirxonning nabirasi va shogirdi. Otasi temuriylardan Sulton Mahmud Mirzoning vaziri bo‘lgan. Navoiyning kutubxonasida kutubxonachi, mudir bo‘lgan.

Xondamir Hindistonga, boburiylar poytaxti Agraga, Zahiriddin Bobur huzuriga borgan. Bobur vafotidan so‘ng Xondamir uning vorisi Humoyun bilan harbiy yurishlarda ishtirok etgan. Ayni vaqtda u “Humoyunnoma” asarini yozadi. Bu xizmati evaziga unga “Amir ul-muarrixin” unvoni berilgan. Xondamir Humoyun bilan harbiy yurishdan qaytib kelayotganda vafot etgan. Vasiyatiga binoan Dehidadagi mashhur qabristonga, shoir Xisrav Dehlaviy yoniga dafn etilgan. Xondamir 13 ta asar yozgan, bizgacha 8 tasi yetib kelgan Xususana, “Humoyunnoma”, “Hammas podshohlarning tarixi”, “Xayrli kishilar ahvolini bayon etish borasida xabarlar xulosasi” va “Oliyjanob xulqlar”, “Vazirlar uchun qo‘llanma”, “Atoqli nomalar” yoki “Inshoi Giyosiddin”, “Inshoi Giyosiy” shular jumlasidan.

Navoiyning ma’lumotiga ko‘ra, Xondamir “Nakiy” taxallusi bilan she’rlar ham yozgan.

HOZIRGI O‘ZBEK ADABIYOTI

MILLIY MAKTAB ASOSCHISI

“O‘qish kitobi” darsligida Munavvarqori Abdurashidxonovning “Har kim ekkani o‘ra” ortagi (4-sinf) berilgan.

Munavvarqori Abdurashidxonov (1878 – 1931) Toshkentda tug‘ilgan. U O‘rta Osiyo jadidchilik harakatining yo‘lboshchisi, XX asr o‘zbek milliy matbuoti va yangi usuldagi milliy maktab asoschisi, yangi milliy teatr tashkilotchilaridan biri, adib va shoir.

1906-yilda nashr va muharrir sifatida “Xurshid” gazetasini tashkil etgan. “Shuhrat”, “Tujor”, “Osio” gazetalarini g‘oyaviy boshqargan va adabiy xodim vazifasini bajargan. So‘ng “Sadoyi Turkiston” gazetasida mas’ul muharrir muovini, “Najot” va “Kengash” gazetalarida mas’ul muharrir bo‘lgan.

U ko‘plab darsliklar muallifidir. Uning “Adib us soniy”, “Usuli hisob”, “Tarixi qavmi turk”, “Tajvid”, “Havoyiji diniya”, “Tarixi anbiyo”, “Tarixi islomiya”, “Yer yuzi” darsliklaribir necha marta chop etilgan. 1914-yilda taraqqiyparvar o‘zbek shoirlarining she’rlarini jamlab, “Sabzavor” nomi bilan nashr etgan.

Munavvarqori Abdurashidxonov ijtimoiy-pedagogik faoliyat bilan birga badiiy ijod bilan ham shug‘ullangan. Uning ixcham hikoyalari, she’rlari o‘sha davrdagi matbuot va o‘zi tuzgan darsliklarga kiritilgan.

“14 YOSHIMDAN SHE’RLAR YOZA BOSHILADIM”

“O’qish kitobi” darsligida Abdulla Avloniyning “Aqlli qarg’a”, “Taqsim”, “Soqi bilan onasi”, “Maqtanchoq g’oz” (1-sinf), “Ilm” hikoyalari (2-sinf) berilgan.

Atiqli ma’rifatparvar, iste’dodli shoir Abdulla Avloniy (1878-1934) Toshkentda to’quvchi oilasida dunyoga kelgan. Eski maktabda ta’lim olgan Abdulla Avloniy o’z tarjimai holida shunday yozadi: “12 yoshimdan O’qchi mahallasidagi madrasada dars o’qiy boshladim, 13 yoshimdan boshlab yoz kunlari mardikor ishlab, oliamga yordam qilib, qish kunlari o’qir edim. 14 yoshimdan esa o’sha zamonga muvofiq har xil she’rlar yoza boshladim. Bu zamonlarda “Tarjimon” gazetasini o’qib, zamondan xabardor bo’ldim”.

Madrasani bitirib, maktab ishlari bilan shug’ullandi. O’qish va o’qitish usuliga isloh kiritib, yangi tipdagi maktab tashkil etgan yosh pedagog o’quvchilarga zamonaviy bilimlar berish, sharq va g’arb tillarini o’rgatish kabi muhim ta’lim-tarbiyaviy ishlarni amalga oshirdi.

1906-yil “Taraqqiy”, 1907-yilda o’z uyida (Toshkentda) “Shuhrat” gazetalarini chiqargan.

Abdulla Avloniy maktablar uchun “Birinchi muallim”, “Ikkinchi muallim”, “Tarix”, “Turkiy guliston yoxud axloq” kabi zamonasi uchun hodisa bo’lgan darsliklarni yozgan. Avloniy Hijron, Nobil, Indamas, Shuhrat, Tangriquli, Shapaloq, Chol, Ab, Chig’aboy, Abdulhaq

taxalluslari bilan tanqidiy va ilmiy maqola, 4000 miteradan ortiq she’r ijod qilgan. Avloniy “Turon” teatr truppasini tashkil etib, unda o’z asarlari va qardosh kelijlar tillaridan tarjima qilingan qator dramalarni sahnalashtirdi.

A. Avloniy O’rta Osiyo davlat universitetida dars berish bilan birga, qator adabiyot darsliklarining muallifi bo’lgan.

“OCHKO’ZLIK”

Bir bola ko’chada yig’lab o’tirgan edi. O’tib-ketib turgan kishilardan biri: “O’g’lim, senga nima bo’ldi? Nega muncha yig’layapsan?” – deb so’radi.

Bola: “Bir tiyin pulim bor edi, yo’qotib qo’ydim. Shuning uchun yig’layapman”, – dedi. U kishining bolaga rahmi kelib, “Mana, o’g’lim, puling yo’qolgan bo’lsa, man sanga boshqasini berurman”, – deb cho’ntagidan pul chiqarib berdi.

Bola pulni olgach, yana avvalgidan ortiq yig’lay boshladi. U kishi: “Yana nimaga yig’laysan?” – desa, bola: “Oh, otajon. Agar o’z pulim yo’qolmagan bo’lsa, hozir pulim ikki tiyin bo’lar edi”, – dedi.

OG'IR SHAROITDA HAM LJOD QILGAN

"O'qish kitobi" darsligida Abdulla Qodiriyning "Mehrobdan chayon" asaridan olingan "Gulzorda" parchasi (3-sinf) berilgan.

XXasro'zbekadabiyotining yirik namoyandasi, o'zbek romanchiligining asoschisi Abdulla Qodiriy (Julqunboy) (1894-1938) o'tgan asrning 20-yillaridagi muhim ijtimoiy-madaniy jarayonlarning faol ishtirokchisi edi. "Har holda bemavridroq bo'lsa kerak, kambag'al, bog'bonlik bilan kun kechirguchi bir oilada ... tug'ilg'onman", deydi u o'z tarjimai holida, "yoshim to'qiz-o'nlariga borg'ondan so'ng meni maktabga yubordilar. Maktabda ikki-uch yil chamasi eski usulda o'qib, keyingi vaqtlarda oliamizning nihoyatda qashshoq kun kechirgani vajidan o'n ikki yoshimda meni bir boylga xizmatchilikka berdilar.

...Shu miyonalardan bozor vostiysi bilan tatarlardan chiqadurg'on gazetalarini o'qib, dunyoda gazeta degan gap borlig'iga iymon keltirdim. 1913-yilda o'zbekcha "Sadoyi Turkiston", "Samarqand", "Oyna" gazetolari chiqa boshlag'och, menda shularga gap yozub yurish fikri uyg'ondi. 1913-yilda chiqqan "Padarkush" ta'sirida "Baxtsiz kuyov" degan teatr kitobini yozib yuborg'animni o'zim ham payqamay qoldim.

Otasi boshidan o'tgan sarguzashtlar Abdulla Qodiriyning qator asarlari, tarixiy romanlarining yuzaga kelishiga turki bo'ldi.

"Sadoyi Turkiston" gazetasining 1914-yil 1-aprel

sonida Abdulla Qodiriy imzosi bilan "Yangi masjid va maktab" sarlavhali xabar bosiladi. Bu bo'lajak adibning matnuotida ilk chiqishi edi.

Abdulla Qodiriy o'zbek adabiyotidagi birinchi roman "O'tkan kunlar"ni yaratdi. 1922-yilda romanning dastlabki boblari "Inqilob" jurnalida chop etila boshlandi. Keyinroq "O'tkan kunlar" uch bo'lim holida kitob bo'lib nashr etildi.

1928-yil yozuvchining ikkinchi tarixiy romani "Mehrobdan chayon" nashrdan chiqdi.

U 30-yillardagi murakkab sharoitda ham ijodni davom ettirib, "Obid ketmon" qissasini yaratdi. Qodiriy asarlari sho'ro zamonida millat taqdiri, birligi, el-yurt mustaqilligi uchun kurash g'oyalari bilan yo'g'rilgani tufayli qattiq tanqidga uchraydi. U 1937-yilning 31-dekabrida qamoqqa olinib, 9 oylik qamoqdagi so'roq-tergov, qiynov va xo'rliklardan so'ng Cho'lpon, Fitrat kabi maslakdoshlari bilan birga qatl etiladi.

Yurtimiz mustaqillikka erishgach, adabiyotimiz, ma'naviyatimizni tiklashga alohida e'tibor berildi. 1991-yilda u Alisher Navoiy nomidagi Davlat mukofoti, 1994-yilda "Mustaqillik" ordeni bilan taqdirlandi. Hozirgi kunda bir qator ko'chalar, bog'lar, maktablar, kutubxona, mahalla va oliy dargohlar uning tabarruk nomi bilan yuritiladi.

Aytish lozimki, adabiyotimiz, millatimiz fidoyilarining nomlari va ijodi oqlandi. Shular qatorida qatag'on qurbonlaridan biri bo'lgan Abdulla Qodiriy asarlari ham xalqimizga qaytarildi.

MEHROBDAN CHAYON

Chin o'rtog

Anvar har kim uchun suyimlik va xushmuomalasi barchaga barobar edi. Ammo xush ko'rgan kishilardan birinchisi Ra'no va ikkinchisi maktabdagi shogirdlardan saboqdosh sherigi Nasim ismlik bola edi.

Nasim bilan Anvar juda yaqin do'st, bir-birini onglag'uvchi sirdosh o'rtog edilar. Garchi Nasimning otasi Qo'qonning'ina emas, butun xonliqning tanilg'an kishilaridan va bu ikki bolaning sinfiyayirmalig'ariyer bilan ko'kcha, lekin yosh do'stlar buning farqig'a yetmaslar, Nasim "xonning mirzaboshisining o'g'iliman", deb havolamag'anidek, Anvar ham "Salim bo'yog'chining yetimi, Solih maxdumning asrandisiman" deb andisha qilmas edi.

Bu ikki bola bir joyda subhatka kirishsalar, chetidagi bir kishi Anvarni yirtiq bo'z kiyimlar ichida va Nasimning shohi-adraslar bilan g'arq holda ko'rib, albatta "bu gadoybachcha bilan bekbachchanning o'zaro nima munosabattari bor?" deb taajjublanar, lekin do'stlar hali buning ayimasini idrok qilmas edi. Aksar juma kunlari Maxdumdan izn olib, Anvar shu o'tog'ining uyiga kechkacha Nasim bilan "subhattashib" qaytib kelar edi. Anvar shu munosabat bilan Nasimning otasi Muhammad Rajab poygachining iltifotiga noil ham bo'ldi.

Nasim o'rtog'i Anvarning yetimlig'ini otasig'a bildirib, maibur qilg'an bo'lsa kerak, bir necha mavsumlarida Muhammad Rajabbek Anvarga kiyimlar ham berdi. Bu iltifot ikki do'stning aloqalarini bir-birlariga yana qattiqrog' bog'ladi, ayniqsa, Maxdumning dimog'ini chog' qildi.

ERKIN VOHIDOVNING USTOZI

"O'qish kitobi" darsligida G'ayratiyning "Bohomning sovg'asi" hikoyasi (4-sinf) berilgan.

G'ayratiy bo'lib, asl ismi Abdurahim Abdulloyev. U (1902-1976) Toshkentning mahallasida dunyoga keldi. Uning otasi o'qimishli, adabiyotga qiziqqan kishi bo'lgan. Onasi Abdurahim Oyimxon aya qo'lida tarbiya topadi.

Uning adabiyotga qiziqishi ham aya aytgan ehtaklar orqali paydo bo'ladi. 1912-1915-yillarda u avval eski maktablarda, so'ng madrasalarda tahsil oladi. Shu yillarda Navoiy, Muqimiy, Furgat asarlari bilan ilk bor tanishadi.

Bo'lg'usi adibning ilk she'ri "Bolalar haftasi" nomi bilan chiqadi. 1926-yilga kelib Abdurahim G'ayratiy Ozarbayjonga borib, Bokudagi bilim yurtida o'qiydi. U yerda M. Mushfiq, S. Rustamiy, J. Jabboriy kabi tanilgan adiblar bilan tanishadi va muloqotda bo'ladi.

Keyin "Yashash taronalari" she'riy, "Qutulish" nomli hikoyalar to'plami chop etildi. "She'rim", "Shoir", "Tanburchi qizga", "Mening tuyg'ularim" kabi she'rlarida shoirning dunyogarashi gavdalanadi, shuningdek, uning "Temp", "Olov tanlar", "Sevgi", "Oltin yoshlik" kabi she'riy to'plamlari hamda "Onamga xat", "Jinasta" kabi poemalari yaratildi.

G'ayratiy 30-yillar adabiy

etib, shu davr g'oyalari ifodalangan she'riari, ayniqsa, uyg'ur xalqining musibati o'tirishiga bag'ishlangan "Onamga xat" va "Jinasta" dostonlari bilan mashhur bo'lgan.

Gayratiy bolalarga bag'ishlab "Yo'qolgan bola", "O'rmon mushugi" dostonlarini, "Mening yoshligim", "Unutilmas kunlar", "Rustamning sarguzashi" qissalarini yozgan. Shuningdek, uning bolalar hayotidan olingan "Omon", "Tinchlik o'rmoni", "Uchrashuv", "O'rmonda", "Qanotli do'stlar", "Al kichkina", "Tugmachaqu" kabi pyesalari mavjud. Ularning aksari respublika qo'g'irchoq teatrlarida sahnalashtirilgan.

Gayratiy respublika o'quvchilar saroyidagi adabiyot to'garagigarahbarlik qilgan. Bu to'garakdagi shogirdlari orasidan keyinchalik E.Vohidov, Yu.Shomansur, A.Eshonov singari shoir va yozuvchilar yetishib chiqqan.

O'G'RI QARG'A

Maktabdan kelgan Bahodir singlisi Nilufarning ayvon oldida xafa bo'lib o'tirganini ko'rib:

— Ha, seni kim xafa qildi? — dedi. Qo'llarini iyagiga qadab o'tirgan Nilufar indamadi.

— Sovqotdingmi? Yur uyga kir, bu yerda o'tirsang, shamollab qolasan, — Nilufar noiloj o'rimdan turdi. Ammo ikki ko'zi olazarak edi.

Bahodir singlisini o'z hoiliga qo'ymay yana so'radi. Shundaygina boyadan beri o'pkasi to'lib o'tirgan Nilufar akasiga piqillab dedi:

— Qo'g'irchog'im ayvonda edi, topolmayotibman, yo'qolibdi.

— Shunga xafa bo'lib o'tiribsanmi halil! — dedi xaxolab akasi.

— Masxara qilmang! — dedi-da, Bahodir Yur, o'zim topib beraman! — dedi-da, Bahodir Nilufarni kiyintirib, hovliga olib chiqdi. Birgalashib qaradilar. Topilmadi.

— O'rtoqlaringga bergandirsan? — dedi Bahodir. — Ularning ham qo'g'irchoqlari bor.

— Bir yerga berkitib qo'ygandirsan. Yaxshilab o'ylab ko'r-chil!

— Rostdan yo'qolib qoldi deyabman-kul! — dedi bo'g'ilib Nilufar.

— Kel, yana qidirib ko'ramizi! — dedi Bahodir va ayvon bilan oshxonaga kirib chiqdi. Qaramagan joyi qolmadi.

— To'xta, Baroqdan so'rab ko'raylik-chil! — dedi qiziqchilik qilib va deraza oldida turgan mushukdan bo'radi.

— Nilufarning qo'g'irchog'ini sen oldingmi? — mudrab o'tirgan mushuk qo'lini yalab yuz-ko'ziga surtdi.

— Ana, ko'rdingmi, qo'g'irchog'ingni olmagan uchun yuzini berkitiyapti! — dedi. Bu gappa chindan ishongan Nilufar taajjublanib bir akasiga, bir mushukka qaradi.

— Yana hovlini qidiridilar. Eng oxiri donlab yurgan sarik dikang xo'rozni ko'rib:

— Nilufarning qo'g'irchog'ini hazillashib olgan bo'lsang bera qol! — dedi yaqiniga borib.

— Qu-qu, yo'q, yo'q.

— Mening xo'rozim yolg'on gapirmaydi. Eshityapsanmi, "yo'q-yo'q" deyapti.

Nilufar umidini uzib, bo'shashganicha ayvon labiga horib o'tirdi.

Shu chiq hovlida uni-buni cho'qib yurgan ola qarg'a bitta suyakni ko'tarib uchib qoldi. Buni ko'rgan Bahodir diqqat bilan uni kuzatdi. Qarg'a hovlining bir chekkasidagi kallaklangan tolga qo'ndi-da, tumshug'idagi suyakni xas-xashaklar orasiga ko'mib,

yana qaytib uchib tushdi. "Ola qarg'a o'g'iri bo'ladi deb eshitganman!" – dedi o'zicha Bahodir. Keyin birdan baqirib yubordi:

– Qo'g'irchog'ingni topdim!

– Rostdami, qayerda ekan? – Nilufarning sevingani-dan ko'zlari charaqlab ketdi.

– Sen shu yerda qarab tur-chi, – dedi Bahodir va yugurib borib oshxona devoriga tirab qo'yilgan kichkina narvonchani olib kelib kallaklangan tolga qo'ydi. Nilufar yugurib kelib akasiga yordamlashgan bo'lib, narvonchani ushlab turdi. O'z o'lasidan ayrilib qolishga ko'zi yetgan ola qarg'a qag'illab hovli tepasida uchib yurar edi. Bahodir kallaklangan tol orasidan suyak, sovun parchalarini olar ekan birdan Nilufarning yelim qo'g'irchog'i chiqib qoldi.

– Aytmadimmi, shu yerda deb.

– Nilufar qo'g'irchog'ni bag'riga bosgancha yugurib o'yisining yoniga bordi.

– Ola qarg'a o'g'irlagan ekan. Akam topib berdi, – dedi.

– Ola qarg'a hovliga tushsa, hayda, tag'in boshqa narsangni ham o'g'irlamasin, bolam, – dedi onasi. Avvallari qarg'alarga mehribonchilik qilib, don sepi, suyak tashlab yurgan Nilufar:

– Men o'g'irini yomon ko'ramani! – dedi-da, ola qarg'ani ikkinchi marta hovliga yo'latmay qo'ydi.

RO'ZNOMA KATTA MAKTAB BO'LDI

"O'qish kitobi" darsligida G'afur G'ulomning "Shum bola" qissasidan parcha, "Ola buzoq" she'ri (4-sinf) berilgan.

O'zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri G'afur G'ulom (1903 – 1966) Toshkent shahrining Qo'rg'ontegi mahallasida tug'ildi. To'qqiz yoshida otasidan yetim qolgan G'afur G'ulom avval eski maktabda, so'ngra rus-tuzem maktabida ta'lim oladi.

Mustaqil hayot yo'lini erta tashlab kosiбchilik, tunukasozlik, harf teruvchilik singari turli kasblar bilan mashg'ul bo'lgan.

1923-yildan bolalar uyida mudir va tarbiyachi, so'ng turli gazetalarda ishladi.

G'afur G'ulom ko'plab she'riy to'plamlar chop etgan. Ayniqsa, shoirning "Kuzatish", "Sen yetim emassan", "O'qish", "Bizning ko'chada ham bayram bo'lajak", "Vaqf", "Onalar" singari asarlarida dunyo xalqlarini fashizm vabosidan xalos etgan jangchilarimizning mardona kurashlari tasvirlangan.

"Shum bola" qissasi bosh qahramoni obrazida adib hayotning har qanday murakkab va mashaqqatli sinovlaridan o'ta biladigan, tegirmondan butun chiqadigan, sho'x va zukko bola obrazini katta mahorat bilan tasvirlagan.

Shoirning ko'pgina asarlari qardosh xalqlar, Osiyo va Yevropa tillariga tarjima qilingan. O'zbek she'riyatining otashin jarchisi, ulkan san'atkori G'afur G'ulom milliy adabiyotimizning rivojiga katta hissa qo'shgan adibdir.

Toshkentdagi metro bekattaridan biri, Istirohat bog'i, respublikadagi markaziy nashriyot-matbaa jiodiy uyi adibimiz bilan ataladi. "Shum bola", "Netay", "Mening o'g'rigina bolam", "Afandi o'lmaydigan bo'ldi" asarlari asosida teatr spektakllari va kinofilmlar yaratilgan.

BUNI TOPING QIZLARIM

- To'ni silliq, tukki yo'o'q,
- Hammasi to'q, ko'ki yo'o'q
- Ichki qizil, ko'ki yo'o'q,
- Uni cho'qolmas, chumchuq,
- Bu nima qizim Qunduz?
- Bumi, dadavoy? Tarvuz.

- Marjon-marjon yumaloq,
- Yaproqlari shapaloq.
- Qora, qizil, sariq, oq, yaldizlar ihul napru-
- Yeb ko'rmasdan o'ylab boq
- Sen ayt, Mamlakat qizim?
- Bumi, dadavoy? Uzum.

- Malla tukli, sap-sariq,
- Murabbosi mazaliq,
- Palovga bossa bo'lar
- Podvalga ossa bo'lar,
- Tishlab ko'rib, ayt Mehri,
- Bumi, dadavoy? Behi.

- Mayda yoqutday qizil,
- Shirin nordon xilma-xil,
- Qalin, taxir po'sti bor,
- Hamma yerda do'sti bor.
- Sen aytchi qizim Gulnor?
- Bumi, dadavoy? Anor.

"OYBEK IJODI HAYOTI KABI EZGULIK BILAN YO'G'RILGAN"

"O'qish kitobi" darsligida Oybekning "Alaisherning yoshligi" (1-sinf), "Mehnatkash qiz" hikoyasi, "Bola Alisher" qissadan pacha, "Yosh hakin" qissalari (3-sinf) va "Alisherning yoshligi" qissadan parcha (4-sinf) berilgan.

Ulug' adib, shoir, olim,
jamoa arbobi Muso
Toshmuhammad o'g'li Oybek
(1905 - 1968) Toshkent
shahrida dunyoga keldi.
Toshkent universitetining
ijtimoiy fanlar fakultetida
o'qigan.

Oybek adabiyotga 1926 yili chop etilgan "Tuyg'ular" she'riy to'plami bilan kirib kelgan. Oybekning "Chimyon dafari" turkumiga kirgan, o'zbek tabiatining fusunkor tarovati va betakror ranglarini o'ziga simirgan she'rleri o'zbek lirikasining shoh namunalaridan biri bo'ldi.

Adibning yirik tarixiy asarlaridan biri "Navoiy" romanidir. Oybek bu romanda o'zbek adabiyotida birinchi bo'lib, ulug' shoir va mutafakkir Alisher Navoiy obrazini yaratdi. Oybek shuningdek, "Qutlug' qon", "Ulug' yo'l", "Oltin vodiyan shabadalar", "Quyosh qaraymas" kabi asarlar ham yaratgan.

Adibning avtobiografik qissasi "Bolalik" bo'lib, uning bosh qahramoni yosh Muso, ya'ni Oybekning o'zidir. Oybek iste'dodli shoir bo'libgina qolmay, mashhur olim, davlat va jamoa arbobi, publitsist tanqidchi va tarjimon hamdir. U Pushkinning "Yevgeniy Onegin", Lermontovning "Maskarat" asarini, antik Rim

adabiyoti namunalari, arman eposi "Sosunli Dovud"ni o'zbek tiliga tarjima qilgan.

KAPALAK

Quvdim bog'larda,
Yoshlik chog'larda.
Sen o'rtog'iming
Lolazorlarda.

Bildim, qalbingda
So'lg'in bir tilak.

Pir-pir etarding,
Tashlab ketarding.
Tutqich bermasdan,
Ko'nglim ezarding.

Gullar ochildi,
Hidlar sochildi.
Bahor nash'asi
Har yon yoyildi.

Go'zal kapalak!
Senga ne kerak?

Uch, uch qanot yozi
Sen titrak bir soz.
Ko'klam she'ridan
Tinglayin bir oz.

Abdulla ORIPOV: "Oybekning butun ijodi uning hayoti kabi ezgulik bilan, insonga mehr-muhabbat bilan yo'g'rilgan. Oybek qahramonlari eng ezgu ideallar uchun jangga kiradilar. Halollikni tayin etish uchun fidoyilik ko'rsatadilar. Xalqning baxt-u saodati uchun kurashadilar".

"O'QUVCHIGA ESTALIK"DAN BOSHLANGAN IJOD

"O'qish kitobi" darsligida Quddus Muhammadiyning "Maktab – o'tob qo'shig'i" she'ri (1-sinf), "She'rim senga, Vatanim", "Bulbuljonim kuylasin", "Momaqaymoq" she'rlari (2-sinf) berilgan.

Bolalar shoiri Quddus Muhammadiy (1907 – 1999) Toshkentda dunyoga keldi. O'rta Osiyo universitetining biologiya fakultetida tahsil oldi. Uning dastlabki she'rlar to'plami "O'quvchiga estalik" maktab bolalari hayotiga bag'ishlangan. "She'r va ertaklar", "Sinov", "Orzu", "Bahor keldi", "Dunyoda eng kuchli nima?", "Qirq o'g'il", "Yangi uy", "Mehribon do'star", "Qo'ng'izboy bilan shahonboy", "Tugmacha" kabi asarlari bosilib chiqdi. "Elandal va pechka", "O'z-o'zini tanqid" kabi dostonlari, "Ktob va O'tob", "Men sizga bir hikmat aytaman" kabi asarlari o'quvchilar orasida mashhur bo'lib ketdi.

"Tabiat alifbosi"da bolalarni O'zbekistonning boy va go'zal tabiatini sevish, suv va havosini musaffo saqlashga chaqirgan.

O'zbekiston xalq shoiri Quddus Muhammadiy mohir tarjimon sifatida ham mashhur. Uning B. Marshak, S. Mixalkov, A. Barto, K. Chukovskiy asarlari tarjimasi o'zbek bolalar adabiyoti ravnaqi va taraqqiyotiga muhim hissa qo'shdi.

MOHIR JURNALIST VA NOSIR

“O‘qish kitobi” darsligida Yo‘ldosh Shamsarovning “Varrak” hikoyasi (3-sinf) hamlangan.

Mohir jurnalist Yo‘ldosh Shamsarov (1907 – 1987) Namangan viloyati Chust tumanida tavallud topgan.

Yo‘ldosh Shamsarovning adabiy faoliyati asosan 30-yillardan boshlangan bo‘lib, dastlab ocherknavis sifatida taniladi. So‘ng hikoyanavis, publisist, qolaversa, romannavis sifatida kitobxonlar ommasi

shifonori qozongan. Uning ocherk va hikoyalardan tashqib topgan to‘plamlari mehnatkash va bunyodkor soliqchining orzu-armonlari ifodasi sifatida ma‘lum.

1933-yilda Farg‘ona davlat instituti (hozirgi universitet) qoshidagi til va adabiyot fakultetini tamomlagan. Shu davrdan boshlab uning Toshkentdagi ijodiy faoliyati boshlangan.

Yo‘ldosh Shamsarov o‘zbek adabiyoti oldidagi almamlari uchun “O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi”, “O‘zbekiston xalq yozuvchisi” faxriy unvonlariga sazovor bo‘lgan.

I. S. Turgenyevning qator qissa va romanlarini, D. Defoning “Robinzon Kruzo” va boshqa mashhur afjal el yozuvchilarning asarlarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan, o‘z davri imzolashida qatnashgan.

Viz, viz, viz, viz

Uchamiz, qo‘namiz.

Guldan guliga ko‘chamiz,

Gul sharbatin ichamiz.

Viz, viz, viz, viz

Qani, toping,

Kim biz?

Oltin qo‘ng‘iz.

BO‘TALOQ

Tuya bola – bo‘taloq

Chopib otar shataloq,

Shirmoy kulcha dumaloq.

Bo‘taloqon, bo‘taloq,

Hadeb otma shataloq.

Ba‘zi bir yer qatqaloq,

Yerdan yema shapaloq.

TARIXNAVIS LJODKOR

"O'qish kitobi" darsligida Mirkarim Osimning "Kitobga mehr" (1-sinf), "Jaloliddin Manguberdi", "Zehni o'tkir bola" hikoyalari (3-sinf), "Kitobga ixlos" gissasidan parcha (4-sinf) berilgan.

Yozuvchi va tarjimon

Mirkarim Osim (1907 – 1984) Toshkentda, ziyoi oilasida dunyoga kelgan. Dastlab eski maktabda, so'ngra "Shams ul-urfon" nomli boshlang'ich maktabda o'qidi. 1921-yildan Narimonov nomidagi ta'lim va tarbiya texnikumida tahsil ko'rdi.

Tarix fanidan qo'llanma, tavsifa, darsliklar yaratdi. Dastlabki yirik asari "Astrobod" tarixiy gissasi bo'lib, Alisher Navoiy hayoti va jiodiga bag'ishlangan.

Jiodkorning "O'tror", "Shiroq", "To'maris", "Temur Malik", "Iskandar va Spitamen", "Temur Malik", "Mahmud Tarobiy" kabi gissalarida ajdodlarimizning istilochilarga qarshi mustaqillik uchun olib borgan kurashi tasvirlangan.

Mirkarim Osim "Zulmat ichra nur" (Navoiy), "Jayxun ustida bulutar" (Beruniy), "Ibn Sino gissasi", "Ajabrning tug'ilishi" (Al-Xorazmiy), "Singan setor" (Mashrab), "Mohlaroyim va Xoposhsha", "Karvon qo'ng'irogi" kabi gissalarida o'zbek xalqining Amir Temur, Ulug'bek, Al-Xorazmiy, Beruniy, Ibn Sino, Mashrab singari yorqin obrazlarni yaratib bergan.

Tarixchi adib "Buyuk xizmatlari uchun" ordeni bilan mukofotlangan.

IBN SINO QISSASI Yangi shogird

U bir vaqtlar osuda hayot kechirgan Ray shahriga yaltib kelgandan keyin karvonsaroyda dam olib o'ziga kelib, nonushtadan so'ng ul-bul xarid qilgani bozor kimon yo'l oldi.

Attorlik rastasiga kiraverishda taxta ustiga dori-darmonlarini yoyib, o'z mollarini maqtab sotayotgan yosh bir yigit uning diqqatini jalb qildi. U: "Keb qoling, kelib, piri-pidaroz, taboshini a'lo dorilari menda bor, Ray shahrida menga teng kelaturgan tabib yo'q!" deb vaysar edi. Odamlar birin-ketin kelib, o'zlarini ko'rsalar, undan dori olib ketar edilar. Bir ozdan keyin shahariga o'ralgan bir juvon yosh tabibning oldiga kelib bir alima dedi.

Biz yosh ekansiz, men ham. Biliagingizni ushlab kimb ko'rish men uchun nojoiz, – dedi tabib qora ko'zlarini suzib. – Qari-qartang bo'lganimda ham mayil edi. Siz mundog' qiling, mana bu ipning uchini tashlab tomringiz ustiga bog'lang, men uning bir uchini ushlab, tebranshidan dardingizni topaman!

Yosh juvon chodra orasidan oppoq qo'lini chiqarib uning aylaganini qildi. Taxta ustida chordana qurib o'tirgan yigit ipning uchini ushlab turib, qoshlarini chimirtdi-da:

Bugun ertalab qatig' ichibsiz, – dedi. – Uyingiz ham chugurlikda ekan, zax ekan. Qorningizga suv to'planibdur. Mana bu dorining bir qoshig'ini yarim payola suvga eritib, har kuni bir marotaba ichib tursangiz, tuzalib ketasiz.

Rost aydingiz, – dedi yosh ayol yigiting qo'llidan doriini olib. – Bugun ertalab qatig' ichgan edim, zax uyda turaman. Na qilay, boshqa uyga ko'chib o'tishning iloji yo'q.

Tabibning "karomati" dan taajjublangan alloma uning soyligida turishini qanday bildingiz? – deb so'radi.

– Uyimga borib mehmonim bo'lsangiz, shul savolga javob bergayman. Shakli shamolingizdan janoblarini tanidim. Siz buxorolik mashhur tabibi hozir Abu Ali ibn Sinodursiz. Isfaxon hukmdori dastidan qochib kelganingizni eshitgan edim.

Alloma bu yigitning har narsadan xabardorligi, hushyorligiga qoyil qolib, uning gapini tasdiqladi va taklifi qabul qildi.

– Yosh ayol chodra ichidan qo'lini chiqarib, bilagiga ipning uchini bog'layotganda yahudiy'larga xos qimmat-baho matodan ko'ylak kiyganini va etagiga qatiq yuqqanini ko'rib qoldim, – dedi yiglit dasturxoniga fотиha o'qilgandan keyin, "musaviylar Ray shahrining chetidagi chuqurlikda yashaydurlar. Ipnung tebranishidan uning kasalini, albatta, aniqday olmading. Meni kechiring ustoz, bu bemorlarni aldash pulini olish uchun ishlatilgan nayrang edi".

– Ilmi tib aldanchilik va pul topish vositasi emas. Tabib bemorning mazhabi, millatiga qaramay, uning kasalini topishi va yo'qolgan sog'ligini qayta tiklash ustida bosh qotirishi kerak. O'shal ayolga nima dori berdingiz?

– Maydalangan oqbo'r, uning me'daga zarari yo'qdur.

– Ikkinchi bunday qilmang. Eng oldin nazariy va amaliy ilmi tibni yaxshilab o'rganib oling.

– Mening ham maqsadim shul. Sizning xizmatlaringizda bo'lib, dori-darmon tayyorlashda yordamlashsam, hunaringizni o'rgansam...

Allomaga xuddi shunday zehni, chaqqon yordamchi yetishmas edi. U ko'zlari o'ynab turgan yigitga qarab: "Boshidan yoshlik g'ururi ketmagan yigitga o'xshaydi, – deb o'yladi. – Ilmu fan uni hamisoli aravaga

qo'yilgan otdak yuvosh qilib qo'yar. Eng muhimi – farosatli ekan".

O'rindanko'pvaqto'tmay, ibn Sinoning qayerdaligidan sahar topgan Alouddavla uning huzuriga bir mulozimini yuborib aly so'radi va yana poytaxtiga qaytib kelishini iltimos qildi. Alloma yangi shogirdi bilan Isfaxon sari favona bo'ldi.

"KURASH NECHUN"

"O'qish kitobi" darsligida Maqsud Shayxzodaning "Toshkentim – onam", "Toshkentnoma" dan parcha, "Jigarlarga tilaklar" she'rlari (3-sinf) berilgan.

O'zbek adabiyotining atoqli namoyondalaridan biri, zabardast dramaturg Maqsud Ma'sum o'g'li Shayxzoda (1908 – 1967) Ozarbayonning Oqtosh shahrida tavallud topgan. U Toshkentdagi O'rta Osiyo institutining Sharq fakultetida tahsil olgan.

Ilk she'riy to'plami "Loyiq soqchi" deb nomlangan. Shundan keyin adibning "O'n she'r", "Uchinchi kitob", "O'n ikki", "Yangi devon", "Kurash nechun", "Ko'ngil daydiki...", "Zamon to'rlari", "Yillar va yo'llar", "She'rlar" she'riy to'plamlari, "Jaloliddin Manguberdi" tarixiy dramasi qator publisistik asarlari yaratildi. 1958-yili adibning ko'hna va ayni chog'da navqiron Toshkent shahriga bag'ishlangan, uning tarixi, o'tmishidagi merdaniyat va xalqaro aloqalarini tasvirovchi

"Toshkentnoma" lirik dostonini yaratdi. "Mirzo Ulug'bek" tragediyasi uni iste'dodli dramaturg sifatida tanitdi.

Adibning adabiy bilim doirasining kengayishi, ijodining mumtoz jahon yozuvchilari badiiy tajribasi bilan boyishida tarjima muhim rol o'ynaydi. U Shota Rustavelining "Yo'lbars terisini yopingan pahlavon" eposi, Pushkinning "Mis chavandoz" dostoni, Lermontovning she'ri va "Kavkaz asiri" dostoni va boshqa ko'plab asarlarni tarjima qilgan.

Shayxzodaning o'zbek adabiyoti tarixi, o'zbek xalq og'zaki ijodiyoti, xususan Alisher Navoiy ijodini tadqiq etish borasida yaratgan ilmiy ishlari ham tahsinga sazovor.

MUALLIM

Yashasam yuz yil ham chiqmaydi esdan,
Menga ilk alifni o'rgatgan ustoz,

Kechirdim men yuzlab kitobni ko'zdan,
Birinchi dafarga men qo'ygan ixlos –

Yashaydi ko'nglimda nafasday aziz,
Qalamim yozguncha, minnatim cheksiz.

Muallim!.. – U qanday sharafi unvon,
Tabiat sirlarin, turmush hikmatin,
Shuurning qudratin ko'p ravshan, ayon –
Nasllar ongiga u aylar talqin.

Uning ko'zi bilan bizlar barimiz –
Dunyo kitobini o'qiy boshlaymiz.

Gullab borar ekan elda fan har on,
Asrlar, nasllar senga umidvor!

Eining muallimi, senga bu farmon
Tariqlar nomidan bo'lmish barqaror.

Ulug' muallimdan sen olgan o'rmaq,
Yulduzlar quyoshdan nurri olgandek.

Yashasin yuz yil ham chiqmaydi esdan
Menga ilk alifni o'rgatgan ustoz,
Kechirdim men yuzlab kitobni ko'zdan,
Birinchi dafarga men qo'ygan ixlos –

Yashaydi ko'nglimda nafasday aziz,
Qalamim yozguncha, minnatim cheksiz.

YAXSHILAR QADRI

Do'stlar, yaxshilarni awaylab saqlang!
"Salom" degan so'zning salmog'in oqlang.
O'lganda yuz soat yig'lab turgandan,
Uni tirigida bir soat yo'qlang!

“FARG‘ONA TONG OTGUNCHA”

“O‘qish kitobi” darsligida Mirzakalon Ismoiliyning “Bobongiz xafa bo‘lsa maylimi?” hikoyasi (3-sinf) berilgan.

San'atkor yozuvchi,
mohir tarjimon Mirzakalon
Ismoiliy (1908 – 1986)
Qirg‘izistonning O‘sh
shahrida dunyoga kelgan,
O‘rta Osiyo institutining
Sharq fakultetida o‘qidi,
o‘qituvchilik qildi.

“Farg‘ona tong otguncha”
tarixiy romani milliy ruhi,
favqulodda boy, shirador
tili, XX asr boshidagi
xalq hayotining tasviri va boshqa g‘oyaviy badiiy
xususiyatlari bilan ahamiyatlidir.

“Bizning roman”, “Inson husni”, “Odamiylik qissasi”,
“Qizlar daftar”, “O‘zingdan ko‘r” asarlarida yoshlar
axloqi, oilada totuvlik va o‘zaro hurmat masalalari
haqida fikr yuritilgan. Mirzakalon Ismoiliy “Odamiylik
qissasi” kabi go‘zal nasriy asarlari bilan o‘zbek
adabiyotini yuksaltirishga o‘z ulushini qo‘shdi.

FARG‘ONA TONG OTGUNCHA (parcha)

Shu bir necha kun ichida muhtojlarning keti uzilmadi.
Mamarayim afandi ham sira charchamay, hammani
xursand qilib turdi. Lekin u tushgan yo‘lning darzi bor
edi, darz bugun ochilib qoldi. Shu kun ertalab ul-bul
olib ketgan odamlardan iktisasi qaytib keldi. Bular
necha kundan beri tog‘da ishlab, uyda och o‘tirgan

hola chaqalariga boydan don-dun qarz ko‘targani
kelgan kambag‘allar edi.

– Ha, yana nimaga keldinglar? – deb so‘radi
Mamarayim afandi, qo‘pol qilib.

Keluvchilardan biri yuragi chopinqiramay shikoyat
qildi.

– Bergan uningizni tortib qarasam – kam-ku, taqsir?
– Kam! – Mamarayim afandi yana ham qo‘polroq
qilib qichqirdi.

– Ha, anchagina kam, taqsir. Tarozingiz
huzugmidkin yo‘?

– Bor, bor boshimni qotirmal. Sen o‘laksalarning
haqqiga zor qolgan odam yo‘qi. Mening tarozim emas,
uzingniki buzug. Bor!

Ikkinchi kishi ro‘moldagi zog‘ora unni
Mamarayimning oldiga keltirib qo‘ydi.

– Menki ham kam, mulla, – dedi u. – Uning tarozisi
huzug bo‘lsa, meniki ham buzug emasdir.

Mamarayim afandi, bo‘zardi, baroq qoshlari tagidagi
salsiq gavog‘i tushdi.

– Bor, bor! Jo‘nal – deb qichqirdi, qo‘li bilan
harvozaga ishora qilib.

Shu janjal ustiga ichkaridan Teshaboy chiqib qoldi.
Haliqi ikki kishi tugunlarini yerga qo‘yib, Teshaboyga
bo‘zim qillishdi.

Teshaboy o‘zini qo‘l qovushtirib qarshilagan
Mamarayim afandidan xo‘mrayib so‘radi:

– Niina janjal?

Mamarayim Teshaboyni ko‘rgan soati boyagi
Mamarayim afandiga sira o‘xshamasdan qoldi. Boya
kambag‘allar oldida, xoda yulganday g‘o‘dayib, qo‘rs,
dag‘al gap qilgan bo‘lsa, endi egasini ko‘rgan idday
qilpanglab, tirayib, muloyim mushuk bo‘lib oldi.

– Siz bilan biz millat deb o‘lib yotamizu millatning
ho‘liga voy! – dedi u, kallasi chayqab.

HAMID OLIMJON ILHOMI

**“O‘qish kitobi” darsligida Hamid Olimjonning
“Lola” she‘ri (1-sinf) berilgan.**

Shodlik va baxt kuychisi,
shoir, dramaturg Hamid
Olimjon (1909 — 1944)
jizzax shahrida dunyoga
keldi. Hamid Olimjonning
1929 yilda “Ko‘klam” nomli
ilk she‘riy to‘plami bosilib
chiqdi. Shundan so‘ng “Olov
sochlar”, “O‘lim yovga”,
“Poyga” kabi kitoblari nashr
etildi.

Hamid Olimjonning so‘z
san‘atiga qiziqishi onasi Komila ayaning ehtaklari
hamda bobosi Mulla Azim xonadoniga kelib turuvchi
Fozil Yo‘ldosh o‘g‘lining doston va termalari asosida
shakllangan.

Hamid Olimjon “Daryo kechasi”, “Chirchiq
sohillarida”, “O‘lka”, “Baxt” to‘plamlari, “Ikki qizning
hikoyasi”, “Oygu‘l bilan Baxtiyor”, “Zaynab va Omon”,
“Semurg‘” dostonlarini yaratdi.

Ikkinchi jahon urushi yillarida xalqni bosqinchilarga
qarshi ayovsiz jangga chorlovchi “Muganna” nomli
she‘riy drama yaratdi. Hamid Olimjonning ko‘p asarlari
qardosh va xorijiy tillarga tarjima qilingan.

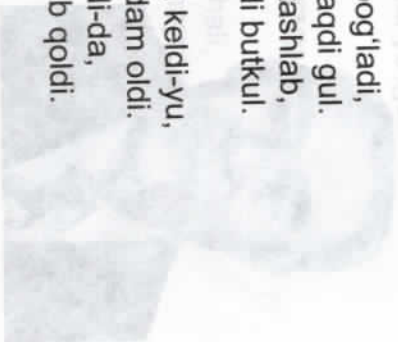
Toshkent metropoliteni bekatlaridan biri, Yozuvchilar
uyushmasining Adabiyotchilar uyi, Samarqanddagi
viloyat teatriga Hamid Olimjon nomi berilgan. Toshkent
shahrida shoir nomi bilan atalgan maydonda unga
haykal o‘rnatilgan.

LOLA

Lola bog‘chaga chiqib
Kechga qadar gul terdi.
Etak-etak to‘pladi,
Har kungidan mo‘l terdi.

Sochiga gul bog‘ladi,
Chekkasiga taqdi gul.
Yelkalaridan tashlab,
Gulga ko‘mildi butkul.

So‘ngra uyga keldi-yu,
Birpas yotib dam oldi.
Kiprigi yumildi-da,
Gul kabi uxlab qoldi.

“O'YXON VA RAYHON”NI KIM YOZGAN?

“O‘qish kitobi” darsligida Ilyos Muslimning “Qish”, “Qorning ko‘p xosiyati bor”, “A‘lo o‘qidingiz, a‘lo dam oling” (2-sinf), “Lola” she‘rlari (3-sinf) berilgan.

O‘zbek bolalar adabiyotining tanikli vakili Ilyos Muslim (1909 – 1993) Bishkek shahrida tug‘ilgan. Ilyos Muslim 1928-yildan ijod bilan shug‘ullana boshladi. U “Turalar”, “Sening otin bor sovg‘ang”, “Tillado‘ng‘iz”, “Ko‘rik”, “Ishchan asalari”, “Oyxon va Rayhon”, “Birinci sovg‘a” kabi 30 ga yaqin kitob yozdi, madaniyat xodimi unvoni bilan taqdirlangan.

ESHMATVOYNING QILIG‘I

Eshmatning zavqi jo‘shdi,
Chanaga itni qo‘shdi...
Havas qilidi sayrga,
Yotib oldi it yerga.

Bir hiyla topdi o‘ylab,
Eshmatvoy ketdi o‘ynab.
Tayoqqa go‘shtrni ildi,
Iti ko‘rib intildi.

Eshmat maqtanib turdi,
It go‘shtrni paqqos urdi.
Keyin it yurmay qoldi,
Hamma kuligiga oldi.

Argonni ushlab qo‘lga,
Eshmatvoy tushdi yo‘lga..

ODOBLI QIZCHA

Ra‘no kichkina hali,
Ishiga hamma hayron.
Qo‘lda jajji supurgi,
Chinnidek hovli, ayvon.

Buvisi va oyisi
Ketishsa-chi, to‘ylarga,
Uyni poylab o‘tirar
Chiqmay ko‘cha-ko‘ylarga.

Plastilinni olib,
Yasar ba‘zan uychalar.
Uni fabriklaganday
Radio sho‘x kuy chalar.

Uyni tartibli tutar,
Chang qo‘nmas divanga hech.
Buni ko‘rib qo‘shnilar
Maqtashadi erta-kech.

MIRTEMIRONA FAZILAT

“O‘qish kitobi” darsligida Mirtemirning “Uyg‘on” (2-sinf), “Qush til” she‘ri (4-sinf) berilgan.

O‘zbekiston xalq shoiri Mirtemir Tursun o‘g‘li (1910 – 1972) Qozog‘iston Respublikasi Turkiston shahrida tug‘ildi. U Toshkentda tahsil oldi. Mirtemir Samarqandda Hamid Olimjon, Uyg‘un va boshqa shoirlar bilan yaqindan tanishadi.

Shoirming “Shu‘lalar qo‘ynida” nomi birinchi kitobi milliy she‘riyatimiz uchun yangi janr – *sochma (nasriy she‘r)* janrida yozilgan bo‘lib, davrning muhim masalalariga bag‘ishlangan.

Mirtemir oddiy kishilar hayoti va mehnatida “she‘riyatbop” jihatlarni, ular ruhij olamidagi go‘zallik jilvalarini o‘ziga xos noziklik bilan ko‘radi va aks ettiradi. Uning “Qoraqalpog‘ daffari” turkumidan o‘rin olgan “Surat” lirik qissasi esa o‘zbek she‘riyatida doston janriga e‘tiborning kuchayishi va lirik doston janrining kamol topishiga katta ta‘sir ko‘rsatgan.

Mirtemirning “Onaginam”, “Toshbu”, “Norbuvi”, “Patinning hasratlari” she‘rlarida o‘zbek ayollariga xos mehr-muhabbat, or-nomus, sabr-toqat va mehnatsevarlik fazilatlari kuylangan she‘rlarida o‘z ifodasini topgan.

“Buyuk xizmatlari uchun” ordeni sohibi, Toshkentdagi ko‘cha va Andijon viloyati Bo‘z tumanidagi maktablardan biri Mirtemirning nomi bilan atalgan.

SEN ONA...

Alisherga alla aytib uxlatgan
Sen – ona.
Og‘ushida Bobur kamolga yetgan
Sen – ona.
Tarobiyning og‘ir jangga jo‘natgan
Sen – ona.
Olamni nurida munavvar etgan
Sen – ona.
Yig‘lasa, dunyoni raso titratgan
Sen – ona.
Kulgisi saodat parvarish etgan
Sen – ona.
Dohiyalar beshigin bedor tebratgan
Sen – ona.
Mehri bahorida elni yashnatgan
Sen – ona.
Yagona o‘g‘ilning jo‘natding jangga,
Bo‘l bardam, ona!
Onaday oshiq yo‘q ona Vatanga,
Muhtaram ona...

JIZZAXLIK IJODKOR

“O‘qish kitobi” darsligida Shukur Sa‘dullaning “Laqma it” ertagi, “Tinchlik qushi haqida men o‘qigan she‘r”, “Kuz”, “Yoz” she‘rlari, “Qovun sayli” hikoyasi (4-sinf) berilgan.

Shukur Sa‘dulla (1912 – 1972) Jizzaxda tug‘ilgan. Uning dastlabki she‘rlar to‘plami “Hayqiriq” nomi bilan chop etilgan.

“Bizning bayram”, “Ko‘kbuloq”, “Ohangrabo”, “Dastyor qiz”, “Ozoda” va boshqa asarlar muallifi. Shukur Sa‘dulla o‘zbek xalq etaklari syujeti asosida

“Yoritosh” musiqali dramasi va librettosini yaratgan. Shukur Sa‘dulla, Ilyos Muslim bilan hamkorlikda bolalar shoiri S. Marshakning “She‘r va etaklar” asarini o‘zbek kitobxonlariga tortiq etishdi. Shuningdek, u daniyalik mashhur etakchi H.K.Anderson, rus yozuvchisi N.A.Nekrasovning asarlari, L.Tolstoy va B. Jekkovning hikoyalari va boshqa ko‘plab bolalar shoiri asarlarini ona tilimizga tarjima qilgan.

BAHOR

Keldi bahor, gul bahor,
Erib bitdi oppoq qor.
Uchib keldi qushlarjon,
Daraxtlar taqdi marjon.

Suvlar oqar shildirab,
Yulduz boqar milltirab.
Chumollilar yayrashar,
Sho‘x bulbullar sayrashar.

BOLAJON SHOIR

“O‘qish kitobi” darsligida Zafar Diyorning “Qor” (4-sinf), “Bahor yaqin” (3-sinf), “Serquyosh o‘lka”, “Quy bilan suhbat” she‘rlari (4-sinf) berilgan.

O‘zbek bolalar adabiyotining ko‘zga ko‘ringan vakillaridan biri Zafar Diyordir (1912 – 1946). U Namangan viloyatining Chust tumanida tug‘ildi. 1933-yilda shoirning “Qo‘shiqdar” nomli birinchi she‘riy to‘plami nashr etildi. Jurnalistika shoir faoliyati bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, gazetalarda ham faoliyat yuritgan.

Shoirning “Qo‘shiqdar” to‘plamidan so‘ng “Tantana”, “She‘rlar”, “Bizning o‘ila”, “Sovg‘a” kabi she‘riy majmualari bosiladi.

Zafar Diyor mohir bolalar shoiri bo‘lish bilan birga bolalarning suyuqli dramaturgi ham edi. Uning uch qismdan iborat: “Baxti yoshlik”, “Uch og‘ayni” pyesalarida bolalar o‘rtasidagi do‘stlik, birodarlik ashobqlanadi. U adabiy-tanqidiy maqolalar muallifi sifatida “Nabi Rahimov”, “Abay o‘lanlari”, “Ashulalar” kabi ko‘plab maqolalar chop ettirgan.

Zafar Diyorning vafotidan keyin “Kichkina bog‘bon haqida doston”, “Chaman”, “Gunafsha”, “Asarlar”, “Shonli do‘stlar”, “Suv bilan suhbat” kabi to‘plam va bayannamolari nashr etildi.

Zafar Diyor o‘zbek bolalar adabiyotida doston janri bo‘shlab bergan shoirlardan biri hisoblanadi.

KAPALAK

Hoy, kapalak, kapalak,
Qanotlaring ipakdek.
Muncha shoshib uchasan,
To'xta, so'zlayin andak.

Uchrataman har kuni
Seni go'zal bog'chamda,
So'rib gullar sharbatin
O'lirasan olchamda.

Borib ushlay deganda
Shoshib darhol uchasan.
Sira tutqich bermasdan
Guldan gulga ko'chasan.

Mendan aslo qochmagin,
Do'st qilaman ozinga.
Pildir-pildir uchishing,
Oh, yoqadi ko'zinga.

Uch, uchaver, uchaver,
Go'zal bog'cham – gulshanda.
Sira ozor bermayman
Sevgim, fikrim bor senda.

Kapalakjon, kapalak,
Qanotlaring ipakdek.
Do'st bo'laylik ikkimiz,
To'xta, so'zlayin andak!

NASHVATIJON, NASHVATI

"O'qish kitobi" darsligida Eson Rahimovning
"Vatan rozi" (1-sinf), "Kuz fasli" she'rlari
(1-sinf) berilgan.

Nashvatijon, nashvati:
Ardoqlayman betinim.

Bobom ekkanlar uni
Mening tug'ilgan kunimi!

Ushbu maroqli misralar muallifi Eson Rahimov
(1913 - 1977) XX asr o'zbek bolalar adabiyotining
bomg'i vakillaridan biri hisoblanadi.

Ushbu bolalarga bag'ishlangan "She'rlar", "Katta
mushuk", "Oushlar bizni olqishlar", "Guli yulduzcha",
"Tasvirlarning bayrami" kabi o'rdan ziyod kitoblari
hali yillarda nashr qilingan. Eson Rahimovning
"Noyroni ayyor" pyesasi yosh tomoshabinlar teatrida
suhbatlashirilgan.

QUYONCHALAR QO'SHIG'I

Quyunchadir ismimiz,
Morniqqina jismimiz.
Chopsak, hech kim yetolmas,
Bizdan o'zib ketolmas.

Sabzi, karamlar bering,
Qoplab, g'aramlab bering.
Qitday qoldirmay yeymiz,
Katta bo'laylik deymiz.

Kimki bizga chin o'rtoq,
O'ynab yashaymiz inoq.
Yaxshi boqing, bolalar,
To'lsin bizga dalalar.

KOSIBLIKDAN YOZUVCHILIKKACHA

“O‘qish kitobi” da Hakim Nazirning “Eng yaqin do‘stimiz” (2-sinf), “Bebaho boylik”, “Suyunchi” (3-sinf), “Qodir bilan Sobir”, “Shoira” (4-sinf) hikoyalari berilgan.

O‘zbek adabiyoti qolaversa, o‘zbek bolalar va o‘smirlar adabiyotining ko‘zga ko‘ringan vakillaridan biri Hakim Nazirdir. U (1916 – 2008) Toshkentda koshilikda dunyoga keldi. Ishni ota kasbi koshibchilikdan boshladi, oyoq kiyim fabrikasida ishlab, kechqurunlari o‘qidi 1936-1941-yillarda kunduzi ishlab, Toshkent pedagogika institutining sirtqi bo‘limida tahsil oldi.

Ilk hikoyalari to‘plami – “Qishloqdagi jiyalarim”da qishloq bolalarining hayoti va mehnati tasvirlangan Oybek, Abdulla Qahhor va boshqalar jiodidan mahorati sirlarini o‘rgangan.

Shoir asarlarida bolalar va o‘smirlarga xos beg‘ubor qalb harorati va tuyg‘ularini ardoqlashga intildi, ularni mehnatsevar, el-yurt, Vatan farzandlari bo‘lishga da‘vat qildi. Uning 40 dan ortiq kitoblarida yoshlik tashvishlari, orzu-intilishlari o‘z ifodasini topgan.

Hakim Nazirning o‘ndan ortiq kitoblari va asarlari rus va boshqa tillarda nashr etilgan.

SARVAR BILAN JAVLON (Hikoya)

Alim buvaning odati qiziq — Nabiralari Sarvar, buvani hovlida chug‘urlashsa: “Sekinroq toychoqlari bo‘lmaydi”, deb koyiydi. “Toychoqlar” ko‘chaga chiqib ketgach, betoqat bo‘ladi. Kampiriga: “Bolajonlardan qaysi otchi, qayoqqa ketib qolishdi?” deb buyuradi. Sarvarda buvi ernib:

— Kavatir olmang, o‘ynab yurishgandir, — deydi.

Alim buva ko‘p yil muallimlik qilgan. Hozir nafaqada. Hovlilarini uch g‘ildirakli velosipedda sayr qildiradi. O‘z daraxtiga bog‘langan arg‘imchoqda uchiradi. Buvani bilan vaqtning qanday o‘tganini bilmay qoladi. Bu narsalar Alim buvaga o‘rganish bo‘lib qolgandi. Buvani ko‘rib ketdiki, nabiralari sog‘inib, o‘zini ko‘rgan joy topolmay qiynaldi:

Alim buvaning uyi huvillab qoldi. Alim buva xonasiga ketib qo‘liga qalam olgandi, bir so‘z ham yoza olmadi. Buvi dedi u o‘ziga o‘zi. Bunday bo‘lishi mumkin emas. Ularni chaqirish kerak!...

Sarvarda buvi Alim buvani to‘xtatmoqchi bo‘lib qo‘ngani, o‘g‘il Naimjon eshikdan kirib keldi. Alim buva buvi bilan gaplasha ketdi.

— Alim buva kuni kechga yaqin uy “mehmon”ga to‘ldi. Buvani obod bo‘lib avvalgi qiy-chuv boshlandi. Buva bolalarining chekka-chekkada ag‘anab yotgan bo‘lganiga ishga tushdi. Alim buva ularni ayvonda bo‘lganini ko‘rib, yavardi.

Alim buva kuni toychoqlarning tomoshasi bo‘lganidan qizidi. Sog‘ingan qo‘shni bolalar chiqib, Alim buva bilan gaplashdi. Hovlidagi shovqinni eshitib, Alim buva buvi ko‘yimoqchi bo‘ldi. Agar shunday qilsa, nabiralari buvi farajay qochib, boshqa qaytib kelmaydigan bo‘lardi. Bu payt bolalar bir-birlarini aravachada

tortib, o'ynayotgan edi. Bobo ikkala nabirani aravachaga o'tqazib, hovlini aylantira ketdi. Alin buva Javlonni o'zi bilan olib qolmoqchi bo'ldi. Javlon qolishga ko'narmikan?

– Agar xohlasang, guzarga chiqib, muzqaymoq yoki kelardik-a?

“Muzqaymoq”ni eshitib, Javlon quvonib ketdi. Kechga borib “mehmon”lar ketish taraddudiga tushdi. Javlon kiyimini kiya turib, ko'zlarini dadasiga javdiratdi:

– Men buvam bilan qolay?! – dedi.

(Qisqartirib olinib)

“KIM ENG KUCHLI?”

“O'qish kitobi” darsligida Mahmud Murodov ning “Bir tup sada” (2-sinf), “Chumchuqcha ertagi”, “Olma”, “Sohiba kimdan xafa?” hikoyalari (3-sinf) berilgan.

Mahmud Murodov (1916-1996) Toshkentda tug'ilgan. Poytaxtdagi 9-, 17-bolalar uylarida tarbiyachi bo'lib ishlagan. Kichik-kichik hikoya va lavhalari bilan jumalalarda faol gathashgan.

1955-yildan “Gulxan” 1958-yil-dan umrining oxirigacha “G'uncha” jurnalida mas'ul kotiblavozimida bolalar adabiyotining ravnaqiga

xizmat qildi. Uning hikoya va ertaklari (“Yaxshi amali”, “Eng maza joy”, “Bog'cha bola”, “Ko'prik”, “Kim eng kuchli”, “Sanog”, “Siri don”) maktabgacha yoshdagi

bolalarga bag'ishlangani bilan ajralib turadi. Yozuvchining asarlari ixcham shakli, qiziqarli tili, uslubining soddaligi bilan diqqatni tortadi.

IKKI XIL YORDAM

(hikoya)

Bir ayol sabzavotlar solingan og'ir to'rxaltasini tortib ketayotgandi. Orqadan ketma-ket ikki bola, birinchi kelidan bir chol kelmoqda edi. Bir mahal bir xaltadan bir kartoshka tushib, dumalab ketdi.

Kola, kartoshkangiz tushdi, – deb birinchi bola aytdi. Ikkinchi bola hech narsa demadi-yu, g'ardagi kartoshkani olib, to'rxaltaga soldi. Orqadan g'ardi kelgan chol bolaga:

– Kartoka top, bolam, – dedi.

Birunda birinchi bola to'xtab:

– Bobo, menga hech narsa demadingiz? Axir, men ham solamga “kartoshkangiz tushdi”, deb aytdim-ku, chol!

Bobo unga javob berish o'rniiga ikkinchi bolaning g'ardasiga qoqib:

– Ota-onangga rahmat, bolam, – dedi.

"HAYOTNI ASRANG, ODAMLAR"

"O'qish kitobi" darsligida Ibrohim Rahimning "Ona yer" hikoya (1-sinfsi berilgan).

O'zbekiston xalq yozuvchisi

Ibrohim Rahim (1916-2001)

Farg'ona viloyati Quvva tumani

1966-yilgi Toshkent ziziliasi va uning oqibatlarini mardonavor tugatish haqida yozuvchi "Tinimlar shahar" romanini yozdi

Uning "Taqdir" romani ona yangi shahar qurilishiga bag'ishlangan. Ilk dostoni

"Bahodir" chegarachilar hayotidan yozilgan.

Ibrohim Rahim 1974-yilda "Jonim fido" va "Chaqmoq" nomli dramalar ham yaratdi. Ibrohim

Rahim rang-barang janrlarda yozgan asarlari bilan o'zbek adabiyotining rivojiga munosib hissa qo'shgan.

Yozuvchining mustaqillik yillarida yozgan qissa, hikoya va очерklari "Qurboningman", "Hayotni asrang, odamlar" kitoblariga jamlangan.

Hamza nomidagi O'zbekiston Davlat mukofoti laureati. "Do'stlik", "El-yurt hurmati" ordenlari bilan mukofotlangan.

1955-yildan

1958-yil dan

o'zuncha "G'ulistan"

mas'ul va katta muharrir, "G'ulistan"

52

DARAXTNING OYOGI' QAZLADI?

Hasanjon hovlisida Hasanjon bilan Husanjon o'ynab o'ynab to'paradagi panjara orqasida bir oyoqqlab qochib turgan tovuqni ko'rib qoldilar.

— Ular qarang, Hasan aka, anavi tovuqning bir oyog'i qochib ketgan! Bir oyoqqlab qocholmaydi. Ushlab olaymi?

Hasanjon ukasining shunga fahmi yetmagani uchun, unga bir karomat ko'rsatmoqchi bo'lib, dedi: — Shu tovuqni bir zumda ikki oyoqli qivoraymi?

— Ha, qib bo'psiz.

Hasanjon qum orasidan danakday tosh olib, qochib turgan tovuqqa otdi. Tovuuq shu zahoti bir karomat ikki oyoqlab nariga qochdi.

Hasanjon akasining ko'rsatgan bu karomatiga tan berganday iljayib qo'ydi.

— Har yana qum o'ynashni davom ettirdilar. Shu jayga yonqir tomchiladi. Hasan-Husan pana joyga bosh ochildi. To'satdan shamol kotarildi. Shamol o'rtadani hovlidagi daraxtlar egilib-bukilib turardi. Asloqqa, bir olcha niholi "dod-faryod" qilganday har hara tashlanardi-yu, o'midan jilolmasdi. Husanjon qo'ng'och holigiga achinib, kuyunib ketdi. Birozdan keyin bitta on aka"sidan so'radi.

— Shu olchani ham yurg'izvoralasizmi?

— To'g' yurgizolmayman. Ushbu jarayonda jilolmasizmi?

— Haqir?

— Daraxtning oyog'i bitta-da... daraxtning oyog'i bitta-da... Haqir daraxtlarning oyog'i bitta, ikkita emas, a?

— Shunday bilmaysanmi, oyog'i ikkita bo'lsa, daraxtdan qochib ketadi-ku.

SHUHRATNING SHUHRATI

“O‘qish kitobi” darsligida Shuhratning “Tug‘ma” hikoyasi (1-sinf), “Qor”, “Qalamning o‘kinchi” she‘rlari (3-sinf) berilgan.

O‘zbek adabiyotining tanikli namoyandalaridan Gulom Alimovning birinchi she‘riy asari “Qor” (1918) birlinchi marta 1993-yilda Toshkentda nashr etildi. Uning nomidagi Toshkent davlat pedagogika institutida o‘qigan. Dastlabki asari “Mehrol” etakdostoni. Keyin “Bizning ko‘cha”, “Hayot nafasi”, “Qardoshlar”, “Balladalar”, “Sening sevging”, “Ishqingda yonib”, “Buyuk muhabbat”, “Lirika”, “Shaydo ko‘ngil” she‘riy va “Oila”, “Rustam”, “Balog‘at”, “Bir kecha fojiasi” nasriy to‘plamlari, “Besh kunlik kuyov”, “Qo‘shaqarlinglar”, “Ona qizim” dramalari muallifi.

“Marilik afsonasi”, “Guldursin”, “Jamila”, “Quvg‘indi” singari dostonlarni, “Jannat qidirganlar”, “Shinelli yillar”, “Oltin zanglamas” romanlarini yozgan. Asarlari lirik qatramon ruhiy olamining yorqin ifodalanganini, his-tuygularning samimiyligi bilan ajralib turadi.

Ushbu kitobda qayd etilgan asarlarning muallifi Gulom Alimovdir.

ZAYNABNING MUSHUGI NEGA ARAZLADI?

(hikoya)

Zaynab bir kuni qishda ko‘chaga chiqsa, eshigi tugida mushuk bolasi turibdi. Zaynabni ko‘rishi bilan “Menga rahming kelsin, men sovuqda goldim, uyingga kirit, isinay?” degandek chozilib “miyov” debdi. Zaynab bundoq qarasa, chiroylikkina mushukcha, “ortiqcha bo‘lsa, birov tashlab ketgandir” dedi-da, uni ko‘tarib uyiga olib kirdi...

Zaynab uni yaxshi parvarish qildi, mushuk ham unga tezda o‘rganib ketdi... Shu taxlitda uch yil o‘tdi. Bu orada Zaynab maktabga boradigan, ro‘zg‘orida onasiga yordam beradigan bo‘ldi.

Bir kuni opasi maktabga ota-onalar majlisiga keta turib:

– Qizim, stoldagi idish-tovoqlarni yig‘ishtirib qo‘y, – dedi.

– Xo‘p, oyijoni! – dedi Zaynab...

Zaynab sevinib idish-tovoqlarni yig‘ishtirdi, yuvdi, artdi, lekin joy-joyiga qo‘yayotganida qo‘lidan bir kosa sirganib tushib ketdi va chil-chil sindi. Qanday qilib tushirib yuborganini o‘zi ham bilmay qoldi.

Endi onasiga nima deydi? U o‘ylanib qoldi...

“Mushuk tushirib yubordi”, deyman.

Saldan keyin onasi keldi. Zaynab kosaning singaniga xuddi shunday vaj ko‘rsatdi. Ona biroz xafa bo‘lib, mushukni qar‘adi. Hatto musht ko‘rsatib urmog‘chi bo‘ldi. Lekin ertasiga qiziq hodisa ro‘y berdi. Odatda, Zaynab nonushta qilganda mushukka ham ovqat berardi, bugun ham shunday qildi, ammo mushuk qayrilib ham qaramadi... Maktabdian kelib ovqat bergan edi, u yana yemadi. Ertasiga yana shunday bo‘ldi, hatto Zaynabning yoniga ham kelmaydigan bo‘lib qoldi.

QO'G'IRCHOG'IM O'YNASIN

Yogalari tugmali,
Etaklari burmali
Ko'ylagi xo'p yarashgan
Qo'g'irchog'im o'ynasin.

Sochi jingalak bola,
Yuzlari qizil lola.

Ko'rgan hamma qaragan
Qo'g'irchog'im o'ynasin.

Qizaloqlar havasda,

Kimdir baland, kim pastda,

Berkinib, mo'ralashgan,

Qo'g'irchog'im o'ynasin.

OYIM UYDA BO'LSALAR

Oyim uyda bo'lsalar,

Uyimiz to'lib ketar.

Dad a m ishdan kelsalar,

Yana to'y bo'lib ketar.

Bo'lmasalor, ularning

O'rinlari yo'qlanar,

Hammmamiz bir burchakda

Shodligimiz yo'qolar.

QUDDUS MUHAMMADIY RAG'BATI

"O'qish kitobi" darsligida Habib Po'latovning
"Mushuk va sichqon" ertagi (2-sinf), "Ikki irmoq"
masali (4-sinf) berilgan.

Habib Po'latov (1920
— 1989) Toshkentda
tug'ilgan. Bo'lajak yozuvchi
1940-yilda Nizomiy nomidagi
Toshkent davlat pedagogika
institutining o'qituvchilar
tayyorlash kursida o'qiydi.
Toshkent va Qashqadaryo
viloyati maktablarida
muallimlik qiladi. 1961-yildan
G'afur G'ulom nomidagi

badiiy adabiyot nashriyatida ishlaydi.

Habib Po'latov Yoshlar gazetasida ishlab yurgan
kozlari tanqili bolalar shoiri Quddus Muhammadiy
bilan yaqindan tanishib qoladi. Uning rag'batlari bilan
qalbida badiiy ijodga muhabbat uyg'onadi.

Habib Po'latovning "Taka bilan qo'chqor", "Tekin
tomosha", "Yangi mehmon", "Kichik sehrgar",
"Toshik qozon", "Qo'rqinchi tush", "To'rt sarguzasht",
"Sehrgarning sarguzashtlari", "O'g'ilning o'tloqlari"
qissa va hikoyalari bolalar sevib mutolaa qilishadi.

“O‘qish kitobi” darsligida Mirmuhsinning “Kapalak” hikoyasi (1-sinf) berilgan.

Shoir va yozuvchi Mirmuhsin Mirsaidov (1921 – 2005) Toshkentning Qo‘rg‘ontegi mahallasida tug‘ilgan. Toshkent davlat pedagogika institutini tugatgan. Uning “Ispan yigiti”, “Sheralining mardligi”, “Ovchi bolalar” kabi hikoyalari, “Kamar” dostoni mashhur. “Me‘mor” romanida

Temuriylar davri me‘morligi an‘analari, iste‘dodli me‘mor-san‘atkor Najmiddin Buxoriyning fojiali qismati yoritilgan. “Temur Malik” romanida bosqinchilarga qarshi mardona kurashgan buyuk qahramonlar-sarkarda Temur Malik va sulton Jaloliddin Manguberdingning surati yorqin aks ettirilgan.

Uning “Chotqol yo‘lbarisi”, “Ildizlar va yaproqlar”, “Ilon o‘chi”, “Movarounnahr”, “Turon malikasi” kabi 300 dan ortiq nasriy va nazmiy kitoblar yozgan. Mirmuhsinning asarlari turli tillarga tarjima qilingan.

“O‘zbekiston xalq yozuvchisi”, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi unvonlari, “Elyurt hurmati” ordeni bilan taqdirlangan.

Bahor keldi. Bog‘larda gullar ochildi. Osmondan qushlar uchdi. Yerdan chumolilar o‘rmalashdi. Ariqlarda suvlar shildirab oqdi.

Zumrad degan jamalak sochli puchugqina qizcha bog‘ga kirdi. U ko‘m-ko‘k maysalarni oralab, ko‘priklardan o‘tib, olxo‘ri daraxtining tagiga keldi. O‘llarini ko‘targan edi, bo‘yi yetmadi. Keyin u:

– Olxo‘ri, olxo‘ri! Dovuchchangdan beri – dedi.

Olxo‘ri bo‘lsa:

– Tez kunlarda pishaman, Savatchangga tushaman, O‘shanda keli – dedi.

Zumrad o‘rik daraxtining yoniga keldi. Qo‘llarini uzaldi. Bo‘yi yetmadi. Keyin u:

– O‘rik, o‘rik! Dovuchchangdan beri – dedi.

O‘rik bo‘lsa:

– Tez kunlarda pishaman, Yerga tap-tap tushaman, O‘shanda keli - dedi.

Zumrad bir quchoq chuchmoma, lolaqizg‘aldodqlarini olib, bog‘dan qaytib chiqdi.

Bir kuni Zumrad yana ko‘m-ko‘k maysalarni oralab, ko‘priklardan o‘tib, bog‘ga kirdi. Olxo‘ri daraxtining yoniga kelib, qo‘llarini uzatdi:

– Olxo‘ri, olxo‘ri! Olxo‘ringdan beri!

Shoxlari egilib yotgan olxo‘ri shunday dedi:

– Savatchangga sol, pishdim, Shakar bo‘lib yetishdim.

Qizlarga ulash, mayli,

Tishlaring qamashmaydi.

Zumrad egilib turgan shoxlardagi sap-sariq olxo‘rilarini savatchasiga soldi.

Undan keyin o‘rikning yoniga keldi:

– O'rik, o'riki O'ringingdan ber! – dedi.
 – Savatchangga sol, pishdim,
 Shakar bo'lib yetishdim.
 Qizlarga ulash, mayli,
 Tishlaring qamashmaydi, – dedi.
 O'rikni bir silkitgan edi, yumshoq bo'lib pishgan
 o'riklar yerga tap-tap tushib, pag-paq yorila boshladi.
 Zumrad o'riklarni terib, savatchasini to'ldirdi. Yana
 ko'm-ko'k maysalarni oralab, ko'priklardan o'tib, qaytib
 ketdi.

“TELEGRAMMA”NI KIM YOZGAN?

“O'qish kitobi” darsligida Hamidulla
 Yoqubovning “O'jar toshbaqa”, “Inson insonga
 o'rtoq” she'rlari (3-sinf) berilgan.

Tanig'li bolalar shoiri
 Hamidulla Yoqubov (1921
 – 2001) Toshkent shahrida
 tug'ilgan. Pedagogika bilim
 yurtini bitirgach, bir necha
 yillar o'qituvchilik qilgan.
 Hamidulla Yoqubov
 ikkinchi jahon urushining
 qatnashchisi. Uning
 “Salom berib o'tamiz”,
 “Oyga poyga”,
 “Telegramma”, “Anorzor”,
 “O'n bola”, “Quyosh
 sovg'asi” kabi o'nlab kitoblari nashr etilgan. Shoirning
 she'rlari ixcham va ravonligi bilan ajralib turadi.
 H. Yoqubov “O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan
 madaniyat xodimi” unvoni bilan taqdirlangan.

Qor, qor, qorlar,
 Atrof porlar.
 Yilt-yilt nurdek,
 Oppoq undek.
 Shakar undek,
 Shakar, desam.
 Agar yesam,
 Og'rir tishim.
 Qor, qor, qorlar,
 Atrof porlar.
 Yilt-yilt nurdek,
 Oppoq undek.

MOHIR IJODKOR

“O'qish kitobi” darsligida Po'lat Mo'minning
 “Vatan – bu...”, “Oftob va odob”, “Yer nima der”,
 “Ulug'bek bobom”, “Otam o'giti, onam oq suti”,
 “Mehribon oyijonim” (1-sinf), “Vatanjonim,
 vatanim” (2-sinf), “Mustaqillik ahillikdan” she'rlari
 (3-sinf) berilgan.

Bolalar shoiri Po'lat
 Mo'min (1922 – 2004)
 Toshkent shahrida
 tavallud topgan. Nizomiy
 nomidagi Toshkent davlat
 pedagogika institutini
 tugatgan. Uning ilk
 she'rlar to'plami “Sayrang,
 qushlar” deb nomlangan.
 Keyinchalik “Bo'l, tayyor”,
 “Tish cho'kasi ertagi”,
 “Hunardan unar”, “To'g'ri
 o'sgan gul bo'lar”, “Aql
 qayerda bo'lar”, “Oltin
 nay”, “Rahmatga rahmat”, “Eson va Omon”, “Odob va
 oftob”, “Yaxshilarga o'xshasam”, “Gul va Piyozi”, “Oltin

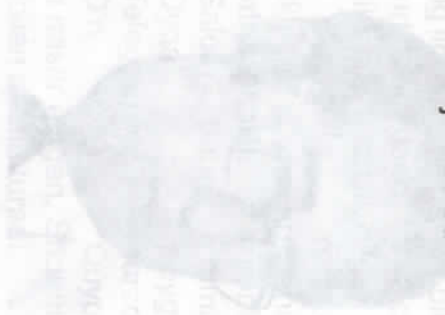
boshloqlar”, “66 oltin ko‘l” kabi o‘nlab to‘plamlari nashr etilgan.

Po‘lat Mo‘minning “Qovoqovoy bilan Chanovoy”, “Sugatoy va Konfetvoy”, “Bahodirning jasorati”, “Ona bolam deydi”, “Oq fil yo‘qoldi”, “Tuyaqush-boyaqush” pyesalari respublika teatrlarida sahnalashtirilgan.

BULBULJON, BULBUL

Ochilisin deb gul,	Gulning ishqida
Sayraysan nuqul	Ranging bo‘pti kul,
Tinglar o‘ng-u so‘l	Endi o‘ynab kul
Bulbuljon-bulbul.	Bulbuljon-bulbul.

O‘zing mitti qush,	Ochilisin guling,
Barcha ko‘rar xush.	Ochilisin ko‘ngling
Kel, yengimga tush	Qo‘shiqqa jo‘r bo‘l
Bulbuljon-bulbul.	Bulbuljon-bulbul.

BOLALARNING SEVIMLI ADIBI

“O‘qish kitobi” darsligida Obid Rasulning “Non nazm” (2-sinf), “Yoz” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Taniqli bolalar shoiri Obid Rasul (1922-2001) jaji o‘g‘il-qizlarimiz uchun quvnoq she‘rlar yozgan. Uning “Ko‘k chakmonli yigitcha”, “Olmazor”, “Quvnoq bolalar”, “Asal amaki”, “Sadaf tishli amaki”, “Chashma”, “Keling bizning polizga” singari qator kitoblari yosh avlodning ma‘naviy mulkiga aylangan.

Obid Rasul uzoq yillar davomida maktabda o‘qituvchi bo‘lib ishlagani uchun ham bolalarning te‘l-atvorini yaxshi bildirdi. Shuning uchun pedagog shoirning she‘rlari yosh kitobxonlar qalbiga tez yetib boradi.

Obid Rasul uzoq yillar davomida yosh avlodga ta‘lim berish bilan birga o‘zi ishlagan Yangiyo‘l shahri atrofidagi maktablar qoshidagi yosh ijodkorlarning to‘garaklariga yetakchilik qilib, ko‘plab iqtidori jumalistlarning sevimli ustoziga aylangan.

HUSAYNI

Yoz fasli, avgust ayni,
Bog‘da pishar husayni.
Ingichka bel – pilladek,
Ko‘zni olar tilladek.
Shirinligi qand-asal,
Hosili haddan afzal.
Buni ekan yosh bog‘bon,
Ochiq ko‘ngil, xushmezbon.

MAVZUGA SODIQ YOZUVCHI

“O‘qish kitobi” darsligida Sunnatilla Anorboyevning “Bahs” (3-sinf) va “Qo‘rqoq” hikoyalari (4-sinf) berilgan.

Sunnatilla Anorboyev (1922 – 2003) Turkistonning Qarnog‘ qishlog‘ida tavallud topgan. Bo‘lajak adib ikkinchi jahon urushidan qaytgach, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika institutida tahsil ko‘rdi. So‘ngra tahririyatlarda faoliyat ko‘rsatdi.

Uning ijodida chorvador va ovchilar hayotiga bag‘ishlangan asarlar yetakchi o‘rin tutadi. O‘z mavzusiga sodiq yozuvchi asarlarida (“Oqsoy”, “To‘rko‘zning sarguzashtlari”, “Sulaymon ovchi va uning iti haqida”, “Musicha bilan qaldirg‘och qissasi”, “Suzib borar arxarlar”) o‘z-o‘zini takrorlamaydigan holda yangi obrazlar yaratadi, tabiatni asrash bilan bog‘liq dolzarb masalalarni ko‘tarib chiqadi.

Uning adabiyot oldidagi xizmatlari e‘tirof etilib, “O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi” unvoni berilgan.

1999-yilda “El-yurti hurmat” ordeni bilan taqdirlangan.

QORBOBO SOQCCHI

Ulug‘bek archa yasatdi. Bunga siz ajablanarsiz. Ulug‘bek endi to‘rt yoshga kirgan, kichkina bola bo‘lsayu, qanday qilib archa yasata oladi dersiz?

Chin gap. Ulug‘bek ham archa yasatdi: u karton quti ichidan o‘yinchoqlarni bita-bita olib, oyisiga uzatib turdi. Oyisi esa ularni archaning shoxlariga ilidi. Ulug‘bek bunday qarasa, o‘zining laychasiga o‘xshagan kuchukcha filning shundoq tagida turibdi. Ulug‘bek hayvonot bog‘iga oyisi bilan borganida

chinakam filni ko‘rgan: burni xariday, o‘zi uyday.

– Oyi, fil tushib ketse, kuchukni bosib qoladi-ku? – dedi kuchukka rahmi kelib.

Oyisi kuldi-da, kuchukni olib, filning orqa tomoniga osib qo‘ydi.

– Vu-uy, kuchuk filga vovillayapti! – quvonganidan chapak chalib yubordi Ulug‘bek.

Archani yasatib bo‘lishdi. Ostiga paxta solishdi. Bilmagan odam qor deb o‘ylaydi. Oppoq. Keyin Qorboboni o‘rnatib qo‘yishdi.

Ulug‘bek archani aylanib tomosha qila boshladi: Bir chiroyli! Anayam - yashil bo‘diring.

Anovi – bir tomoni sarig‘, bir tomoni qizil nashvati. Narigisi – shaftoli bilan olma... Qoq‘ozli muzqaymoq ham bor. Ulug‘bek ularga qarab “qult” etib yutindi: “Vuy-y, yulduzlar ham yondi”.

– Endi uxlaymiz. Ertaga o‘rtoqlaring kelishganda birga o‘ynaysizlar, – dedi oyisi. Ulug‘bek archaga qaray-qaray ichkariga kirib ketdi.

U o‘rniga yotib, ko‘zini yumdi. Nimanidir o‘yladimi, boshini ko‘tardi:

– Oyi!

Allanarsa tikib o‘tirgan oyisi unga qaradi.

– Miltig‘imni Qorboboga berib qo‘ysak bo‘lar edi, – dedi Ulug‘bek xavotir olganday.

– Nega?

– Kecha laycha mening botinkamni hovliga olib chiqib tashlabdi-ku! Olma, muzqaymoqlarni o‘shanaga qillmasin tag‘ini!

– Mayli, – dedi oyisi unga.

Ulug‘bek sakrab o‘rmidan turdi. Karovatining bosh tomonida turgan miltiqchani Qorboboga ushlatib qo‘ydi. Qorbobo soqchi turdi. Ulug‘bek qaytib kirib o‘rniga yotdi-yu, sal o‘tmay uxlab qoldi.

XORAZM TOMONLARIDA

"O'qish kitobi" darsligida Do'stjon Matjonning "Ko'klam sep yoydi" she'ri (2-sinf) berilgan.

Shoir Do'stjon Matjon (1924 – 1990) Xorazm viloyati Urganch tumanida tug'ilgan. 1959-yil uning bolgar xalq ertaklari asosida "Gavhartosh" asari chop etilgan. Shundan so'ng "Kichikintoylar gapiradi", "Tanti ayiq, ayyor tulki va asal", "Mening orzuim", "Do'stlik", "Mening shahrim Xiva" kabi kitoblari rus va o'zbek tillarida nashr qilingan.

YOG', YOG'AYER, OPPOQ QOR

Yog', yog'aver, oppoq qor,
Yog'ishingga ko'z tikib
Oqshom-u tonglar takror
Ko'kka boqdik entikib.

Yog', yog'aver, oppoq qor,
Chang'i-chanamiz tayyor.
So'ng o'ynaymiz qorbo'ron,
Vaqtimiz ketmas bekor.

Yog', yog'aver, oppoq qor,
Kelmasdan go'zal bahor.
Butun borliq yashnasin,
Yog'aver takror-takror.

TARIXSHUNOS OLIM

"O'qish kitobi" darsligida Bo'riboy Ahmedovning "Amir Temur haqida hikoya" (2-sinf), "Elim deb, yurtim deb yashagan inson" matni (3-sinf) berilgan.

Bo'riboy Ahmedov (1924 – 2002) Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tumani Qorasuv qishlog'ida tug'ilgan. U tarixchi, sharqshunos olim. O'zbekiston Fanlar Akademiyasi akademigi, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi, tarix fanlari doktori. O'ra Osiyo universitetining sharq fakultetini bitirgan.

Bo'riboy Ahmedovning ilmiy faoliyati o'zbek xalqining etnik tarixi va shakllanishi, manbashunoslik, O'ra Osiyo xalqlarining X-XIX asrlardagi ijtimoiy-siyosiy tarixi, Temur va temuriylar davri tarixi hamda madaniyati kabi muhim yo'nalishlarga qaratilgan.

Asarlari ingliz, fransuz, rus va boshqa xorijiy tillarda bosilgan. "Amir Temur", "Buyuk xizmatlari uchun" ordenlari bilan taqdirlangan.

“OLMOS MENING YURAGIM”

“O‘qish kitobi” darsligida Qudrat Hikmatning “Keksa kulol va shogird” hikoyalari va “Gunatfsha” (2-sinf), “Ayamajiz” (3-sinf), “Qish to‘zg‘itar momiq par”, “Bahor” she‘rlari (4-sinf) berilgan.

Qudrat Hikmat (1925 – 1968) Toshkentda tavallud topadi. Toshkent Pedagogika institutini tugatgan. Uning idd birinchi she‘riy to‘plami – “Mening vatanim” deb nomlangan. Shundan so‘ng uning “Baxli bolalar”, “Obodlik”, “Do‘stlik”, “Uch o‘rtog‘ning sovg‘asi”, “Chirchiq farzandi”, “Onaxonim”, “Alisher va kitob”, “Toshbaqalar hujumi”, “Soatfjonning soati”, “Shamol botir”, “Ilonshoh va uning amaldori”, “Ari haqida ertak” “Daydi bola”, “O‘g‘lim bilan subbat”, “Olmos mening yuragim” va boshqa to‘plamlarga kirgan she‘r, ertak va dostonlari Ona-vatan madhi, tabiat va fasllar tasviri, bolalar hayoti hamda ta’lim-tarbiya muammolariga bag‘ishlangan.

Uning vatan madhidagi “Mening Vatanim”, tabiat va fasllar tasviridagi “Bu qaysi savol?”, “Tog‘ manzarasi”, “Ertalab”, Yangi yil ta’rifidagi “Yasha, Yangi yil”, “Biz ekan archa”, xalq og‘zaki ijodidagi o‘yin qo‘shiq-lari asosida yaratgan “Oq terakmi, ko‘k terak?”, “Chillak o‘yini” singari she‘rlari ifodasining soddaligi, serbo‘yoq va yorqin manzaralar yaratilganligi bilan ajralib turadi.

U mehnatkash, halol, topqir va choppir bolalar dunyosini kasf etishga intiladi, bolalarni do‘stlik, tinchlik, Ona Vatanni sevish, uni ardoqlash sari da’vat etadi.

ERTALAB

Osmon tiniq, zangori,
Beg‘ubor aft-angori.
Yarqirab nur anhuri,
Oftob chiqdi olamga.

– Assalom! – der Yer pastda,

– Assalom! – der el asta.

Qancha orzu-havasda

Oftob chiqdi olamga.

Dovon oshib shod-xandon,

Xursand bo‘lib u chandon.

Yashasin, deb har bir jon,

Oftob chiqdi olamga.

ALISHER VA KITOB

Kitobga o‘ch o‘g‘ilcham

Oltin topgan singari,

Chiqsa yangi bir asar

O‘qir mendan ilgari.

Mayli, bo‘lsin hikoya

Yoki to‘rt yo‘l quvnoq she‘r.

Ayvonchada muk tushib

Sharillatar Alisher.

Qosh qorayib ketguncha

Qo‘ldan tushmas kitobi.

Unga yoqqan she‘rlarning

Hozircha yo‘q hisobi.

Olimdek serharakat,

Ishlar puxta berilib.

Uncha-buncha yoshlardek
Oshib ketmas kerilib.

Turma qator savolga
Askar kabi doim shay.
Hozirjavob bo'lmadi,
Shuncha kitob o'qimay.

“NAVOIYXONLIK SUHBATLARI”

“O'qish kitobi” darsligida Abdugodir Hayitmetovning “Donolarning donosi” matni (3-sinf) berilgan.

Adabiyotshunos olim (1926–2005) Farg'ona viloyati Dang'ara tumanida tug'ilgan. O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan fan arbobi, O'rta Osiyo universitetining sharqshunoslik fakultetini tugatgan.

Uning adabiy-ilmiiy faoliyati o'tgan asrning 50-yillarida hikoya va maqolalar yozish bilan boshlangan. Keyinchalik tadqiqot ishlari bilan shug'ullangan va uning ilmiy faoliyati, asosan, buyuk o'zbek shoiri Alisher Navoiy jiodini o'rganishga bag'ishlagan.

“Alisher Navoiyning adabiy-tanqidiy qarashlari”, “Navoiy lirikasi”, “Navoiyning jiodiy metodi”, “Sharq adabiyotining jiodiy metodi tarixidan”, “Navoiy dahosi”, “Hayotbaxsh chashma”, “Navoiyxonlik suhbatlari” kabi asarlari bilan navoiyshunoslik fanini yangi bosqichga ko'targan. Uning ilmiy faoliyatining muhim qismini o'zbek mumtoz adabiyoti tarixini yaratish bilan bog'liq ishlar tashkil etadi.

Navoiyning “Hayrat ul-abror” hamda “Farhod va Shirin” dostonlarining nasriy variantlarini tayyorlab nashr etgan. Beruniy nomidagi O'zbekiston Davlat mukofoti laureati. “Buyuk xizmatlari uchun” ordeni bilan taqdirlangan.

BOSH MUHARRIR IJODI

“O'qish kitobi” darsligida Maqsud Qoriyevning “Ibn Sinoning bolaligi” hikoyasi (2-sinf) berilgan.

Jurnalist va adib Maqsud Qoriyev (1926) Toshkentda tug'ilgan. Toshkent yuridik institutini tugatib, o'sha yerda aspiranturada qoladi.

U jurnalist sifatida “Toshkent haqiqati” gazetasida avval bosh muharrir o'rinbosari, so'ng bosh muharrir, “O'zbekiston ovozi” gazetasida, “Mushtum” jurnalida bosh muharrir bo'lib ishlagan.

Uning “Oydin kechalar”, “Jiyda gullaganda”, “Oy tutilgan kecha”, “Qiz uzatib borganda”, “Afrosiyob go'zali”, “Turnalar baland uchganda” kabi hikoya va qissalar to'plamlarida yoshlar hayotiga murojaat etib, ular hayoti va ruhiy olamida kechayotgan o'zgarishlarni tasvirlashga alohida ahamiyat berilgan.

Adibning so'ngi yillardagi jiodida tarixiy o'tmish mavzusi ustuvorlik qiladi: “Spitamen”, “Ibn Sino”, “G'aznaviyalar” kabi tarixiy romanlar, “Ibn Sinoning bolaligi” qissasini yozadi.

Maqsud Qoriyevning lirik qissalari asosida “Mirzo va Lola” telespektakli, “Qaldirg'ochlar bahorda keladi”, “Qiz uzatib borganda” badiiy filmlari yaratilgan.

“YONMOQDAMEN, YONMOQDAMEN”

“O‘qish kitobi” darsligida Aziz Abdurazzozning “Bahor keldi” va “Yozning ziyinati” she‘rlari (2-sinf), “Mehmon keldi”, “Yatan haqida qo‘shiq” hikoyalari (3-sinf), “Baga bilan taqa”, “Chumchug bilan chumoli”, “Danak ichidagi daraxt” ertaklari (4-sinf) berilgan.

Aziz Abdurazzoz (1928 – 2007) Toshkentda tavallud topgan.

Shoirning birinchi she‘riy to‘plami “Do‘stlarimga” nomi bilan chop etildi. Keyin “Yana bahor”, “Mavj”, “Bodom gulladi”, “Lirika”, “Aziz odamlar”, “Sho‘x yomg‘ir”, “Qalb nuri”, “Oh, qanday shirin”, “Qiz va lola”, “Tap-tap elak” kabi to‘plamlari nashr etildi.

U o‘zining “O‘roq va xanjar” she‘rida: “Yonmoqdamen, yonmoqdamen, bu ayondir, do‘stim bo‘lsang xalal berma, sen ham yondir”, – deya yaratishga, bunyodkorlikka chorlaydi.

Ha, O‘zbekiston xalq shoiri Turob To‘la aytganidek, “Aziz she‘rlardan non hidi keladi, o‘zi kezib o‘tgan bog‘lar, dala-dashtlar hidi keladi”.

DEVORDAGI QIZG‘ALDOQ

Bir qishloqda Ra‘no degan qizaloq yashar ekan. Ularning hovlisi keng bo‘lib, bir tomoni tepalik ekan. Ra‘no o‘sha tepalikni yaxshi ko‘rardi. Chunki har bahorda o‘sha tepalikda qizg‘aldoqlar, chuchmomalar ochilar ekan. Ra‘no ularni terib, guldinga solar ekan-da, uyuqda olib kirib, stolga qo‘yib qo‘yar ekan.

Ra‘noga quvonch beradigan boshqa narsa ham bor ekan. Qizg‘aldoqlar, chuchmomalar ochilib bo‘lganidan keyin dadasi tepalik tagiga oshqovoq o‘kar ekan. Oshqovoqlar o‘sib tepalikka chiqib ketar, sap-sariq oltinay bo‘lib gullar ekan.

Har bahor, har yoz shunday bir tekis o‘tar ekan. Biroq, bahorlarning birida tepalikka hech qanday gul ochilmabdi. Ra‘no xafa bo‘lib tursa, paxsa devor ustida kimningdir jaranglab kulgani eshittilibdi.

– Kim u kulayotgan? – dedi Ra‘no.

– Kulayotgan men, qizg‘aldoqman, – degan ovoz kelibdi devor ustidan, – Ra‘no qarasa tepalikkdagi devor ustida bir tup qizg‘aldoq ochilib turgan ekan.

– Salom, qizg‘aldoq! – dedi Ra‘no xursand bo‘lib.

– Salom. Ra‘no qizi – debdi qizg‘aldoq.

– Nega devor ustida turibsan? – so‘rabdi Ra‘no.

– Sen yulib olmagin, deb devor ustiga chiqib oldim-da, – debdi qizg‘aldoq. – Avvallari bizni terib olarding, jonimiz og‘irdi. Shuning uchun bu bahor tepalik ustida hech qanday qizg‘aldoq, chuchmomalar ochilmadi. Axir dadang ekan qancha gullar, rayhonlar bor-ku. O‘shalardan teraversang bo‘lmaydimi? Nima qilasan bizlarni zada qilib?

– Mayli, endi sizlarni yulmayman, – debdi Ra‘no, – yanagi bahorda tepalikka ochilaveringlar!

Yanagi bahor Ra‘nolarning hovlisidagi tepalikka, avvalgidek qizg‘aldoqlar, chuchmomalar ochilibdi. Ra‘no esa ularni ko‘rib xursand bo‘lib ketibdi. Xursand bo‘lganidan qizg‘aldoqlar ichida yurgancha mana bu ashulani aytib yuribdi.

Chuchmoma-yu qizg‘aldoq,

Men sizlarga chin o‘roq.

Sizlarni hech yulmayman.

Gar ussam hech kulmayman.

Yulaman tikonlarni,

Sizga ko‘z tikkanlarni.

BOBURNING SOG'INCHI

“O‘qish kitobi”da Pirmuqul Qodirovning “Bobur va Humoyun” (3-sinf), “Xatari uchrashuv”, “Ayiqni yenggan cho‘pon” hikoyalari (4-sinf) berilgan.

Adabiyotshunos olim va yozuvchi Pirmuqul Qodirov

O‘ta Osiyo institutining
sh a r q s h u n o s l i k
fakultetida o‘qigan.

Dastlab “Studentlar”
nomli hikoya yozgan.
Shundan keyin uning
yoshlar hayoti haqidagi
“Uch ildiz”, “Olmos
kamar” (roman), “Jon
shirin”, “Olov” hikoyalari,
“Besh yilliklar farzandi”,
“Meros” qissalari,
“Najot” afsona-qissasi,
“Sarguzashtlar”, “Yayra
institutga kirmoqchi” nomli qissa va hikoyalari to‘plami
kitobxonlarga taqdim etildi.

Oldin “Yulduzli tunlar” (Bobur), keyin “Avlodlar
dovoni” romanlari bilan Pirmuqul Qodirov o‘zbek tarixiy
romanini ustoz Oybekdan keyin yangi pog‘onaga
ko‘tardi.

“YULDUZLI TUNLAR” (parcha)

Amudaryo tomondan tog‘ oshib uchib kelgan
turnalar Kobulning ustidan janub-sharq tomonga
o‘tmoqda edilar. Arkning tillakori ayvonida Mohim
begim bilan nonushta qilib o‘tirgan Bobur turnalarning
qisqa va siri tovuş bilan “quy”lashini eshitdi-yu,
o‘rnidan turib, ayvon chetiga bordi va osmonning ovoz
kelayotgan tomoniga tikildi...

Ko‘kda egilib-chayqalib kelayotgan bir shoda
qora marjonni ko‘zlari bilan qidirib topgandan keyin
turnalarning tovushi unga go‘yo aniqroq eshitila
boshladi.

Go‘zal va tinig “qur-ey”, “qur-ey”larda qandaydir
horg‘inlik ohanglari borgan o‘xshardi va turnalarning
uzoq-uzoqlardan uchib kelayotgani esga tushar edi.
Balki ular shu kelishda Andijonning ustidan uchib
o‘tgandirlar? Yoki Toshkent va Samarqand atroflaridagi
sokin suvlar bo‘yiga qo‘nib dam olgandirlar?

Bu o‘ydan Boburning qalbini alamli bir sog‘inchi
tuyg‘usi chulg‘ab oldi. Hatto shu turnalar ko‘rib
kelayotgan joylarni u endi borib ko‘rolmaydi...

Turnalarning uzoqlashib so‘nib borayotgan
tovushlari ta’sirida Boburning ko‘ngliga: “Endi tug‘ilib-
o‘sgan yurtingga umrbod qaytolmaysan!” degan alamli
o‘y keldi-yu, yuzi birdan tundlashdi.

“O‘qish kitobi” darsligida Chingiz Aytmatovning (1928 – 2008) “Jimjiloq” eʼtagi (4-sinf) berilgan.

“Men ovulda katta bo‘lganman. Inson tabiat qo‘lynda, kishilar va shu tabiatga tegishli bo‘lgan jonivorlar bilan o‘t-maysalar, daryolar va o‘rmonlar orasida ulg‘aysa, qanday ajoyib...”

Shahar zamonaviylikka yana fikrlash, tafakkurni ham qo‘shimcha qiladi. Men bolalik goh qishloq, goh shahar hayoti bilan almashinib turishi kerak, deb o‘ylayman”.

Chingiz Aytmatov

1928-yilning 12-dekabrda

Qirg‘izistonning Talas

vodiyasidagi Shakar ovulida

tug‘ilgan. Ikkinchi jahon

urushi tufayli erkaklarning

deyarli barchasi urushga

ketgani sababli savodli erkak

sifatida 1942-yilda 14 yoshida

qishloq kengashi kotibi qilib

tayinlandi. Buvisi, ammalari

uni milliy odat va unutilmas an‘analardan bahtramand etganlar, onasi Naima zamonaviy madaniyat bilan oshno qilgan.

O‘spirin yoshidan unda yozishga havas bor edi.

U institutda o‘qib yurganida ham badiiy adabiyotdan uzozlashmadi. Tinimsiz o‘qir, qirg‘iz adiblarining asarlarini ruschaga, rus yozuvchilarining asarlarini qirg‘izchaga tarjima qilar, o‘z sohasiga doir voqealar haqida maqola va ocherklar yozardi.

Adabiyotga ishtiyogi baland edi. 1956-1958-yillarda Moskva oliy adabiyot kursida tahsil olib, bu yerda

chinakam adabiy jarayon bilan yuzlashdi. Badiiy adabiyot, adabiy qahramon haqida tushuncha paydo bo‘ldi. Oldin ham o‘qigan asl adabiyot namunalari ga ijodkor ko‘zi bilan qaraydigan bo‘ldi. Keyinchalik u: *“Agar men bu yerda o‘qimaganimda o‘z qissalarimni yoza olmagan bo‘lardim”*, – deb aytadi.

Chingiz Aytmatov *“Yuzma-yuz”*, *“Jamila”*, *“Sarqomat dilbarim”*, *“Somon yo‘li”*, *“Alvido, ey Gulsari”*, *“Asrga tatigulik kun”*, *“Qiyomat”*, *“Kassandra tamg‘asi”* kabi qissa va romanlarida muhabbat mavzusi tarannum etilgan, ona Sayyoramizning taqdiri yoritilgan.

OQ KEMA (parcha)

Bola butalar ustidan hatlab, sakrab o‘tish qiyin bo‘lgan xarsang toshlarni yonlab o‘tib, na o‘sik o‘ttar, na xarsang toshlar oldida, bular shunchaki narsalar emasligini bilsa-da, bir daqiqaga ham to‘xtamay chopib borardi. Ular ranjib qolishi, hatto chalib yiqitishi ham mumkin edi. *“Mashina-magazin keldi. Men keyin kelaman”*, – yo‘l-yo‘lakay u *“cho‘kib yotgan tuyā”*ga qoldi. U bag‘irini yerga berib yotgan sarg‘ish bukri toshni shunday deb atardi.

Odatda bola o‘z *“tuya”*ning yonidan o‘tganda uning o‘rkachini silamasadn o‘tmasdi. Xuddi bobosi dumi cho‘ltiq axta otini shapatlagani kabi, u ham ishini ko‘zini biladigan kishilar singari o‘z *“tuya”*ning yonidan o‘tib borayotib naridan-beri, sen sabr qilib turasan endi, mening ishim chiqib qoldi, deb uni shapatlab go‘yardi.

Uning xarsang toshida *“egar”* ham tayyor edi. Yarmi oq, yarmi qora bu chavkar toshdagi egarchada xuddi otda o‘tirgandek o‘tirgan bo‘lardi. Yana *“bo‘ri”*

degan tosh bor – bo'riga juda o'xshash qo'ng'ir, oq oralagan, yoldor va cho'ng peshonali. Bola uning oldiga pisib emaklab boradi-da mo'ljalga olardi. Lekin eng sevimli tosh – bu suv yuvib ketgan qirg'oqdagi kattakon xarsang "tank" edi. Qarab tursang "tank" qirg'oqdan otilib chiqadi-yu, daryoni shovqin-suronga solib, to'qlinantirib, ko'piklantirib yurib ketadigandek. Tanklar kinolarda axir shunday yuradi-ku, qirg'oqdan suvga otiladi ketdi! Bola kinolarni kam ko'rgan, shuning uchun ham ko'rganlari yodida qattiq o'rmashib qolgan.

Bobosi ba'zan uni kino ko'rsatgani tog' ortidagi – qo'shni daradagi sovxoz naslchilik fermasiga olib borardi. Shu sababli ham qirg'oqda daryoni har qachon kesib o'tishga shay turgan "tank" paydo bo'ladi. Yana boshqa – "yaxshi" va "yomon" toshlar, hatto "ayyor" va "ovsar"lari ham bor.

"BOLALIGIM – POSHSHOLIGIM"

"O'qish kitobi" darsligida **Nosir Fozilovning** **"Yaxshi bo'ladi"**, **"Tushovli toy"**, **"Ko'kyol"** hikoyalari (4-sinf) berilgan.

Yozuvchi va tarjimon
Nosir Fozilov 1929-yili
10-iyunda Chimkent
viloyati Turkiston
tumanida tug'ilgan. U
O'rta Osiyo institutini
tugatgan.

Birinchi to'plami
"Irmoq", "Oqim",
"Robinzonlar", "Qush
qanoti bilan", "Qorxat",
"Ko'klam", "Qissalari",

"Saron", "Shum bolaning nabiralari", "Ustozlar davrasida", "Bolaligim – poshsholigim" kabi qator kitoblari o'quvchilarga taqdim etildi.

Uning hikoya va qissalari milliy bo'yloqlarining yorqinligi, tilining jozibadorligi, xalq turmushi manzaralarining, ayniqsa, bolalarning ichki dunyosi, o'y-kechimmalarining jonli tasviri, ko'tarinki ruhi bilan ajralib turadi. Asarlarida cho'l tabiatiga xos manzaralar shoirona chizilgan.

TOSH (parcha)

O'g'lim Sog'indiqning qistovi bilan ota-onalar majlisiga vaqtdan ertaroq kelib qolibman. Quyosh allaqachon botganiga qaramay, maktab atrofi charog'on. Ichkaridan, sport zalidan bolalarning qiyqirqlari, toshlarning shaq-shuqi, koptoklarning do'p-do'pi bernalol eshitilib turardi. Sigaret chekib bo'lib men ham asta o'sha yoqqa kirdim.

Zal ichini neon chiroqlari xuddi kunduzgiday yoritib yuborgan. Bolalar biri ko'k, ikkinchisi qora forma kiyib olishgan, kim gantel o'ynayotgan, kim tosh ko'tarmog'chi bo'lib chiranayotgan, kimdir devordagi narvonga chiqib tushayotgan...

Bir mahal devor yonidagi stend oldida, uzun oyoqli stulda turgan, tagiga qizil baxmal ko'rpacha solib qo'yilgan o'ttiz ikki kilolik toshga ko'zim tushdi. U tozaligidan yaraqlardi. Toshning tutqichiga bir parcha karton qog'oz osilgan bo'lib, unga quyidagi so'zlar yozilgandi: "Bu tosh 1944-yili, erta bahorda..."

Yaqin o'tirmish xotirasi meni o'z og'ushiga oldi.

“AKAMGA O'XSHAYMAN”

“O'qish kitobi” darsligida Oltmish O'sarovning “Qaldirg'och bilan Beshiktebratar” hikoyasi (2-sinf) berilgan.

1929 yil 20 avgustda Farg'ona viloyati Beshariq tumani Rapponqishlog'ida tug'ilgan. 1948-1952-yillarda Konibodom shahridagi pedagogika bilim yurtida, 1952-1956-yillarda Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika instituti (hozirda universitet) filologiya fakultetini tamomlagan.

Uning “Cho'ida bulbul sayraydi” (1970 y), “Akamga o'xshayman” (1972 y), “Sizdan minnatdorman odamlar” (1978), “Endi yig'lamayman” (1978 y) asarlari muallifdir.

Oltmish O'sarov 1991-yilda olamdan o'tgan.

SALOM, TUPPROQ

Oydin dadasi bilan pomidor o'tqazardi. Ular oldi jo'yaklarga jildiratib suv oqizishdi. Pushtaga nam yugurgach, Oydin dadasi o'rgatgandek, barmoq yo'g'onligidagi cho'pni ikki qarich, ikki qarich yerga suqib, chuqurcha hosil qildi. Dadasi shu chuqurchalarga pomidor ko'chatining tomirlarini joylashtirib, atrofini tuproq bilan berkitib boshladi. Oradan ko'p vaqt o'tmasdan ikki qator pomidor nihollari xuddi bog'cha bolalari safga tizilganday bir tekisda saf tortib ko'zni quvontirdi. Jo'yakka yana bir bor suv oqizishdi. Lekin sal vaqtdan keyin o'tqazilgan nihollar so'lg'inlashib, yerga bosh egishdi. Bu holni payqagan Oydin dadasidan so'radi:

– Nima bo'ldi ularga?

– Ko'chatlar yerga – tuproqqa salom berishyapti, – javob berdi Maqsud aka.

– Nega salom berishyapti? – yana so'radi Oydin.
– Bu ko'chatlar boshqa tuproqdan keltirildi. Endi ular: “Bizni bag'ringa olganing uchun rahmat. Bundan buyon sen bilan birga bo'lamiz, – deb ta'zim qilishyapti, – javob berdi dadasi. – Ertaga tuproq ko'chatlarni erkalab boshini ko'taradi.
Oydin ertasiga o'tqazilgan nihollarning qad rostitab, yashnab turganini ko'rdi. Shunda u tuproqqa salom bergan nihollarga quvonch bilan boqdi.

BEG'UBOR BOLALIK KECHINMALARI

“O'qish kitobi” darsligida Oqiljon Husanovning (1932–2001) “Qor odamning sovg'asi” hikoyasi (4-sinf) berilgan.

Oqiljon Husanov	
1932-yilda	Jizzax
tumanining	Ravotlik
qishlog'ida	dehqon
oilasida	tug'ilgan.
Samarqand	davlat
dorilfununini	tugatib,
avval	gazetalarda
ishlaydi.	Keyinchalik
“Mushtum”,	“Sharq
yulduzi”,	“Guliston”
jurnallarida	adabiy
xodim, bo'lim	mudiri,
mas'ul kotib,	bosh

muharrir o'rinbosari kabi turli vazifalarda xizmat qiladi.

Talabalik yillarida badiiy ijod bilan shug'ullangan adibning “Qo'shiqchining taqdiri”, “Samarqand bulbuli”, “Mehri daryolar”, “Bo'lmaganga bo'lishma”, “Qashqar go'zali”, “Tog'da o'sgan bola”, “Tog'da

o'sgan bola yoxud jiyanning yangi sarгуzashitari", "Siri odam", "Bulbulning go'shti", "Taqilmagan uzuk", "Baxt qayerda", "Qishloqqa sayohat", "Uchoisa ham ucholmagan turna", "Ustaning muhabbati" kabi roman, qissa va hikoyalari chop etiladi.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi Oqiljon Husanov jiodida beg'ubor bolalik kechinmalari yorqin bo'yoqlarda chiziladi.

ZANGIOTALIK IJODKOR

"O'qish kitobi" darsligida Olim Qo'chqorbekovning (1932-2015) "Qaysar buzog'cha" she'ri (3-sinf) berilgan.

Olim Qo'chqorbekov 1932-yilning 12-avgustida Toshkent viloyati Zangiota tumanida dunyoga kelgan. 1951-1957-yillarda O'rta Osiyo Davlat universitetida o'qigan. U bir vaqtning o'zida ham bolalar, ham kattalar adabiyotiga xizmat qildi. Uning birinchi she'ri 1948-yilda matbuotda e'lon qilindi.

Adibning "Lo'li bola" nomli ilk qissasi, so'ngra "So'nggi kaniz" romani "Sharq yulduzi" jurnalida "Inqiroz" nomi bilan e'lon qilindi.

Shoirning bolalar uchun "Chorichambar", "Siri xum", "Qaysar buzog'cha" kabi kitoblari nashr etildi. Adib kattalar uchun ham ko'plab asarlar yozgan. Uning bu boradagi ilk to'plami "She'r va masallar" nomi bilan 1957-yilda nashr etilgan.

So'ngra ketma-ket "Kuylarim va o'ylarim", "Umrim bog'ida", "Ko'ngil mezon", "Va'zxon va Zag'izg'on", "Nozik ko'ngil" kabi she'riy to'plamlari yuzaga keldi.

QUYON

Qimir etmay yoz chog'i
Hovliga tikilganча,
Dikkaytirib qulog'in
O'tirardi quyonча.

Pirillatib ko'zini,
Pashsha uchsa qo'rqrar u.
Goho siypab yuzini,
Soyasidan hurkar u.

Hovlida-chi, o'ynashar
Xo'roz-u g'oz, mushukча,
Bir-birini yalashar
Buzoq bilan kuchukча.

Biroq chiqmay quyonча
Uyasida o'tirar.
Havas qilib, kechgacha
Ikki ko'zi mo'ttirar.

Sim to'rlardan mo'ralab,
G'oz so'zlardi: — G'oq, g'oq, g'oqi
Biz-la o'yna yumalab,
Hovliga chiq, hoy, qo'rqoqi

Mushukча der o'shanda:
— Miyov, miyov! Quyonjon,
Chiqsang-chi, sen yonimga,
O'ynaymiz "mehmon-mehmon".

O'shqirardi kuchukcha:

– Bu nimasi, voy, voy, voy, voy?

Yalintirding namuncha,

Safimizga kel darrovi!

Quyuncha der: – Qo'rqaman,

Talaysizlar-da meni.

Ular aytar: – Do'st bo'lsang,

Xafa qilmaymiz seni.

Oyoq, qo'li uvishib,

Quyvon zo'rg'a turibdi.

Hatto ko'zlar tinib,

Astagina yuribdi.

Chiqar ekan hovliga,

Sevinibdi do'stari.

Uni olib o'rtaga,

O'yin tushibdi bari.

Shundan beri quyuncha

Qo'rqmas emish hech kimdan.

Do'stlar bilan kechgacha

Zerikmasmish o'yindan.

ILMIY FAOLİYATGA NAZAR

**“O'qish kitobi” darsligida Naim Karimovning
“Rivoyat” matni (4-sinf) berilgan.**

Adabiyotshunos olim,

jamoat arbobi Naim Karimov

1932-yil 12-dekabrda

Toshkentda tug'ilgan.

Naim Karimov XX asr

o'zbek adabiyoti taraqqiyoti

xususiyatlarini ochish

borasida ilmiy tadqiqotlar

olib boradi.

U shu davrdagi o'zbek

adabiyoti va uning yirik

vakillari ijodini milliy g'oya mezonlari asosida o'rganish

ishini birinчилardan bo'lib boshlab berdi. Uning ilmiy

faoliyatida adabiyot hodisalarini tarixiy voqealar, badiiy

asarni esa yozuvchi hayoti va ma'naviy-estetik olami

bilan uzviy aloqada o'rganish ustuvorlik qiladi.

Naim Karimov Oybek, G'afur G'ulom, Hamid

Olimjon, Hamzaning ko'p jildli akademik nashrlarini

tayyorlash va nashr etishda ishtirok etgan. O'rta

maktab o'quvchilari va oliy o'quv yurti talabalari uchun

o'zbek adabiyotidan darsliklar yozgan.

U O'zbekiston Respublikasi fan arbobi. Filologiya

fanlari doktori, professor. Berruniy nomidagi

O'zbekiston Davlat mukofoti laureati. “El-yurt hurmati”

ordeni bilan taqdirlangan.

ketmay qo'lishdi, birga o'qigan o'rtloqlarim: malla sochli Ortqovoy, darsda uxlab o'tiradigan Shokirjon hamma-hammarini sog'indim, ko'rgim kelib ketdi. Na chora? Shoir bo'laman dedim, rasvo bo'ldim. Injener bo'ldim – qamalishimga sal qoldi. Sayyoh bo'laman dedim – yaramadim.

Qalpoqcham, ey, safarlarda hamisha yo'ldoshim, maslahatgo'yimi! Qani, o'zing ayt-chi, nega men hech bir maqsadimga erisha olmadim?

– Chunki ilming yo'q edi, – dedi qalpoqcham. O'qishing kerak edi.

– Nima?

– Ha, ha, o'qituvching Qobilov, sevimli direktoring Otajon Azizovchilarning gapiga quloq solishlaring kerak edi.

– Sen hali meni chalg'itib yurgan ekansan-da? Aldabsan-da?!

– Yo'q, aldamadim, chalg'itmadim. Fikrlaring xato ekanligini tushunib olgin, deb qo'limdan kelganча ko'rmaklashdim, yordamimni ayamadim. Och qo'lsang ovqat berdim, usting yirtilsa kiyim-bosh berdim. Faqat sen o'z xatoiningni tushunib olgin dedim.

Sekin o'rnimdan turib, yuz-qo'limni yuvdim. To'yib ovqatlardim. Qorning to'q bo'lsa, miyang yaxshi ishlaydi deganlari rost ekan. Qorning to'ygach, miyan ham yog'langan motordek ishga tushib ketdi. Darhol sovg'a-salomlar olish uchun magazinlarga qarab yugurdim. Singlim Donoxonning qo'ng'ir sochiga, deb oq lenta, Oyshaxonga olti xonalik charm papka, oyimga ko'k shohi durra-yu, dadamga jun qo'lqop xarid qildim. Hurmati o'qituvchim Qobilov bilan Otajon Azizovichni ham quruq qo'ymadim, albatta. Biriga avtoruchka-yu, ikkinchisiga gul soladigan vaza oldim.

SERMAHSUL HIKOYANAVIS

“O'qish kitobi” darsligida Farhod Musajonov (Farhod Musajon)ning “Yomg'ir” hikoyasi (4-sinf) berilgan.

Farhod Musajonov (1933 – 2013) Toshkentda tavallud topgan. 1956-yilda Toshkent Davlat dorifununing sharq fakultetini tugatdi. Birinchi hikoyasi “Daradagi qishloqda” deb nomlanadi.

Uning “Oftobni

quvalab”, “Bo'sh kelma, Aliqulov!”, “Turdi, velosiped va men”, “Bir qultum buloq suvi” kabi kitoblari nashr etilgan. Farhod Musajonovning “Dushanba, nonushtadan so'ng”, “Bog' ko'chamni qo'imsayman”, “Ko'rgulik” kabi qissalari ham o'z o'quvchisiga ega.

Iste'dodli va sermahsul hikoyanavis, qissanavis bo'lishi bilan birga, hajviy janr ustasi, bolalar adibi, dramaturg sifatida kitobxon va tomoshabiniga yaqin. O'zbekiston xalq yozuvchisi.

IBRAT SHAMSESZODIYA (hikoya)

Kun ayri qiyomiga yetgan, havo yonmoqda. Bozordan qaytayotgan er-xotin o'z ko'chalariga yetganlarida dam olish uchun qo'shni hovlilardan biri oldidagi yog'och kursiga cho'kdilar.

— Bosixon baraka topsin, eshigining tagini gulzor qilib qo'ydi, bizning kabi toliqqanlar o'tirib nafas rostlaydi, - dedi er. Ayl bosh siltab ma'qulladi, ro'molchasi bilan peshona terini artdi.

Er o'rta bo'y, echki soqol, ko'zi kulrang-ko'kimtir, tetik odam edi. Ayl teskarisi — nimjon, ko'rinishi odmi, ko'zlari mayus boqardi. Erning asl ismini mahallada kamdan-kam odam biladi. Uni Nasihatxo'ja deb chaqirishadi.

Bu laqabni u bekorga olmagan: o'zini barchadan dono hisoblab, hammaga aql o'rgatadi — nonvoyga non yopish, chevarga kiyim tikish, ustaga imorat qurish, amaldorga ishni tashkil qilishni. Barchaga aql bo'lardi-yu, ammo o'zi hech kimning gapiga quloq tutmas, birorta odamning fikrini eshitishga toqati yo'q edi. Sababi yana o'sha — o'zini hammadan bilimdon sanardi.

Hozir ham tili qichishib o'tirgandi, baxtiga ko'cha etagida Matqovul ko'rinish qoldi.

— Hoy bola, mundaq kel, — dedi buyruq ohangida. — Senlarning dastingdan o'ladiqan bo'lsak o'lib bo'ldik-ku, - achchiq ta'nadan boshladi so'zni Nasihatxo'ja.

Tomdan tarasha tushgandek bu xurujdan Matqovul dong qotib qoldi. — Qachon bizlarni tinch qo'yasanlar?

— Nasihatxo'ja endi do'qqa ko'chdi.

— Nima qilib tinchingizni buzibmiz?, — Matqovul arang o'ziga kelib so'radi.

— Iya, manaviring gapini, hech narsa bilmagandek nima qilib tinchingizni buzibmiz deydi-ya? Er-xotin Xudoning bergan kuni ko'chani boshlaringga ko'tarib qirilishasan. Qo'ri-qo'shnilarga na kunduzi tinchlik bor, na kechasi, jonga tegdi senlarning janjallarini!

Matqovul gunohkorona bosh egdi.

— Nima qilay, shunaga noshukur bandaga yo'lloqqanman.

— Ayl xotinga to'nkama, qars ikki qo'ldan chiqadi.

— Siz uni bilmaysiz, g'alvani doim o'sha boshlaydi.

Qachon boshqa erkaklarga o'xshab ro'zg'or tebratishni eplaysiz, bolalar och-yalang'och, deb quloq-miyamni yegani yegan. Maoshimni bir tiyinigacha qoldirmay qo'lga olib kelib beraman, uch kunda ado qilib, yana diydiosini boshlaydi. — Matqovul o'ksib hasrat qildi.

— Gap maoshda emas, yaxshi topib gapiradi, yomon qopib, deydiyar. Sen murosani bilmaysan, qo'rsan. Xotin zoti shirin gapning gadosi. Do'q urmay, Xudo xohlasa ishimiz yurishib ketadi, deya yotigi bilan tushuntirsang, tushunadi, — nasihatni boshladi Nasihatxo'ja.

— Tushunmaydi, g'irt nodon u, — e'tiroz bildirdi Matqovul, — necha marta aytdim, sabr qil, Xudo xohlasa boyib ketamiz, deb. Koshki gapga quloq tutsa, — Matqovul xo'rliqi kelib nolidi, — og'zimni ochishim bilan "uylangan kuningizdan beri, mana yigirma yil bo'lyapti, shu gapni qaytarasiz, boyish o'rni kundan kunga battar bo'lyapmiz", deb itdek qopib beradi. Shundan keyin meniki ham tutadi, chidolmay so'kaman, ta'sir qilmasa, gohida uraman.

— Ana endi siring oshkor bo'ldi! Zo'ravonsan, zolimsan! - nafrat bilan hayqirdi Nasihatxo'ja. — Hoy bola, xotinni ursang bir kun seni xudo uradi. Shuni bir bilib qo'y.

— Nima, unda xotindan qo'rqib yashash kerakmi.

Popu-gini pasaytirib qo'ymasam, boshimda yong'oq chaqadi.

– Seni men aqlli-hushli odam desam, g'irt so'tak ekansan-ku, - kuyinib davom etdi Nasihatxo'ja, – xotindan qo'rqmayman degan erkaklar johil bo'ladi. Ayol kishi go'dakdek behimoya. Bekorga zaifa deyshimaydi. Rosmana erkak ayolning hurmatini joyiga qo'yadi, izzat-nafsini qadrlaydi. Mana biz opog'oying bilan birga yashab kelayotganimizga o'ttiz yildan oshdi. Shu davr ichida uni bir marta ham chertmaganman, chertish u yoqda tursin, hatto ovozimni balandlatmaganman. Ha, kafimda olib yuraman. Ishonmasang mana, o'zining yuz-ko'zi, so'ra o'zidan, - Nasihatxo'ja xotiniga yuzlandi, – Ayt, seni hech xafa qilganmanni?

Opog'oyi yodinqiramay "yo'q" degandek bosh chayqadi. – Uyda janjal chiqishiga avvalo oila boshi – er aybdor, – hukm chiqarayotgandek sovuq ovozda davom etdi Nasihatxo'ja.

Matqovul cho'zilib ketgan nasihatlardan zerika boshlagandi, gapga chek qo'yishning payiga tushdi.

– Bilaman, er-jaraq-jaraq pul topib kelsa yaxshi, men bir qorovulman, topish-tutishim haligidek. Shundoq ekan, ming shirin gapiray, baribir yoqmayman xotinga.

– Yanglishasan! - Nasihatxo'ja qizishib kuchandi, – jaraj-jaraq pul topib kelganing taqdirida ham xotiningni odam o'rniida ko'rmay xor qilar ekansan, oliangda inoqlik ham, halovat ham bo'lmaydi. To'g'ri, ayol zoti borki, yaxshi yeb, yaxshi kiyingisi keladi, yangi chiqqan kiyim-bosh, har xil taqinchoqlarga o'ch bo'ladi. Mana, opog'oying ham haligacha uni olib bering, buni olib bering, deb xarxasha qiladi. Ra'yiga qarab "xo'p, pul tushsa olib beraman" deyman. "Yo'q" degan sovuq gapdan nasiya bo'lsa ham shirin so'z ma'gul. Shunda g'alva chiqmaydi. Eru xotin san-manga bordimi,

lamom, uydan baraka ko'tariladi.

Matqovul Nasihatxo'jadan qay yo'sinda qutilishni bilmay, xit bo'ldi. Qo'lini ko'ksiga qo'yib yolvorddi.

– Uzt taqsir, men nonga ketayotgandim...
Nasihatxo'ja o'ljasi osonlikcha qo'ldan chiqarmaydigan g'addor ovchilardan edi.

– Ba'zi erkaklar bo'ladi, ikkiyuzlamachi, – Matqovulning uzriga multaqo e'tibor bermay davom etdi u. – Ular xotinga faqat o'rinda shirin gapiradi, boshqa payt qo'rsilk, dag'allik qilib zulm o'tkazadi. O'shanagalar saddai erkak ketsini!... Men opog'oyingni rosmana hurmat qilaman. Ba'zi noinsonflarga o'xshab, butun og'irlikni xotinning yelkasiga ortib qo'ymayman. Qozon-tovoqqa, supursidirga ham qarashib ketaveraman, uy yumushi erkakning ishi emas, deb qaqqayib o'tirmayman. Matqovul og'iz ochgani xezlangan edi, Nasihatxo'ja yana imkon bermadi.

– Yana bir toifa quruq savlat dimog'dorlar bor, xotin sudrab yurishdan nomus qiladi. Men hech qayoqqa yolg'iz bormayman. To'y-hasham deysanni, ziyofatmi, tug'ilgan kunmi, konsertu tomoshalargami, hammasiga opog'oying bilan birga boramiz. Chunki jufti halolimning nafqat kiyimiyu ovqatini bo'yninga olganman, balki...

Endi Matqovul Nasihatxo'janing so'zini bo'ldi.

– Taqsir, magazin yopilib qolmasin, uyga quruq qaytsam, xotin ikki yamlab bir yutadi, – rosmana yolvorddi Matqovul. – Borasan, obedga hali bor! – jerkib berdi Nasihatxo'ja, – shoshilmasdan gapni eshit, jindak mag'zini chaq. Nega jon achitib gapiryapman senga? Mendan ibrat olgin, demogchiman. Bizlardan ibrat olsang, kam bo'lmaysan, oliang bilan tinch-totuv, huzur-halovatda yashaysan, janjal nimaligini bilmayсан...

– Xo'p, taqdir, ibrat olamiz! – dedi sabr kosasi to'lgan Matqovul, so'ng, "xafa bo'lsa bo'lar" deb juftakni rostlab qoldi. – Gapni uqdingmi, xotinni hurmat qil, asl erkak bo'lsang! – Matqovulning ortidan qichqirdi Nasihatxo'ja gapi chala qolganidan achchiqlanib, – tavba, bularga yaxshi bo'lg'in, deb nasihat qilsang, eshitish malol keladi!

Nasihatxo'ja sal hovuridan tushib, xotiniga yuzlandi. – Ancha damingni olvoldingmi, onasi?! Endi turarqol. Men birrovga Bositxonga uchrab ketaman, sunnat qilmogchiekan, bi'lay-chi, qanchaguruchdamlamogchi, qancha odam aytmogchi. Ha, mahalladan bemaslahat ish tutmasin. Sen boraver, onasi, bu yog'i ozgina qoldi, bir hafsala qilsang, yetib olasan. Ayo! bir emas, ikkita zil-zambil xaltani arang ko'tarib o'rmandan turdi, oyoqlari chailshib, inqillab-sinqillab yo'lga tushdi.

– Hoy, ehtiyot bo'l, tag'in yiqilib o't-bo'tingni mayib qilib o'tirma, – so'nggi nasihatni berdi Nasihatxo'ja va Bositxonikiga kirib ketdi.

"G'UNCHA"GA SODIQ XODIM

"O'qish kitobi" darsligida Sobit G'ofurovning "Mag'zi shirin" hikoyasi (3-sinf) berilgan.

Sobit G'ofurov (1933 – 1993) Toshkent shahrida dunyoga keladi. U 7 yoshligida otasidan, 9 yoshida onasidan yetim qolib, singlisi va ukasi bilan qarindoshlari qaramog'ida qoladi.

Maktabni a'lo baholarga tugatgach, 1953-1959-yillarda O'rta Osiyo Davlat universitetining filologiya

fakultetida tahsil oladi.

Sobit G'ofurov talabalik davridanoq kichik hikoyalar, maqolalar bilan respublika matbuotida qatnashadi. 1960-yildan "G'uncha" jurnaliga adabiy xodim bo'lib ishga o'tadi va umrining oxirigacha shu jurnalda faoliyat ko'rsatadi.

Yozuvchining "Insho", "Jonli sovg'a", "Topag'on bola", "Ishonch" (rus tilida), "Qorbobo Toshkentda", "Posbonlar" (rus tilida), "Aytay topishmoq", "Topishmoqlar" kabi kitoblari nashr qilingan.

A'ZAM TUT

Xundayliq qishlog'iga ko'chib kelganimizga ikki yildan oshdi. Qishloq menga juda yoqib qoldi. Atrofi tog'. Tog'lar ko'm-ko'k, jonli g'illam bilan to'shalganday. Musaffo havosi, oynadek tip-tiniq, muzdek suvlari kishi bahrini ochadi. Qishloq shamoli esa, yoqimli. U sochlaringni, yuzlaringni silaydi. Ko'zlaringdan o'pib o'pib oladi.

toshlar kezing, cho'l-u biyobonlar oralang-da, har biringiz ming donadan o't-giyoh terib kelinglar.

Ibn Sino shunday dedi-da, ularni har birining qo'liga xalta berdi. Oradan bir necha kun o'tdi. Bolalarning birinchisi kelib, yiqqan giyohlarni Ibn Sinoning oldiga ko'kdi. Hammasi shifobaxsh giyohlar edi. Buni ko'rgan Ibn Sino quvonib so'radi:

— Barakallo o'g'lim, eng dorivor giyohlarni teribsan. Endi bir savolimga javob bersang. Qani aytchi, oyoq qabarishiga nima davo bo'ladi?
— Mening tabilikkdan xabarim yo'q, — dedi bola, — sizga o'zim endi shogird tushdim-ku.

Ibn Sino: "Shu o'n kun orasida tabobat ichida yurib tabilikkdan alifni o'rganmabsan, sendan tabib emas, olibsoatar chiqadi", — dedi ko'nglida, so'ng ovozini chiqarib:

— Senga javob, o'g'lim, ketaver! Borib olibsoatarga shogird bo'li — dedi.

Oradan bir kun o'tgach, kambag'al kishining o'g'li yetib kelib, to'plagan o'tlarni hakimninh oyog'i ostiga to'kdi. Ibn Sino juda xursand bo'lib:

— Barakallo, bo'tam, qani menga aytchi, oyoq qabarishiga nima davo bo'ladi? — deb so'radi.

— Yovvoyi rayhon yohud yalpizni suvda ivitib, ozgina tosh tuzdan qo'shib yuvish kerak, — deb javob qildi bola.

— Cho'l-biyobonda qolding-ku, suv topolmading deylik, changoqni nima bilan qondirish mumkin? — yana savolga tutdi Ibn Sino bolani.

— Yantogning suvi changoqni qondiradi, ham darmon bo'ladi, — dadil javob berdi bola.

— Rahmat, o'g'lim, sen endi menga shogirdgina emas, farzand ham bo'lding!

"TOM BOSHIDA TOG'ORA"

"O'qishkitobi" darsligida Yayra Sa'dullayevaning "Danakvoy" va "Subhat" ertaklari, "Qish bo'lmasa-chi?", "Yordam berdi" hikoyalari (3-sinf) berilgan.

Yayra Sa'dullayeva 1934-yilda Toshkent shahrida tug'ilgan. Respublikada xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi. "Gulxan" va "G'uncha" jurnalida bosh muharrir bo'lib ishlagan.

Yayra Sa'dullayevaning qissa, hikoya va ertaklaridan iborat kitoblari chop etilgan.

"Tom boshida tog'ora", "Yaltiroq xalqacha", "Og'oz qush", "Bekimmachoq", "Chip-chipjon" kabi kitoblarini bolajonlar sevib o'qiydi.

G'ISHT

Ravshanlarning hovlisiga yaqin joyda yangi uy qurilbdi. U taxta devor bilan o'ralgan, lekin orqasidan odamlar bernalol kirib chiqaverishadi. Ravshan u yerga sira kirmagan. O'rtoqlari bilan o'ynab yurib, qurilishni ko'rgisi keldi. Dam olish kuni bo'lgani uchun qurilish huvillab yotibdi.

Ravshan doim "mayna" degan ovoz kelib turadigan haybatti kranning oldiga yaqin bordi. Uning eng uchiga qaragan edi, do'ppisi tushib ketdi. Keyin naritroqdagi tog' barobar uyib qo'yilgan g'ishtlar yoniga borib,

tomosha qildi. Dadasi hovlining etagida buvisiga uy qurayotgan edi. Uning "G'isht yetmayapti", – degan so'zlari qulog'iga kirgandi. Mana, g'isht. Shu yerdan olib ketsa bo'lmaydimi? Hozir uning dadasiga, yangi uyning bitishini anchadan beri kutayotgan buvisiga rahmi kelib ketdi. O'rtoqlari bilan bittalab tashishsa ham, ancha-muncha tashib qo'yishadi.

Shu fikr bilan Ravshan ikkita g'ishtni ustma-ust qo'yib, ko'tarmog'chi edi, og'irlik qildi.

Bittasini olib, pildirab keta boshladi. Lekin besh-olti qadam yurgach, to'xtab qoldi. Ravshan sal ikkilanib, oldinga yana bir qadam tashladi. Yana to'xtadi. Birdan esiga televizorda ko'rgan multfilmi tushdi. Birovning polizidan kiyimini to'ldirib bodring olgan bola, qorovulning mititgi'i, oyisining koyishi...

Ravshan sergak tortdi. Shart burilib, orqasiga qaytdi... G'isht bizlarnikimas-ku. Men olib ketsam, o'rtoqlarim olib ketsa... Bog'cha opamiz: "Birovning narsasiga tegmanglar", – deganlar-ku! Ravshan g'ishtni joyiga qo'ydi. Qo'lini qoqib, o'rtoqlari yoniga yugurib ketdi.

QO'SHIQ BO'LIB QOLDI

"O'qish kitobi" darsligida **Normurod Nazrullayevning (1934 – 2006) "Ozod vatan – obod vatan"** she'ri (2-sinf) berilgan.

Normurod Nazrullayev o'zbek adabiyoti taraqqiyotiga o'zining ko'p qirrali ijodi bilan barakali hissa qo'shdi. U 1934-yilning 7-iyulida Qashqadaryo viloyati Kasbi tumanida tug'ilgan.

Shoir ijodiy faoliyatini 1954-yildan boshlagan, ilk she'riy to'plami "Suyunchi" nomi bilan bosilib chiqadi. "Sizni Vatan erkalar", "Meh'r chashmasi", "Zarafshon zarlari", "Ufqlarda ko'zlarim", "Yog'du", "Nigohlar", "Lahza va larza", "Sevgi sehr'i", "Oq samanim", "Tong elchisi", "Shamolni ushlagan bola", "Yaxshilik deb yashayman", "Aniq vaqt" kabi to'plamlar muallifdir. Bundan tashqari, shoirning "Muhabbatdan tug'ilgay" kitobi ozarbayjon, "Qo'shchinor" to'plami tojik tilida nashr etilgan.

O'zbekiston xalq shoiri Normurod Nazrullayevning bolalarga atab yozgan "Vatan seni erkatab", "Shamol ushlagan bola", "Bosh maydon" asarlari bolalar dunyosi, ularning beg'ubor olamiga bag'ishlangan. Uning asarlarida zamon va makon birligi, dunyo va davr tushunchasi ulug'lanadi, burchga sadodat, vatanga muhabbat, jonajon o'lka tabiatiga mafunkorlik tuyg'ulari yetakchi o'rinni egallaydi.

Chindan ham u o'zi aytganidek:

Hayot bo'lib keldim dunyoga,

Qo'shiq bo'lib qolayin, deymani!

BOLAPARVAR DIYOR

Assalomu-aleykum,
Sizlarga ta'zim etdim.
Olsilarni ko'zlayman
Osmonlarga so'zlayman.

O'lkam tog'lari go'zal,
Ko'rkam bog'lari go'zal.
Tiniq-tiniq bulog'i,
Muncha issiq quchog'i.

Bolaparvar diyordir
Farzandlari hushyordir.

Yulduzli osmoni bor,
Tark etmagay gulbahor
Fasillar kelib-ketar
Qo'shig'in dilga bilar.

Odamlari tildir,
Mehnatsevar donodir.
Dalasida doni mo'l,
Tandirida noni mo'l.

O'zbekiston onamdir,
Ko'ksimdagi Olamdir.
Chechaklarni sochaman
Sevib bag'rim ochaman.

Bolaparvar diyordir
Farzandlari hushyordir.

QUSH YOLG'IZ UCHOLMAS UZOQQA

"O'qish kitobi" darsligida Erkin Samandarning
"Shahzodaning bolaligi" hikoyasi (4-sinf) berilgan.

Erkin Samandar 1935-yili
Xorazm viloyatining Xonqa
tumanida dunyoga kelgan.

Erkin Samandar ijodkor
adib sifatida o'tgan asrning
50-yillarida adabiyotimizning
qutlug' dargohiga kirib
kelgan. Uning birinchi
she'riy to'plami "Amu jilolari"
nomi bilan chop etiladi.
So'ngra "Osmon to'la nur",
"Dunyoning yoshligi", "Vafo
degan gavhar", "Sevgi fasllari", "Mening yigit vaqtim",
"Qabul soatlari", "Sohildagi bolalar", "Saylanma",
"Yurakka yo'l" kabi o'ndan ortiq she'riy majmualari
chop etildi.

Mazkur asarlarda yaxshi odamlar, go'zal tabiat,
insoniy muhabbat, sevgi va vafo, mehnat va hayot
tashvishlari, armonlar-u gumonlar, qisqasi chuqur
ma'naviyat ildizlarini ochishga intilish seziladi. Erkin
Samandar shoir sifatida "Qabul soatlari", "Sevishganlar
shahri", "Komissar", "Erk sadolari", "Ajdodlar qilichi"
kabi o'nga yaqin dostonlar ham yaratgan.

Uning "Daryosini yo'qotgan qirg'oq" romanida
tabiat, Orol ekologiyasigina emas, muhabbat bilan
qabohat o'rtasidagi kurash hayotiy tarzda o'z ifodasini
topgan.

QO'LINGNI BER, DO'STIMI

Qush yolg'iz uchmaydi uzoqqa.
Safarga chiqadi to'p bo'lib,
Lashkardek saf bo'lib, ko'p bo'lib...
Qush yolg'iz uchmaydi uzoqqa.

Sheriksiz yasholmas bulutlar,
Osmonni egallar to'p bo'lib.
Yomg'irga aylanar ko'p bo'lib,
Sheriksiz yasholmas bulutlar.

Sen menga qo'lingni ber, do'stim,
Armonlar qolmasin to'p bo'lib,
Ikkala yurakda ko'p bo'lib...
Sen menga qo'lingni ber, do'stim!

"OQIBAT QOLUR"

"O'qish kitobi" darsligida G'ani Abdullayevning (1935–2017) "Suv oqsin Orolga", "Zilol suv" hikoyalari (2-sinf) berilgan.

G'ani Abdullayev 1935-yilning 19-yanvarida Toshkent viloyati Zangiota tumanida dunyoga kelgan. Uning "O'ylab topilmagan qatralar", "Oxirat sandig'i", "Qo'ng'iroqcha", "Buzoqboshi", "Dil kaliti", "Vijdon ko'prigi", "Oqibat qolur", "Hayot ustuni", "Uzr", "Bog'bon so'zi", "Jiydaga osilgan belanchak", "Sodda gullarim" kabi nasriy va she'riy kitoblari nashr etilgan.

SUYANCHIQ

Daraxt ko'p yil yashab qarigach, bahorgi shamolga dosh berolmay, yiqildi.
– Oldimda to'g'anov bo'lib turuvdi, qutuldim-a, endi rosa yayraydigan bo'ldim, – dedi yiqilgan daraxtning ildizidan o'sib chiqqan nihol.
Xiyol vaqt o'tgach, kuchli shamol niholga hamla qildi. Bo'sh bayov nihol o'zini tutolmay yerga yonboshladi. "To'g'anov"ni eshladi.
– Bilmagan ekanman, mehribonginam, qariganingdayam suyanchig'im bo'lgan ekansan-a?

“HAQIQIY O‘G‘IL BOLA”

“O‘qish kitobi” darsligida Latif Mahmudovning (1935) “Ayrilganni...” hikoyasi (2-sinf) berilgan.

Latif Mahmudov 1935-yilda Toshkent shahrida dunyoga kelgan. Toshkent Davlat universitetini tamomlab, uzog yillar O‘zbekiston radiosida mehnat qilgan.

Latif Mahmudov “Chinor” hikoyalar to‘plami bilan bolalar adabiyotiga kirib kelgan. Latif Mahmudov asarlarining qahramonlari o‘qish, jismoniy mehnat, ahililik, bir-birlariga g‘amxo‘rlik va mehribonlikda barchaga namuna bo‘la oladigan bolalardir.

“Chinor” hikoyasining qahramonlariga Salim boboning har kuni ertalabdan kechgacha chinorning tagida o‘tirishi boshqacha tuyiladi. Ular chinor ostida bir yashirin sir bor, deb o‘ylashadi.

Latif Mahmudov o‘zbek bolalar adabiyotida qissa janrini rivojlantirishga ham munosib hissa qo‘shdi. Uning “Eski dutorning sirleri”, “Tog‘dagi lolalar”, “Tog‘da otilgan o‘q”, “Ikki dangasa sarguzashti”, “Qopga yashiringan odam” kabi qissalarini o‘qimagan yosh kitobxon topilmasa kerak.

Uning “E, attang”, “Muhim topshiriq”, “Dangasaning sarguzashti”, “Haqiqiy o‘g‘il bola”, “Ali bilan Vail”, “Burgut olib qochgan bola” kabi dramalari mavjud.

NOK (hikoya)

Bu yerga kelganimizga uch-to‘rt oy bo‘ldi. Men ham, oyim bilan dadam ham yangi uyga, qo‘ni-qo‘shnilarga allaqachon o‘rganib ketdik. Biroq buvim esa, xuddi biron narsani yo‘qotgandek, turib-turib eski hovlini qo‘msab qoladi:

– Hoy, bolam, – deydi, – eski mahallaga bir borib kelsakchi-a? Bu gap menga yoqmaydi.

– Qiziqsiz-a, buvi, – deyman, – eski mahalla qoldimi? Shunda buvim birdan bo‘shashib:

– Eshikning oldidagi nok turganmikan? - dedi buvim. Buvimga hayronman. Ko‘chayotganimizda boshqa narsalar qolib nokka achingan. Men-ku, nokni eslasam yuragim g‘ash bo‘ladi. Kesilib ketsin deb yuraman.

Buvimning xomushligi bahona bo‘ldi-yu kiyindim, buvimning oldiga kirib:

– Qani, yuring, – dedim.

Shu topda bechora buvim yosh boladek quvonib ketdi. Mana, ikkimiz avtobusda eski mahallaga ketaypmiz. Buvim oynadan bosh chiqaradi, ilhaq bo‘lib niymanidir qidirilar. Men esa qani endi, nok kesilib to‘rka-po‘nkasini ham buldozer qo‘porib tashlagan bo‘lsa, deb boryapman.

Bunday deyshimning sababi bor.

Ayni nok pishig‘i. Ertaga tomosha degan kuni allavagticha uxlayolmay yulduzlarga qarab yotdim. Tongga yaqin ko‘zim ilingan ekan, peshonamga tushgan allaqanday mushdan dodlab o‘rimdan turib ketdim. Qarasam, yostig‘imning ustida bir dona nok dumalab yotibdi. Eng yomoni, hash-pash deguncha chap ko‘zim ko‘karib, qovoqlarim shishib chiqdi. Bunaga bashara bilan ko‘chaga ham chiqib bo‘lmas edi.

O‘sha kuni hech qayoqqa bormay, alamimdan dumalab yotdim. Keyin chidayolmay, devorga

chiqdim-u kattakon bir shoxini arralab tashladim.
O'sha kuni dadamning koyiganini hisobga olmaganda
butunlay alamimdan chiqqan edim.

Avtobusdan tushdik. Jin ko'chalardan, paxsa
devorlardan nom-nishon qolmagan. Qator-qator
yangi uyalar, ba'zilar bitgan, ba'zilar ikkinchi-uchinchi
qavatgacha ko'tarilgan. Tumshug'i havoga sanchilgan
ko'tarma kranlar taqa-taq to'xtagan, hamma ovqatdan
so'ng nokning quyuv soyasida hordiq chiqarardi.

Biz ham buvim bilan bir chekkada o'tirib dam
oldik. Ishchilardan biri shipillab nokning ustiga chiqib
silkitgan edi, nok duv etib to'kildi. Qiy-chuv, kulgi bilan
qizlar nokni terib o'rtaga qo'yishdi. Men ham oldinga
tushganlarini cho'ntakka urdim. Nok qoqqan kishi
pastga qarab:

– Bo'ldimi, - dedi.

– Ha, - chuvirlashishdi qizlar. – Ertaga ham qolsin.

U ohista tusha boshladi va xuddi men kesib
tashlagan joyga kelganda nazarimda beixtiyor
to'xtagandek bo'ldi. Men o'zimni allanechuk sezdim.
U esa, daraxtning kesilgan yeriga qarab, peshanasini
tirishirdi, nimadir deb boshini chayqadi, g'ala-
g'ovurdan eshitolmadim, so'ng sirg'alib pastga tushdi.

Buvmiga bildirmay sekin nokka qaradim. O'zim
ham eng chiroyli shoxini olib tashlagan ekanman. Shu
topda nok bir qanoti singan burgutni eslatdi!

– Buvi, – dedim nok chaynab, – nega shu nokni
yaxshi ko'rasiz-a? Buvim esa hadeganda javob
bermadi.

– Buni, – dedi nihoyat xayol bilan, – buni ...
rahmatli buvang ekan. Odamlarga ekan. Ana shu
tagida o'tirgan odamlarga ekan, bolam! Azim tup nok
esa jaziramadan odamlarni bag'riga chorlab, go'yo
buvimning gaplarini tasdiqlagandek, tepamizda sirli
shovullar edi.

Agrovah yamlovshtirni nyexk (Qisqartirib olindi)

ADABIYOT DARGOHIGA QADAM

“O'qish kitobi” darsligida Yo'ldosh
Sulaymonning (1935 – 2004) “Quyoshdan erta
turib” she'ri (1-sinf) berilgan.

Samimiy va
beg'ubor tuyg'ular
bilan adabiyotimiz
xazinasidan munosib
o'rin olgan adiblardan
biri Yo'ldosh Sulaymon
1935-yilda Farg'ona
viloyati O'zbekiston
tumanida tavallud
topgan. Farg'ona davlat
pedagogika institutini
tugatgan.

U uzok yillar
O'zbekiston Yozuvchilar
uyushmasi Farg'ona bo'limini boshqargan. Uning
ko'plab she'riy, nasriy to'plamlari hamda “Subhidam”,
“Vafot” romanlari chop etilgan.

Yo'ldosh Sulaymon avvalo bolalar shoiri sifatida
ndabiyotimiz qutlugi dargohiga kirib kelgan.

Uning “Bizsayohatchilarmiz”, “Hamma havas qiladi”,
“Rahima-chi, vahimachi” kabi she'riy majmualari,
beg'ubor bolalik, beg'araz do'stlik, samimiylik, tabiatga
mehr-muhabbat tuyg'ulari bilan to'lib toshgandir.

Yo'ldosh Sulaymonning “Katta yo'lga chiqquncha”,
“Da'vatingni eshityapman, hayot” kabi ocherklari
va “Boqiy umr” kabi hujjatli qissalari o'zining badiiy
puxtaligi, hayotiyiligi bilan ajralib turadi. Ayniqsa,
adibning “Sen mening quyoshimsan” nomi ocherklar
to'plamiga kirgan asarlari o'zining tarixiyiligi, realligi
bilan e'tiborlidir.

BOYCHECHAK

Gunatshadan o'zishga
Yuguribsan, boychechak.
Undan erta chiqishga
Ulguribsan, boychechak.

Umring qisqa bo'lsa-da,
Turmasang-da kuzgacha,
Ko'klamni boshlab kelding,
Senga mehrim o'zgachal!

QISHDA YOZ HOSILI

**“O'qish kitobi” darsligida Oллоbergan Po'latning
“Hunar – behaho boylik” she'ri
(2-sinf) berilgan.**

Oллоbergan Po'latov 1935-
yili Xorazm viloyatining
Xonga tumanida tug'ilgan.
Oллоbergan Po'latov
bolalar ruhiyatini yaxshi
bilgani holda ularni she'rga
sola oladi ham. Sababi, shoir
ijod qilish bilan birga, qishloq
maktablarida bir necha yil
o'qituvchilik ham qilgan.

1963-yilda Nizomiy

nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetining
filologiya fakultetida sirdan o'qib, oliy malumot olgan.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan jurnalist
Oллоbergan Po'latov “Xorazm”, “Umri boqiy g'azalxon”,
“Kamaymas boylik”, “Yer farzandi” nomli dostonlarning
muallifidir.

NEGA YOG'ADI YOMG'IR?

Ko'kdan uzmay ko'zini
Opasiga der Nodir:
– Bilasizmi sababin,
Nega yog'adi yomg'ir?

– Ukajonim, chindan ham
Juda qiziq bu savol.
Olmangni bir tishlatsang,
Javob beraman darhol.

QISHDA HAM

Qor yog'ar. Ko'z ochirmas,
Quturgan sovuq bo'ron.
Oq doka ro'mol yoygan
Bog', dala, cho'l, biyobon.

Lek issiqxonamizga
Kirib yashnagandan yoz,
Gurkirab o'smoqdadir
Pomidor, bodring, piyoz.

Ter to'kkandan hamisha
Aka-uka bo'lib jam,
Elga yoz hosilini
Yetkazaymiz qishda ham.

HARF TERUVCHIDAN OLIMLIKKACHA

“O‘qish kitobi” darsligida Hamidjon Homidiyning “Pahlavon va shoir” rivoyati (4-sinf) berilgan.

Taniqui pedagog va sharqshunos olim Hamidjon Homidiy (Homidov) 1935-yili 4-oktabrda Kosonsoyda tug‘ilgan. Uning otasi Abdulhomid Oxund Xoliqzoda mulla, boy bo‘lgan. U o‘rta maktabni tugatgach, tuman bosmaxonasida harf teruvchi, gazetada ma’sul kotib bo‘lib ishlagan.

Hamidjon Homidiy Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat pedagogika institutining “Tarix-filologiya” fakultetida tahsil oldi. Pedagogik faoliyatini o‘qituvchilikdan boshlagan. U aspiranturani tugatib, nomzodlik, doktorlik dissertatsiyalarini himoya qiladi. O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasining a‘zosi.

U “Do’stlik” ordeni, “Mustaqillikning 15 yilligi” ko‘krak nishoni, “Xalq maorifi a‘lochisi” nishonlari bilan taqdirlangan. Uning ilmiy maqolalari Moskva, Tehron, Boku, Ostona, Dushanbe shaharlarida rus, fors, ingliz, tojik tillarida e‘lon qilingan.

“Barhayot she‘riy qasr”, “Boqiy bo‘ston tarovati”, “Shohnomaning” shuhrati”, “Avesto”dan “Shohnoma”ga”, “Firdavsiy va o‘zbek adabiyoti”, “Avesto” fayzlar”, “Avesto”ning ilmiy va adabiy qiymati”, “Avesto” saboqlari”, “Olis-yaqin yulduzlar”, “Qirq besh alloma hikoyati”, “Daholar davrasi”, “Allomalar olami” va boshqa asarlar muallifi.

“MENING YULDUZIM”

“O‘qish kitobi” darsligida Erkin Vohidovning (1936 – 2016) “Kamtarlik haqida” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Erkin Vohidov 1936-yilning 28-dekabrda Farg‘ona viloyati Oltitariq tumanida o‘qituvchi oilasida dunyoga kelgan. Uning birinchi she‘riy to‘plami “Tong nafasi” nomi bilan bosilib chiqqan. Shundan so‘ng uning o‘ttizdan ortiq she‘riy tuhfalari o‘z o‘quvchisiga yetib borgan. Jumladan, uning “Qo‘shiqlarim

sizga”, “Yurak va aql”, “Mening yulduzim”, “Nido”, “Lirika”, “Palatkada yozilgan doston”, “Yoshlik devoni”, “Charog‘bon”, “Hozirgi yoshlar”, “Muhabbat”, “Tirik sayyoralar” kabi she‘riy guldastalari va dostonlari kitobxonlarga manzur bo‘ldi.

Erkin Vohidov nafaqat ijtimoiy-ishqiy she‘riyat, balki hajviy-yumoristik she‘rlar muallifi hamdir. “Manfaat falsafasi”, “Sen menga tegma”, “Majlis qiling”, “Donish qishloq latifalari” singari asarlarida inson uchun kurash muammosi, hayotdagi turli voqea-hodisalar aks etgan.

O‘zbekiston Qahramoni Erkin Vohidovning asarlari nemis, fransuz, rus, ingliz, urdu, hind, arab va boshqa qardosh turkiy xalqlar tillarida nashr etilgan. “Oltin devor”, “Istanbul fojeasi” asarlari poytaxt va viloyat teatrlarida sahnalashtirilgan. “Oltin devor” komediyasi Pokistonning Lohur shahri teatrida qo‘yilgan.

NUTQ HAQIDA

Har soʻzida "bu", "anu", "ota", "halig",
"Haligi", "soʻng", "anaqa",
"Bu-bu", deydi, — nima bu,
"Unaqa"si — qanaqa?

Tilga kelib qolgan
Soʻzdan qayta almasa,
"Bu" qoʻshmasdan savolga
Javob ayta almasa.

Gohi qovushmay soʻzi
Gapida toʻxtab qolsa.
Yaxshi ham bilisa oʻzi,
Zoʻrgʻagina "3" olsa.

Oʻzingiz oʻylab koʻring,
Nima, bu, qanaqasi?
Qachon qolar Oʻtkirning
"Nima", "bu", "anaqasi"?

Odatlanganman, deding,
Toʻgʻri, hamma gap shunda.
Lekin axir oʻz tiling
Oʻzingga boʻysunsin-da.

Toʻgʻri, aniq gap tuzib,
Javob bergin soʻroqqa.
Xizmat qilsin har soʻzing
Fikringni toʻlatmoqqa.

Mazmun nomli moʻljalga

Soʻz otilgan oʻq boʻlsin.
Nishonga tegmay qolgan
Bitta oʻq ham yoʻq boʻlsin.

Doʻstim Oʻtkirjon, buni
Yodingda tut har doim.
Otashin notigʻini
Minbarlar kutar doim.

UKAMNING "JANGI"

Ukam minib "saman ot"ini,
"Qilich" ushlab chiqibdi jangga.
Beshta dushman samolyotini
Yiqidim, deb maqtandi menga.

Avvaliga kuldim rosa ham,
Hazildir deb ukam soʻzlari.
Soʻng hovliga chiqib qarasam,
Yotar edi besh oʻlik ari.

MUSTAQIL DAVLAT QURISH

Elam

Mingmish, poytoʻy

Hududimni boshim

Hududimni boshim

Zoʻr yopiq boshim

msl'ob

Dot yopiq boshim

Sizni boshim

Demir qadam oʻyigʻi

Darrovchilar boshim

QISQA, AMMO MAZMUNLI UMR

“O‘qish kitobi” darsligida Yusuf Shomansurning “Bayramingiz muborak”, “Daraxtlarni oqlaganda” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Iste‘dodli shoir, dramaturg, adabiyotshunos olim Yusuf Shomansur (1936 – 1978) Toshkentda tug‘ilgan. U bor-yo‘g‘i qirq ikki yil umr ko‘rgan, ammo anchagina boy adabiy meros qoldirgan.

U dastlab O‘zbekiston xalq shoiri G‘ayratiy boshchilik qilgan adabiy to‘garaklarda Erkin Vohidov, To‘lqin kabi do‘stlari bilan jiod sirlarini o‘rgandi, so‘ng Toshkent davlat pedagogika institutini tugatdi. Birinchi she‘riy to‘plami “Gorn sadolari” nomi bilan chop etilgan.

Yusuf Shomansurning “Mehringga to‘ymayman”, “Oydan kelgan bolalar”, “She‘r dardida”, “Akrom va makaron”, “Qalam va umr”, “Dostonlar”, “Yuragim”, “Tabassum”, “Holva”, “Qiziq-qiziq” kabi qator she‘r, doston va ertaklardan tashkil topgan kitoblari bosilib chiqdi. Ularda beg‘ubor va pokiza yoshlar olarni tasvirlanadi.

Uning vafotidan keyin nashr etilgan “Kulgiga ne yetsin”, “Qo‘sh yurak”, “Men o‘tqazmagan daraxt”, “Qo‘zivoy” kabi to‘plamlari bu jihatdan e‘tibori, desa bo‘ladi.

“BOTIR” QUYON

Bilmasdan

Qo‘rqoq, demang.

Men qo‘rqmayman

Hech kimdan.

Agarda qo‘rqoq

Bo‘lsam,

Chiqarmidim

Inimdan!

BOLALAR QALBIGA YO‘L

“O‘qish kitobi” darsligida Miraziz A‘zamning “Vatan”, “Oltin quyosh” (1-sinf), “Bolajon hayajoni” (2-sinf), “Vatan”, “O‘zbekiston posbonlari” (3-sinf), “Mardlik va aql yorug‘ligi”, “Nurxon bilan Burxon” she‘ri (4-sinf) berilgan.

Miraziz A‘zam (1936) ham bolalar, ham kattalar shoiri, ayni chog‘da o‘tkir publisist, yetuk tarjimon hamdir. U Toshkent Davlat dorifununi tugatgan. Shoirning birinchi she‘riy to‘plami “Metallurg” nomi bilan chop etilgan.

Bolalar uchun yaratgan “Aqili bolalar”, “Senga nima bo‘ldi”, “G‘alati tush”, “Yer aylanadi”, “Yerga dovrug‘ solamiz”, “Bir cho‘ntak yong‘oq” kabi qator she‘riy to‘plamlarida bolalarning qalbi va tuyg‘ulari orqali olarni, odamni bilishga, yaxshilik bilan yomonlikni farqlashga, halol va pokiza mehnatni ulug‘lashga intiladi.

MUSTAQILLIKNI KUYLAYMAN

Mustaqillik, bu – inson

Hur yashaydi degani,

Hurlikdagi insonlar

Zo‘r yashaydi degani.

Zo‘r yashagan insonning

So‘zlari botir bo‘lar,

Bosgan qadam o‘tlig‘i,

Bamaylixotir bo‘lar.

Hur odamning lafzini
Sevib tinglar olimlar.
Uning zo'r so'zlaridan
Cho'chib turar zolimlar.

Hur odamning nafsi
Yulduzlarga tegadi,
Takaburning gerdaygan
Bo'ynini sal egadi.

Hur odamda hech qachon
Vahm-qo'rquv bo'lmaydi,
Hur odamning fe'lida
Yolg'on to'quv bo'lmaydi.

Chunki uning ortida
Xalqi bor, qonuni bor,
Odili yashovchi xalqning
Gurullagan uni bor.

Yashasin mustaqillik,
Yashasin hur insonlar,
Shunday insonlar bilan
Olg'a yurar zamonlar.

Miraziz A'zam:

"Darslarim, o'quv qurullarim sinf bo'yicha eng
a'lo darajada edi..."

6-sinfdan boshlab maktabdagi adabiyot
to'garagiga qatnadim. Dastlabki she'rlarimni
o'sha yillarda yozdim."

"MARDLAR QO'RILAYDI VATANNI!"

"O'qish kitobi" darsligida Iskandar Rahmonning
"Maslahat" (1-sinf), "Vatan – mehr qo'rg'oni" (2-
sinf) she'rlari berilgan.

Iskandar Rahmon 1937-yil
Toshkent shahrida tavallud
topgan.
Dastlabki adabiy
saboqlarni O'zbekiston xalq
shoiri Gi'yratiy, O'zbekiston
xalq yozuvchisi Pirmuqul
Qodirovlardan oladi. U taniqi
adiblardan Habib No'mon,
Saida Zurnunova, Nosir

Fozilovlarni o'ziga ustoz deb biladi.

Iskandar Rahmonning harbiy-vatanparvarlik
mazzusidagi nasriy, nazmiy to'plamlari – "Mehribonlar",
"Darding bilan yashayman, dunyo!", "Olovli guldasta",
"Harbiy shifokor xazinasi", "Ismi "Q" harfi qarindosh",
"Umr zarvaraqlari", "Nasaflik Do'xirbobo" kabi qissa,
hikoya va ocherklari mavjud.

Shuningdek, "Yo'llardagi gullar", "O'zbekiston
askarlarimiz!", "Mard mehiri – Vatan mehiri", "Jonim fido
Vatanga!", "Mardlar qo'riqlaydi Vatanni!", "Asra, bolam
o'zingni!", "Bolajonim, hushyor bo'li!", "Harbiycha
alifbo", "Vatanga qasamyod" nomli to'plamlari she'riyat
muxlislari tomonidan iliq kutib olingan.

BUVIMNING SABOQLARI

Buvim taqib ko'zoynak
Tikar edilar ko'ylak.
Chirt etib ip uzildi,
Avzoylari buzildi.

Harchand urinmasinlar, 1. JIGRAM

Ignaga ip o'tmadi.

Buvijonimning mensiz idodli tep-o
-Si) "mo'p'ro' Yumushlari bitmadi.

bu-YE81 norri
bulaver ebr

– Ehtiyot bo'l, – dedilar, –

Bir falokat boshlamal

Keyin chekib oh-u voh,

Ko'zlaringni yoshlamal

– Qayda bo'lar falokat?

Ignaning uchidami?

Ko'chadami, hovida

Yo uyning ichidami?

– Bunday dema, jon bolam,

U oyoq ostidadir!

Et-u tirnoq orasi,

Qosh-qovov ustidadir!

– Ko'ramiz, – deb ignaga

Ip o'tkaza boshladim.

Lekin hovliqanimdan

Ikki ko'zim yoshladim.

Nogoh bosh barmog'imga

Igna shartta kirdi-ku!

Qon tirqirab, tanamga

Og'riq zir yugurdi-ku!

Shunda buvim so'zlarin

Donolig'in angladim.

Falokatning qayerdan

Paydolig'in angladim.

AVVAL HIKOYA, KEYIN QISSA VA ROMAN

"O'qish kitobi" darsligida O'ktam Usmonovning "Chumchuv bola" she'ri (2-sinf), "Ona mehri" ertagi (3-sinf) berilgan.

Iste'dodli nosir, jamoatchi,

jurnalist O'ktam Usmonov

qisqa umr ko'rsa-da, ammo

o'zidan tarix o'z muhriга

oladigan hikoya, qissa va

"Girdob" kabi ajoyib roman

qoldirib ketgan adibdir. U (1938

– 1990) Toshkent viloyatining

Qibray tumanida tug'ildi.

U avval hikoyanavis, so'ng

qissanavis va romannavis

sifatida el-yurtga tanildi. Uning birinchi hikoyalar

to'plami "Guldasta" va "Bahs boylashgan bola"

nomlarida nashr etiladi.

Adibning "Notinch kecha", "Sirli sohil" kabi hikoyalar

to'plami o'quvchiga taqdim etilgan. Ushbu hikoyalarda

adibning ma'naviyat, odamiylik va insoniylik haqidagi

xulosalari rang-barang obrazlar timsolida, hayotiy

detallarda umumlashtirildi. U qissanavis sifatida

"Bahor chaqmoqlari", "Kishan", "Qismat" kabi qator

jiddiy asarlar ham yaratdi. Har ikki asar ham kitobxon

va adabiy tanqidchilar tomonidan yaxshi baholandi.

SHOKOLADNING KUCHI

“O‘qish kitobi” darsligida Safar Barnoyevning “Chiroyli salom” hikoyasi (1-sinf), “Bosh kitob”, “Minora” she‘ri va “Bobonur” hikoyasi (3-sinf), “Mangulikka tatigulik kun” matni (4-sinf) berilgan.

Safar Barnoyev (1938 – 2001) Buxoroda tug‘ilgan. Birinchi she‘ri “Lager qo‘ynida” nomi bilan e‘lon qilingan.

Uning “Birinchi tabassum”, “Dadamning qo‘llari”, “Sog‘inch”, “Yulduzxon va Bahorjon”, “Askar qaytgan kun”, “Oq laylaklar”, “Egizaklar”, “Mukofot”, “Dadam haqida go‘shiq”, “Karimjon-karlson” kabi o‘nlab she‘riy, nasriy asarlari chop etildi.

AYIQPOLYON

Ayiqpolvon o‘yin tushar, Avjda chapak, qiyqiriq, Olqishlardan qalbi jo‘shar, Qilar yana ming qiliq. Nag‘ma qilib egasiga — Qarab qo‘yar qayrilib. Bir juftigina oppoq qanddan Qolmayin deb ayrilib.

SHO‘RDANAK

Sho‘rdanagin, sho‘rdanak, Qanday eding zo‘r danak. Zo‘rman deding chaqdilar, Sen o‘zingdan ko‘r, danak.

JAYRON TOYCHOQ

Ada, menga jayron toychoq olib bering. Ona, menga jayron toychoq olib bering. Olib bergan toychog‘ingiz chopqir bo‘lsin, Qayda bo‘lsam, meni topsin, chopqir bo‘lsin.

Bog‘chaga ham minib boray toychog‘imni, Toychog‘imni – kishnab turgan o‘rtog‘imni. Jilovini ushlab boray uloqqa ham, Do‘stlarimni borib ko‘ray uzoqqa ham.

Ko‘rgan desin: – Yasha, mitti chavandoz-ey, Ot ustida turishlaring buncha soz-ey. Toychog‘imning butun bo‘lsin tishlari ham, Uchar bo‘lsin, quvib yetsin qushlarni ham.

Bulutga ham olib chiqsin o‘sha toychoq, Yulduzlarning bo‘yniga, men tagay munchoq. Minib olib, har kun sizdan xabar olay, Surnaychamni ot ustida turib chalay.

Bayroqchamni baland tutay qo‘llarimda! Siz-chi, konfet bilan chiqing yo‘llarimga. Ko‘rgan desin: – Yasha, mitti bayroqdor-ey, Javob beray: – Dadam bilan baxtim bor-ey.

Ada, menga jayron toychoq olib bering, Ona, menga jayron toychoq olib bering. Jilovini ushlab chopay, ushlab chopay, Siz berkitgan shokaladni darrov topay.

“GONARAR O‘RNIGA KITOB BERINGI”

“O‘qish kitobi” da Tursunboy Adashboyevning “Qish”, “Bahor kelgach” (1-sinf), “Chilla chiqib”, “Oltin kuz” (2-sinf), “Ona tilim” (3-sinf) “Qish”, “Navoiy bobomlar” she‘rlari (4-sinf) berilgan.

O‘zbek bolalarining sevimli shoiri Tursunboy Adashboyev (1939 – 2017) Qirg‘izistonning Jalolobod viloyatida tug‘ilgan. “Kamolning olmasi” deb nomlangan birinchi kitobi talabalik yillarida nashr etilgan.

Keyinchalik “Biz sayohatchilar”, “Arslonbobsharsharasi”, “Guldasta”, “Olatog‘ – lolatog‘”, “Oqburatol‘qinlari”, “Sovg‘a”, “Sichqonning orzusi”, “Uch bo‘taloq va siri butoq”, “Orzularim qo‘sh qanotim”, “Osmondagi darvoza”, “Burgutning jasorati” kabi to‘plamlari nashrdan chiqqan.

Ustoz respublika bolalar tahririyatlariga tez-tez borib turardi. Ijodkor sara she‘rlarini “G‘uncha”, “Gulxan” jurnallari va “Tong yulduzi” gazetalariga ilinardi.

Tursunboy Adashboyev markaziy nashryotlarda biror to‘plam nashr etilisa, qalam haqi o‘rniga kitob olib, uni o‘quvchilarga sovg‘a qilishni yoqtirardi. Mehribon va g‘amxo‘r insonligi ham shundan dalolat. T.Adashboyevning yorqin xotirasi she‘rlaridan joy olgan samimiy satrlarda abadiy yashaydi.

21V IKKI BAHODIR

O‘z aksini oynada
Ko‘rib mitti Bahodir
Dadasiga maqtanar:
– Ana, ikki Bahodir.

DO‘STLIK

Nasibaning olmasi
Tushib ketdi ariqqa
Tutqich bermay o‘ynaydi,
O‘xshash oltin baliqqa.

Sodiqjon ko‘rib qolib,
Olmani ushlab berdi.
“Rahmat” aytib Nasiba,
Yarmini tishlab berdi....

TABIAT

Kun bo‘yi hech tinim bilmay,
Qimirlaydi chumoli.
Ne topsa sudrab iniga
Eltmoq uning xayoli.

Gul qoshida million marta
Qanot qoqib bechora,
Asalari toza asal
Yig‘moq bilan ovora.
Tabiatning ishi qiziq,
Bo‘lmas oqlab, qoralab.
Topganini eltar biri,
Biri olar saralab.

“O‘qish kitobi” darsligida To‘lan Nizomning “Qaldirg‘och” she‘ri (2-sinf) berilgan.

To‘lan Nizom 1939-yil 17-avgustda Andijon viloyati Bo‘z tumanining Beshg‘ul qishlog‘ida tug‘ilgan. U O‘zbekiston xalq shoiri, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan xalq ta‘limi xodimi, Xalqaro Cho‘lpon va Bobur mukofotlari laureati. “Mehnat shuhrati” va “Ei-yurt hurmati” ordenlari bilan taqdirlangan.

Uning ilk she‘riy to‘plami “Sening etkalarimg” nomi bilan chop etilgan. Shundan so‘ng, “Itixor”, “Muqaddas ruh”, “Oy qizlar”, “Vatan tuyg‘usi”, “Chaman ichra”, “Aks-sado”, “Intazorlik”, “Dahr bog‘i”, “Saylanma” kabi she‘riy to‘plamlari e‘lon qilingan.

To‘lan Nizom mohir dostonnavis ham bo‘lib, “Cho‘lpon”, “Majnunul yig‘isi”, “Girya”, “Ruhi ravonim”, “Alisher” kabi doston va lirik qissalarini yozdi. Muallif “Cho‘lpon” dostonida shoir va davr fojiasini umumlashtirsa, Mirtemirga bag‘ishlangan “Majnunul yig‘isi” dostonida fojiaiy taqdirlar haqida bahs yuritadi. “Ruhi ravonim”da esa shoir Mashrab qismati fojiasini tasvirlaydi.

To‘lan Nizom bolalarga bag‘ishlab ajoyib she‘rlar yozgan. Uning “Qaldirg‘och”, “Oftob ishq” kabi she‘rlari bolalarning beg‘ubor, sirli olamini ochishga qaratilgan.

OTAM, ONAM

Onam berdi menga bu mitti jonni,
 Otam ato qildi cheksiz jahonni.
 Onam berdi tuyg‘u, beg‘ubor ko‘ngil,
 Otam dedi: “Bo‘lgin elga chin o‘g‘il!”

Onam gul tutqazdi yoringga ber, deb,
 Otam ketmon chopdi mening g‘amim yeb.
 Onam siliab chiqdi tunlar boshimni,
 Otam halol topdi non-u oshimni.

Onam mehr berdi, shafqat o‘rgatdi,
 Otam vijdon berdi, himmat o‘rgatdi.
 Onam ravo ko‘rdi gul-bog‘larichin,
 Otam menga berdi daryolar kuchin.

Onam ayab kutdi meni har kuni,
 Otam ko‘tar dedi tog‘lar yukini.
 Onam doston berdi, o‘tili she‘r berdi,
 Otam O‘zbekiston degan yer berdi.

USTOZLAR NAZARI

“O‘qish kitobi” darsligida Sulton Jabborning “Qaldirg‘och” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Tanikli bolalar shoiri Sulton Jabbor (1940 – 2013) Toshkent viloyatining O‘rta Chirchiq tumanidagi Navoiy nomli qishloqda tug‘ilgan.

Dastlabki she‘riari bilan 1957-yilda vaqti matbuotda qatnasha boshladi. Keyinchalik Quddus Muhammadiy, Qudrat Hikmat kabi ustozlarining

nazariga tushdi. Sulton Jabbor bolalar matbuotida, nashriyotlarda xizmat qildi. Uning “Zog‘chalar bozori”, “Oftob non”, “Kitob mehri”, “Bog‘lar qo‘shig‘i”, “Quyosh qoldi dalada”, “Sevinib yashayman”, “Quvonch” deb nomlangan asarlari nashr etilgan.

Shoirning xizmatlari hukumatimiz tomonidan munosib taqdirlangan. U “O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi” hamda “Mehnat shuhrati” ordeni sovrindoridir.

KO‘CHATIM

Urug‘ini undirib,
Payvandladim-uladim.
Parvarishni do‘ndirib,
Yalqovilkni quvladim.
Nihol bo‘lib yetilib
Xayrlashar ko‘chatim:
Daraxtlikka intilib
Yangi joyga ko‘chirdim.

“O‘N SAKKIZGA KIRMAGAN KIM BOR?”

“O‘qish kitobi” darsligida Shukur Xolmirzayevning “Yo‘lda” hikoyasi (3-sinf) berilgan.

Shukur Xolmirzayev (1940 – 2005) Surxondaryo viloyatining Boysun tumanida tavallud topdi. U Toshkent Davlat universitetining jurnalistika fakultetida o‘qigan. Shukur Xolmirzayevning talabalikda yozilgan “Tolqinlar” qissasi zamon doshlarimizning murakkab taqdirini qalamga olinishi va o‘ziga xos mahorati bilan Abdulla Qahhorning e‘tiborini tortgan va ulkan adib talaba Shukurga maktab bitib, uni qutlagan edi.

Yozuvchi “O‘n sakkizga kirmagan kim bor?” qissasi, “O‘lis yulduzlar ostida”, “Hayot abadiy”, “Og‘ir tosh ko‘cha...”, “Yo‘llar, yo‘ldoshlar”, “Bodom qishda gulladi”, “Tog‘larga qor tushdi” to‘plamlari, “So‘nggi bekat”, “Qil ko‘prik” “Yo‘lovchi”, “Olabo‘ji” romanlari muallifidir.

Shukur Xolmirzayev ijodining alohida xususiyati shundaki, bu adib o‘zbek milliy hikoyachilik san‘atini ustoz Abdulla Qahhordan keyin yangi, yuqori bosqichga ko‘tardi. Uning qissa va romanlari hech qolipga sig‘mas, tasha tegmagan obraz, xarakterlarga boyligi bilan ajralib turadi. San‘atkor dramaturgiyaga qo‘l urib, “Qora kamar” pyesasini yozdi. Shukur Xolmirzayev asarlari turli tillarga tarjima qilingan.

NOTANISH ODAM

Ovga borayotgan edim, havo ayrildi. "Bahor havosida, bir savalab o'tar", deb ketaverdim. Biroq sai o'tmay yomg'ir shunday quyib berdiki, birpasda ust-boshim ho'l bo'lib, badanimga yopishib qoldi. Shunda, turgan yerimdan ikki yuz qadamcha narida jar va jarga tushaverishda ovchilar, yo'lovchilar qo'rib o'tadigan kamarcha borligi yodimga tushdi. Jarga yaqinlashishim bilan shuvoq isi aralash tutun dimog'imga urdi.

Kamarga kirdim. O'rada gulxan yonar, chetroqda oqchil chakmon kiygan, o'rta bo'y bir kishi eshagining ayilini bo'shatardi.

— Salomaleykum.

Notanish odam menga qaradi-da, boshimdan-oyog'imgacha ko'z yugurtirib chiqdi. U qirg'iz bashara, lekin qoshlari quyuvq, qirq yoshlardan oshgan, baquvvat kishi edi.

— Aaalekum.

O't boshiga cho'ngaydim. Etigimni sug'urib, tagini olovga qaratilib qo'ydim. Pidlajimni yechib, tizzamga yoydim. Notanish odam gulxan yoniga qaytdi, bir dasta shuvovni tagiga qo'yib o'tirdi.

— Xo-o'sh, yo'l bo'lsin, yigit? — dedi u. Uning ohangida allanechuk kinoya borgan o'xshab ketdi.

— Ovga, qishloqdan, — qisqa javob berdim.

— Hali ovchiman deng? — daf'atan pixillab kuldi u va gulxanga o'tin galay boshladi.

"Ovchiman! Buning nimasi kulg'il?!" deb jerkib bergim keldi-yu, "hai" deb qo'ya qoldim.

— Nega yomg'irda qoldingiz? — so'radi u jilmayishini qo'ymay.

— Qoldim-da.

— Yomg'ir yog'ishini bilmadingizmi?

— Qaydan bilay.

— Bulutni ko'rib edingizmi?

— Ha. Ovga borayotgan edim, havo ayrildi.

— Gallamang, ko'rganingiz yo'q.

— Obbo, mendan... nima istaysiz o'zi, amaki?

Suhbatdoshim menga xotirjam ko'z tashlab oldi.

— Keraki narsani ko'ra bilishingizni istayman xolos.

Ko'rgan bo'lsangiz: bulut tog'dan emas, cho'ldan ko'tarilayotgan edi. Ko'rinib turibdiki, bu bulut to'kkan yomg'ir ancha-muncha mahalda timmaydi. Agar bulut tog'dan pastlagan bo'lsa, uning yo'r'ig'i boshqa edi. Shuni ko'ra bilganingizda, ilgariroq o'zingizni panaga tortardingiz, suvga cho'milib, bunday qunishib o'tirmas edingiz.

Men tishimni tishimga bosib, jim qoldim.

Yomg'ir quyuyapti. Kamarning "pesh buruni" dan tosh "ostonasi"ga sharillab loyqa, qizg'ish suv to'kilyapti. Nam shuvoq hidi anqiydi. Notanish odam o'rmidan turdi.

— Xafa bo'lmang, yigit.

Chakmonning yoqasini ko'tarib, boshini qopladi, kamardan chiqdi. Sal o'tmay yarmisi ho'l bir quchoq o'tinni ko'tarib kirdi. Uni kamarning to'trog'iga eltib tashladi-da, menga qaramay, "isina bering", deya yana chiqib ketdi.

"Isina bering? Olovini minnat qilganimi!" Pidlakni kiyib, o'rnimdan turdim. Kamardan chiqarkanman, notanish odamni ko'rdim. U pastda, soyning yoqasida darvo toshqini toshlarning tagiga tiqib tashlagan shox-shabbalarni terardi. "Ha, pishiq odam. Bu o'tinlarni uyga olib ketadi. Eshagiyam tayyor".

Notanish odam o'tin uchun kamar bilan soy orasida yana uch-to'rt marta qatnagach, kiyimlarini siqib, joyiga kelib o'tirdi. Menga ko'z qirini tashlab, o'chayotgan cho'g'larni dag'al barmog'i bilan tikiladi.

— Tomosha qiling, yomg'irning yog'ishida ko'ngilga yoqadigan bir dilgirik bo'ladi, — dedi u. — Ko'p yaxshi

narsalar yodga tushadi. Ayniqsa, o't yonida o'tirib tomosha qilasang. Keling-e, yigit, o'tiring.

Men, o'zim ham bilmayman, nima uchundir yumshab qoldim. Belbog'ini yechib o'rtaga yoydi. Eshakdagi xurjundan bitta yog'liq patir bilan beshta qo'y qurtini olib belboqqa qo'ydi:

– Dasturxonga qarang.

– Rahmat, qornim to'q.

– Rahmatni yegandan so'ng aytasiz.

Men bitta qurtini olib shimiy boshladim.

Ikkalamiz ham jim, tashqarida shuvillab yog'ayotgan yomg'irga qarab o'tiribmiz. Soy sohiliiga ko'kchil tuman o'rimalayapti. Sohiling so'l tomoni bug'doyi kuyib ketgan paykalday qorayib ko'rinadi. Uning ustiga bulutlardan yo'l-yo'l zangor chiziqalar osilib tushgan. Bora-bora u chiziqalar oqardi, qorayib ko'rinayotgan yerlar ham yorishdi. Atrof oydinlashib, ufq kengayib ketdi. Quyosh chiqdi. Biz ham kamardan chiqdik.

– Xayr, yigit, ovingiz baror olsin, – dedi u. – Mening gaplarimdan xafa bo'lmang.

U eshagiga mindi. Mening xayolimga u terib kelib kamarga tashlagan o'tinlar keldi.

– Amaki, o'tiningizni unutingizmi deyman?

– Yo'q, yigit, unutganim yo'q, – kulinsiradi u, – siz uyga olib ketadi deb o'yladingizmi? Uyimda o'tinim bor. Mana, seryomg'ir kunlar boshlandi. Sizni bizga o'xshagan biron yo'lovchi bu kamarga kirib qolgudek bo'lsa, sovuqqa qunishib o'tirmasdan, tayyor o'tinni yoqib isinadi, shular uchun terdim.

U ketdi. Men kamar og'zida, undan ko'z uzolmay qarab qoldim.

OSMONDAGI RASM

“O'qish kitobi” darsligida Otash Xolmirzayevning “Qish zavqi” she'ri (3-sinf) berilgan.

Otash Xolmirzayev 1940-yilning 16-yanvarida Namangan viloyati Chortoq tumanidagi Peshqo'rg'on qishlog'ida tavallud topgan.

Shoirning “Osmondagi darvoza”, “Bizning karvon”, “Momaqaymoq”, “Taqdir qismati”, “Bir siqim tuproq” nomli kitoblari chop etilgan.

KAMALAK

Yomg'ir tinib falakda,
Chopar bulut quyumi.
Sadir chopar ko'chaga,
Haddan ortiq suyunib.

– Aka qarang osmonga,
Kimdir rasm solmoqda.
Suzib, o'ynab bulutlar,
Sharq tomon yo'l olmoqda.

Akasi der: – Kamalak,
Yetti rangning xinosi.
Yomg'ir bilan to'yingan,
Zarralarning jilosi.

TANIQLI IJODKOR

“O‘qish kitobi” darsligida Abdulla Oripovning “Qushcha” (1-sinf), “Alisherning onasi” (2-sinf), “Iqboli buyuksan” she‘rlari va “Sharq hikoyasi” ertagi (4-sinf) berilgan.

Shoir va jamoat arbobi Abdulla Oripov (1941–2016) Qashqadaryo viloyati Koson tumanidagi Neko‘z qishlog‘ida dehqon oilasida dunyoga kelgan. O‘zbekiston xalq shoiri, O‘zbekiston Qahramoni. 1963-yildan turli nashriyotlarda muharrir, 1983–1985 yillarda “Gulxan” jumali bosh muharriri, Yozuvchilar uyushmasida adabiy maslahatchi, mas‘ul kotib, 1996-yildan mazkur uyushmaning raisi, O‘zbekiston Respublikasi Mualliflik huquqini himoya qilish davlat agentligi raisi vazifalarida xizmat qilgan.

Ilk she‘rlar to‘plami “Mitti yulduz” nomi bilan nashr etilgan. Shundan keyin shoirning “Ko‘zlarim yo‘lingda”, “Onajon”, “Ruhim”, “O‘zbekiston”, “Xotiro‘t”, “Yurtim shamoli”, “Hayrat”, “Najot qalasi”, “Yillar armoni”, “Haj dafteri”, “Munjo‘t”, “Saylanma”, “Dunyo”, “Shoir yuragi” kabi she‘riy to‘plamlari bosilib chiqdi.

Abdulla Oripov iste’dodli shoir bo‘lganidek, iste’dodli tarjimon ham edi. U Dantening “Ilohiy komediya”, A.S.Pushkin, N.A.Nekrasov, L.Ukrainka, T.G.Shevchenko, R.Hamzatov asarlarini ona tiliga tarjima qilgan. Ijodkorning she‘rlari rus va boshqa qardosh xalqlar tillariga ham tarjima qilingan.

Abdulla Oripov O‘zbekiston Davlat madhiyasining muallifidir.

VATAN FARZANDI

Goho yosh bolaga o‘xshaydi Vatan,
Sodda, norasida, pok va beg‘ubor.
To ozor yetmasin senga ey Vatan,
Begona ko‘zlardan asarimoq darkor.

Vatan ulug‘ pirga o‘xshaydi gohi,
Qo‘llagay, airtgay ko‘zdan yoshlarni,
Yursa tovoniga botmasin toki,
Yo‘ldan olib qo‘ying har xil toshlarni.

Kim uning xizmatin etolsa ado,
Ikki dunyoda ham bo‘lmagaydir kam,
O‘zini ta‘masiz qildimi fido,
O‘sha zot Vatanga farzand chinakam.

QUM SOCHISH

Kichikintoy nabiram labi piri-pirab,
Kichkina hasratin ochdi bir kuni:
O‘rtog‘im qum sochdi ko‘zimga qarab,
Xafa qilmagandim axir men uni,

O, bolam, betoqat bo‘lma buncha ham.
Bobongning joniga bersin-da to‘zim.
Men ham undaylarni agar sanasam,
Ossam bo‘lar edi o‘zimni o‘zim.

“SALOM”NI KO‘RMADIM”

“O‘qish kitobi”da Habib Rahmatning “Dil so‘zlari” she‘ri (1-sinf), “Jala darakchisi”, “Botir askarcha”, “Bog‘im” she‘rlari (3-sinf) berilgan.

Taniqli bolalar shoiri Habib Rahmat 1941-yilda Toshkent shahrida tug‘ilgan. Bolajak shoirning ilk asarlari “G‘uncha”, “Gulxan”, “Tong yulduzi” kabi vaqtli matbuot nashrlarida bosilib chiqqan. Qudrat Hikmatning ijodiy maktabida mahoratini oshirgan Habib Rahmat maktabgacha yoshdagi kichikintoylarning sevimli shoirlaridan biriga aylandi.

Habib Rahmat ko‘p yillar davomida bosmaxonalarda xizmat qildi. Hayot maktabida chiqqan, turmushning past-u baland sinovlaridan dadil o‘tgan uchun ham uning she‘rlari tashbeharga, kutilmagan qiyoslarga boy.

Habib Rahmatning “Sizni Vatan erkalar”, “Quloqsiz uloq”, “Ari va Ali”, “Qushlar bozori”, “Qiziq sovg‘alar”, “Botir askarcha” deb nomlangan qator kitoblari bosilib chiqqan.

SALOM QANI?

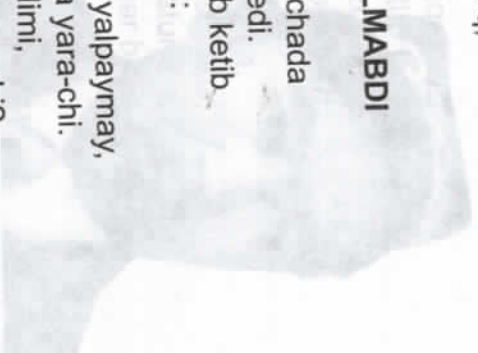
Dashnom berib der onam:

- Salom qani, hoy, Nading?
- Salom qani, hoy, Nading?
- Ko‘rganim yo‘q, bilmadim.

KETIB QOLMABDI

Mashinasin ko‘chada
Aka qoldirgan edi.
Bir payt hovliqib ketib
Ukajoniga dedi:

- Qani tur-chi, yalpaymay,
Sen ham ishga yara-chi.
Mashina turibdimi,
Tez ko‘chaga qara-chi?

U ko‘chaga chiqdi-yu,
Zumda ortiga chopdi.
– Mashinangiz turibdi,
Qo‘rqmang, ketib qolmabdi.

“KITOB OLIB BERSANGIZ”

“O‘qish kitobi”da Qambar Ota (Qambar O‘tayev) ning “Polvonman”, “Yershunos bo‘laman”, “Yoz keldi” (2-sinf) va “Non qayerdan keladi” she‘riari (4-sinf) berilgan.

Taniqui bolalar shoiri
Qambar Ota (1941 –
2016) Kattaqo‘rg‘on
shahrida tug‘ilgan.
U Samarqand davlat
universitetining filologiya
fakultetida ta‘lim olgan.
Oliyohni tugatgach,
Qishloq xo‘jalik institutida
dars beradi. Shuningdek,
vaqti matbuotda ishlash
bilan birga, badiiy adabiyot
bilan shug‘ullangan,
kichkintoylar uchun

yo‘zgan she‘riari gazeta va jurnallarda chop etilgan.

Uning “Do‘stlik kerak”, “Qalam deydi”, “Men otimni taqaladim”, “Asil bobo”, “Go‘zal odob, a‘lo xulq”, “Kitob olib bersangiz”, “Bog‘cha opam”, “Bog‘chamizda” she‘riy to‘plamlari chop etilgan. Shuningdek, “Erka egizaklar”, “Cho‘lga sayohat”, “Baroq mushuk fojiasi”, “Bog‘bon hikoyasi”, “O‘n ikki supa” kabi yirik doston, doston-ertaklar yo‘zgan.

“AKAMIR YUZ KELDI

Yoz keldi-yu, yoz keldi,
Kunlar nuri, soz keldi.
Quyosh jilmayib boqar,
Yuragidan o‘t yoqar.

Olam siri doshqozon...
Daraxt, ko‘chatlar larzon-
Egilib turar bazo‘r.
Har yiligidan hosil zo‘ri

Salqin bedapoyaga,
Ko‘rpacha sol soyaga.
Yoz yozadi dasturxon:
“Huzur qilsin har bir jon”

SHOFYOR AKAM

Shofyor akam Mirhaydar,
Mashinasin zo‘r haydar.
Yo‘l qoidasin dilidan
Bijadi besh qo‘liday.

Nozirlar ham tan berar,
Doim “Oq yo‘li” deb turar.

“O’QUVCHILIK DAVRIMDA”

“O’qish kitobi” darsligida O’tkir Hoshimovning “Xazonchinak”, “Chana” hikoyalari (3-sinf) berilgan.

“Bolaligim urush va urushdan keyingi og’ir yillarga to’g’ri kelgan. Yetti yoshga to’lganimda akalaringga ergashib maktabga borganman. O’shanda qiziq voqea bo’lgan. Maktabga bordim-da, qaytib kelib bormay qo’ydim. Otam chaqirib, qani o’g’lim nega maktabga bormayapsan, – deb so’rab qoldi. Men, o’qituvchi opamiz chiroyli emas ekan, bormayman, deb javob qaytardim. Otamning jahli chiqdi. Keyin o’ylasam, yetti yashar jibljibonga o’qituvchining chiroyli yoki chiroyli emasligining nima aloqasi bor?!”

Zing’illab maktabga bora boshladim. Yaxshi o’qidim. Lekin oradan uch-to’rt oy o’tgandan keyin g’alati voqea bo’ldi. Bahor payti qizamiq toshib ketdi. Bu – og’ir kasallik. Qirq kun o’rinda yotish kerak. Shunday kunlarning birida boshida men uncha chiroyli emas, degan o’qituvchi opa keldi, boshimni uzor vaqt silab o’tirdi. O’sha lahzadan boshlab, dunyoda undan go’zal ayol qolmadi”.

O’zbekiston xalq yozuvchisi O’tkir Hoshimov (1941–2013) Toshkentda tug’ilgan. Toshkent Davlat universitetining filologiya fakulteti jurnalistika bo’limida ta’lim oldi.

Uning birinchi kitobi “Po’lat chavandoz” bo’lgan. “Shamol esaveradi”, “Bahor

qaytmaydi”, “Qalbingga quloq sol”, “Uzun kechalar”, “Nimadir bo’ldi”, “Quyosh tarozisi”, “Dunyoning ishlari” hikoya va qissalari yozuvchiga shuhrat keltirgan.

“Ikki eshik orasi”, “Tushda kechgan umrlar” romanlarida zamondosh odamlar taqdirini mahorat bilan yoritgan. “Daftar hoshiyasidagi bitiklar” kitobi jittimoiy-ma’naviy hayotda muayyan iz qoldirgan.

QARZ

Bir kuni gapdan-gap chiqib, aka-ukalar oyimga hazillashdik:

– Har oy pensiya olasiz. Shuncha pulni qayoqqa qo’lyapsiz? Sandiqqa bosyapsizmi?

– Sandiq qatta, bolam? – deb kuldi onam. – Qarzlarim bor. O’shanga beraman-da.

Akamning qovog’i osildi:

– Qarz? Hali birovdan qarz ham olasizmi?

– E, senga nima, bolam! Mening ishimga aralashib nima qilasan?

Keyin gap boshqqa yoqqa aylanib ketdi. Bu suhbatni butunlay unutilib yuborgan edim.

Qaysi kuni ertalab hovlida aylanib yursam, qo’shnimizning yetti yashar qizchasi Nilufar chiqib qoldi. Oppoq bantik taqib, atlas ko’ylak kiyib olibdi.

– Ha, Nilu, yasanib olibsan, mehmonga ketyapsanmi? – dedim erkalam.

– Bugun man tug’ildim, – dedi u qop-qora ko’zlarini piri-piraytib jilmayarkan.

– Iya, yubilyar ekansan-da, shoshmay tur-chi, hozir...

Uydan bir hovuch konfet olib chiqdim.

– Mana, o’rtog’laring bilan ye.

Nilufar kattalardek jiddiy bosh chayqadi:

– Men ishkalad yemayman. Tishim tushgan. –

Keyin yana o’sha jiddiy ohangda qo’shib qo’ydi: – Bultur poshsha buvim menga tufi olib beruvdilar. Tug’ilganimda. – Qizcha o’ylanib qoldi. – Keyin-chi,

Bahoga uch oyoqli velosiped, Baxtiga ko’ylak...

Qo’limdan konfet tushib ketdi.

“O‘QILMAGAN SAHIFALAR”

“O‘qish kitobi” darsligida Erkin Malikning (1941) “Suv-shifo”, “Musavvir” (1-sinf), “Afrosiyob” – tezyurar poyezd” (2-sinf), “Vatan” sahna, “Toshkent” matni, “Unutilmas bayram” hikoyalari (3-sinf) berilgan.

Erkin Malik(ov) 1941-yilda Toshkent viloyati Yangiyo‘l tumanida tug‘ilgan. 1964-yilda Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika institutining kutubxonachilik fakultetini tugatgan. Keyin turli gazeta va jumallar, nashriyotlar va O‘zbekiston teleradiokompaniyasi mas’ul lavozimlarda xizmat qildi.

O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan jurnalist Erkin Malikning “Bugunning qaqajonlari – ertagining qahramonlari”, “Champo o‘li ilon”, “Ular mening do‘stlarim”, “O‘qilmagan sahifalar”, “Subhidam hikoyalari”, “Ona shahrim – Toshkentim” kabi kitoblari chop etilgan. Bu kitoblarda bolalar ichki dunyosining siri nuqtalari mahorat bilan ochib berilgan.

Bolalar adabiyotining fidoysi ijodkorlari: Abdulla Avloniy, Quddus Muhammadiy, Zafar Diyov, Po‘lat Mo‘min

– Bolalarning ko‘nglidagini topish Anvar bilan Tursunboyga osondir, ammo meni ancha o‘ylantirib qo‘yadi-da, – deydi O‘zbekiston xalq yozuvchisi Tahir Malik.

Usto shogirdlar gurungi

Pastda chappan o'ringga: Nosir Fozilov, Po'lat Mo'min, Hakim Nazir, Hamidulla Yoqubov, Xudoyberdi To'xtaboyev,
Yuqorida chappan o'ringga: Jabbor Razzoqov, Rauf To'lib, Abdusaid Ko'chimov, Safar Barroyev, Hamza Imomberdiyevlar

Abdurahmon Akbar ustozlari Hamza Imomberdiyev bilan

Oltariqning shoirlarini mashhur qilgan Oltariqning turpimi yoki Oltariqning turpini Oltariqning shoirilari mashhur qilganmi, ana gap qayerda!

**Ular «Gulxan»ni gurillatgan ijodkorlar
Chappan o'ringga: Zahro Hasanova, Muhabbat Hamidova,
Mirvosil Odilov, Bekmurod Abduraimov hamda
ustoz O'zbekiston xalq shoiri Omon Matjon**

«Katta bo'lib, ota-onangga, yurtingga munosib xizmat qiladigan inson bo'lgin». Tursunboy Adashboyev

«Anvarjon, men 80 ni, Siz 70 ni qoralabsiz. Kavsarning ham sochiga oq oralabdi!».

Nasriddin Afandining farg'onalik suyuqli shogirdi shoir Yo'ldosh Sulaymon.

She'riar yozar qiziq, ajab, Shoir, olim Dilshod Rajab.

Adiba Hidoyat Olimova Xudoyberdi akaning etagidan mahkam tutgan shogirdlaridan

– Anvar Obidjonni chiroyli dasxat yozishga ko'ndirdik.
Endi navbat ertakchi opamiz Zamira Ibrohimovaga.

– Muhabbat opa, Zulfiyaxon tinib-tinchimas qiz ekan.
Imkonimiz boricha kitobni to'liq, mukammal chiqishda unga
ko'rmaklashaylik, – deydi jurnal bosh muharriri Zahro Hasanova.

SOVG'A (hikoya)

Doniyorning tug'ilgan kuni edi. Mehmonlar turli-tuman o'yinchoqlar ko'tarib kelishdi. O'zi yuradigan, gapiradigan, musiqqa chaladiganidan... Bolalar o'yinchoqlarni biri olib, biri qo'yib rosa o'ynashdi. Axiyri zerikishdi. Shu payt bolalardan birining ko'zi kitobchaga tushib qoldi. Sovg'alar orasida kitobcha ham bor edi. Birdan u talash bo'lib ketdi.

- Ber menga...
- Men o'qishni bilaman.
- Voy, rasmiyam borakan.
- E, to'xtab tur, yirtasan.
- Sen o'yinchoq o'ynay qol.
- Yo'q.

Doniyor kitob talashayotgan bolalarga qarab: "Essizgina, shunday aziz sovg'a bor-yo'gi' bir donagina ekan-a", deb o'ylanib qoldi va kelgusida do'stlarining tug'ilgan kuniga faqat yaxshi kitob sovg'a qilishni diliga tugib qo'ydi.

TILSHUNOS SHOIR

“O‘qish kitobi” darsligida Safo Ochilining (1942 – 2009) “Ota-ona duosi” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Safo Ochil Yangiariq tumanidagi Qo‘ng‘iro‘t ovulida 1942-yili tavallud topdi. 1963-yili Toshkent davlat chet tillar institutining nemis tili fakultetini tamomladi. So‘ng uzoq yillar davomida Xorazm davlat pedagogika institutida o‘qituvchi, kafedra mudiri lavozimlarida faoliyat ko‘rsatdi.

Shoirning bolalar uchun yozgan she‘riy asarlari, ertak va dostonlari “Umidvor qushcha”, “Kamalak va sumalak”, “Burgut” singari kitoblarga jamlandi.

LAYLAK KELSA...

Laylak kelsa...
Yoz bo‘ladi.
Cho‘milishga
Soz bo‘ladi.

Sen tosh otsang,
Men tosh otsam,
U tosh otsa,
Kelmas laylak.

Laylaklarga
Ming-ning rahmat.
Ularga tosh
Otma, Ahmad.

U kelmasa,
Kelmaydi yoz.
Yoz kelmasa,
Sira bo‘lmas
Umrimiz sozi

MUHAMMAD ALI JUDDI

“O‘qish kitobi” darsligida Muhammad Alining “Amir Temur” matni (1-sinf) berilgan.

“Bizning qishloq Farg‘ona vodiysining markazida (hozirda Bo‘z tumani) joylashgandi. Ta‘limiz qishlog‘imizni o‘rab oqadigan Sarig‘o‘ga va Otkan soylarda cho‘milish bilan o‘tardi. Sarig‘o‘ga chuqur, tezozar bo‘lganidan, aylanma kamarlar hosil qilib oqganidan unda cho‘milishga qo‘rqardik. Kimki, soyning bu qirg‘og‘idan u qirg‘og‘iga suzib o‘ta olsa, o‘sha bolaning obro‘si oshib ketardi.

Ta‘ilda ham kitob o‘qishni to‘xtatmasdim. Bir kitob o‘qishga tushsam, bosh ko‘tarmasdim. Yomon odatim bor edi, bir qo‘limda non yeb tursam-da, ko‘zimni kitobdan ololmasdim. Onam: “Non yeb olgin, o‘qiganingni yeb yuboryapsan-kul!” – desalar ham quloq solmasdim.

Shoir Muhammad Ali Andijon viloyatining Bo‘z tumanida 1942-yil 1-martda dunyoga keldi. Birinchi yirik asari “Mashrab” dostoni bo‘lib, unda Boborahim Mashrabning fojiali hayotini tasvirlagan. Shundan keyin “Fazodagi hislar”, “Shafaq”, “Otalari yurti”, “Alvon chechaklar”, “Dostonlar”,

“Ninachi haqida ertak”, “Oq nur”, “Ilhom parisi”, “Sen bir gulsan”, “Boqiy dunyo”, “Sevsam, sevilisam”, “Ona duosi” nomli kitoblari o‘quvchilar qo‘liga tegdi.

“Beshgul”, “Zaminda yashaymiz”, “Muhabbat” dostonlari zamonaviy mavzularda yozilgan. Uning “Do‘stlik yo‘li” nomli she‘r va dostonlari qozoq va

qoraqalpogʻ tillarida nashr etilgan.

Aldbrning "Ulugʻ saltanat" tarixiy romanida oʻzbek xalqining tarixiy hodisalar oqimida Amir Temur obrazining tadrijiy oʻsib borishi, uning xarakteridagi adolatparvarlik, halollik, mardlik va vatanparvarlik fazilatlarini koʻrsatilgan.

Shoir A.S.Pushkin, Bayron, R. Byorns, G. Tabidze, R. Hamzatov sheʼriy kitoblari va asarlarini, buyuk hind eposi "Ramayana", qoraqalpogʻ eposi "Shahriyor"ni oʻzbek tiliga tarjima qilgan.

MEN KIMMAN

Agar toʻrt alloma boʻlsa dunyoda,
Shuhrati havolab yurgan samoda,
Buni aytnmasam ham hamma biladir
Bittasi, shubhasiz, bobom boʻladir.

Agar toʻrt shoirga tan bersa olam,
Shundoq martabaga yetisha kalom,
Buni aytnmasam ham zamon biladir,
Bittasi shubhasiz, bobom boʻladir.

Dunyoda ot surti ne-ne sarkarda,
Manaman degani boʻlsa agarda,
Toʻrttaning ichida, bashar biladir,
Bittasi, shubhasiz, bobom boʻladir!

Zamonlar oʻtadir sanab har onin,
Buyuk davlat boʻlgay Oʻzbekistonim!
Oʻshanda bobolar, Alloh biladir,
Vatan manglayida mudom boʻladir!

ILK KITOBINI "BAXTLI BILET"

"Oʻqish kitobi" darsligida Zohir Aʼlaming
(1943 – 2014) "Soy suvi haqida etak" ertagi
(3-sinf) berilgan.

Yozuvchi Zohir Aʼlam 1943-yili Toshkentda
tugʻilgan.

"Oʻzbekiston" nashriyatida, "Sharq yulduzi"
jurnallarida faoliyat koʻrsatdi. Zohir Aʼlaming birinchi
kitobi "Baxtli bilet" nomi bilan nashrdan chiqqan.

Keyin esa "Muqaddima", "Afandining qirq bir
pashshasi" qissalari, "Kiyik koʻzi" hikoyalari toʻplami
bosildi.

MAY YOMGʻIRI

Botirovning otasi qishloqdan yer olgan. Yoz boʻyi
kapa tikib dalada yashaydi. Yeriga boʻlak-boʻlak qilib
pomidor, kashnich, shivit, piyoz ekadi.

Bir kuni otasi narida chopiq qilayotgan paytda,
osmonni qora bulut qoplagi. Chars-churs chaqmoq
chaqib, momaqaldiroq gumburladi, sharros yomgʻir
quydi. Botir oʻzini panaga oldi.

Yomgʻir suvlari jilgʻa-jilgʻa boʻlib oqa ketdi. Mana,
jilgʻachalarning biri yugurgilab keldi-da, yoʻildagi
chumoli iniga sizib kira boshladi.

Odatda, chumoli inini doʻppayib qoʻrgʻonga oʻxshab
turadi. Lekin bu inning qoʻrgʻonini Botir boyagina
tepbib, har tarafga sochib tashlagandi. Botir suvning
kirisini bir oz kuzatib, chumolilarning ahvolini koʻz
oldiga keltirdi. Ular juda achindi. Daraxt panasidan
yugurib chiqdi-da, inning atrofiga toʻgʻon yasashga
tushdi. Gir aylantirib loy bilan oʻrab chiqquncha ush-
boshi shilta shalabbo boʻldi.

Shu payt qo'lida ketmon ushlagan otasi yugurib kelib qoldi.

— Hoy, nega panaga o'tmay, ivib o'tiribsan? — so'radi u hayron bo'lib.

Nima deyishini bilmagan Botir to'g'risini aytib qo'ya qoldi.

Gap eshitaman deb o'ylagandi, unday bo'lmadi. Chumoliarni himoya qilganini bilib:

— Yaxshi qilibsan, o'g'lim, — dedi otasi.

Shu payt qo'lida ketmon ushlagan otasi yugurib kelib qoldi.

Gap eshitaman deb o'ylagandi, unday bo'lmadi.

Chumoliarni himoya qilganini bilib: — Yaxshi qilibsan, o'g'lim, — dedi otasi.

Shu payt qo'lida ketmon ushlagan otasi yugurib kelib qoldi.

Gap eshitaman deb o'ylagandi, unday bo'lmadi.

Chumoliarni himoya qilganini bilib: — Yaxshi qilibsan, o'g'lim, — dedi otasi.

Shu payt qo'lida ketmon ushlagan otasi yugurib kelib qoldi.

SHOIRA LJODI

“O'qish kitobi” darsligida Qutbi Nosirovaning (1943-2010) “Laylakqor” she'ri (2-sinf) berilgan.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi, tabiatan bolajon adiba Qutbi Nosirova 1943-yil Toshkent shahrida dunyoga kelgan. Uning bolalarga bag'ishlangan “Oyijon oyi”, “Laylak qor”, “Non haqida qissa”, “O'zgarish bolalari” kabi kitoblari bugungi kun bolalari tomonidan ham sevib o'qilmoqda. Uning

“Kurtaklar” qissasi “Gulxan” jurnalida e'lon qilingan.

ILON BOLASI

Tomimizning bo'g'otida chumchuy chirilladi. U goh iniga yaqinlashar, goh u yerdan qochardi.

— Uylaringda ilon bor ekan, — deb qoldi buni ko'rgan qo'shnimiz Akbar.

— Sen qayerdan bilasan? — dedi Akbar.

— Chumchuy bolalari bekorga chirqillamayapti. Onasi esa u yerga kirolmayapti. Ilondan qo'rqyapti.

— To'g'ri, uyimiz ancha eskirib qolgan. Ilon bo'lsa bordir. Dadam ham bir paytlar bu haqida gapirgan edi, — dedim o'zim ham qo'rqayotgan bo'lsam-da buni sezdirmaslikka chirranib.

...Hovlidagi supada kechki ovqatga to'planib o'tirgan edik. Bir narsa bo'g'otdan “sho'lp” etib yerga

“OLTIN VODIY” MUHARRIRI

“O‘qish kitobi” darsligida Odil Abdurahmonning
“Oy allasi”, “O‘zbek elim” she‘ri (1-sinf)
berilgan.

Odil Abdurahmon
1944-yilda Andijon
viloyatining Qo‘rg‘ontepa
tumanida tug‘ilgan.
Andijon davlat pedagogika
institutining filologiya
fakultetini tamomlagan.
Viloyat, respublika
teleradiokompaniyalarida
xizmat qilgan.

“Oltin vodi” gazetasida
bosh muharrir bo‘lib
ishlagan. Shoirning

“Quvnoq bolalar”, “Salom, quyosh”, “Oyga remont
tusharmish”, “Ildiz nima deydi?”, “Quyoshni yumalatib”,
“Bolalik qolgan joylar”, “O‘zbeklar yurti”, “Miltiq
otilmadi”, “Chandiqi kishi”, “Jalolobod tomonlarda”
singari kitoblari chop etilgan.

LOLA

NON

Odamlardan
Qoachdim men.
Tog‘da ko‘zim
Ochdim men.

Bug‘doy nonman
Oppoq ko‘pgan.
Peshonamdan
Dehqon o‘pgan.

Topib olib
Kulishdi,
Chiroyli deb
Yulishdi.

Terib yegin
Tushsa ushoq,
Men GERBdagi
Oltin boshog‘.

tushdi. — Ilon! Oshxonadan ovqat ko‘tarib chiqayotgan
oyim “voy” deganicha qotib qoldi. Ilon sudralganicha
namozshomgullar orasiga kirib ketdi. Akam yugurib
borib oyimning qo‘llaridagini olib, o‘zini supaga
boshlab keldi.

— Nega qo‘rqasizlar? — dedi dadam kulib. — Ilon
ham xudo bergan bir tirik jon-da. Zarari yo‘q uning.

Bu voqeadan xabar topgan Akbar, qanaga ilon
ekan, deganicha uyimizga kirib keldi.

Supada hamma go‘yo hech narsa bo‘lmagandek
xotijam o‘tirgan edik. Men nima gapligini tushindim-u,
sakrab o‘rnimdan turdim.

— Qayoqqa? — dedilar oyim.

— Akbarga ilonni ko‘rsatmoqchiman. Oyimning
ranglari oqarib ketdi.

— Endi esimdan chiquvdi-ya.

Shu payt akam “dik” etib turdi-da, og‘ilxonada
osig‘liq o‘roqni olib ketdi.

Akam Akbar va men namozshomgullar o‘sib yotgan
joyga bordik. Akam o‘roq bilan gullarni selpiy boshladi.
Shu payt bir kichikroq ilon o‘roqqa osilib chiqdi.
Supaga yonboshlab yotgan dadam sapchib o‘rmondan
turib ketdi:

— Tegmanglar! — dedi dadam. — Qo‘yib yuboringlar.
O‘zi uyini topib oladi. Uniyam ota-onasi bor...

Shundan so‘ng ilon menga ham vahimali ko‘rinmay
qoldi. Oyim ham endi bexavoitr bir qarab qo‘ydilar.
Akam ilonni yana gullar orasiga qo‘yib yubordi. Erta
bilan qaracak, ilon yo‘q. Yo uyiga ketgan, yo ota-onasi
kelib uni olib ketgan. Nima bo‘lganda ham, biz bundan
xursand bo‘ldik.

"HAMMA HAYRON"

"O'qish kitobi" darsligida Rauf Tolibning "Sayoq bola" hikoyasi (2-sinf), "Biz-istiqloq farzandlarimiz", "Yurtim kamoli" she'rlari (3-sinf), "Qo'zichoq" masali, "Quyosh sevgan yurt" ertagi (4-sinf) berilgan.

Rauf Tolib (1946 – 2008) Toshkent shahrida tug'ilgan. Uning bolaligi urushdan keyingi og'ir yillarga to'g'ri keldi.

Shoirming "Gulxan", "G'uncha" jurnallarida ishlashi bolalar hayotiga chuqurroq kirishiga sababchi bo'ldi. Jodiy safarlarda, respublikamizning chekka qishloqlarida bo'lib, bolalar hayotini o'rgandi. "Ona yurt", "Eshitmadim demanglar", "Yurt mehr", "Osmon bog'", "Mirjalol nega lo'l", "Sehrigar do'stim bor", "Qiziq tomosha" kabi o'ndan ortiq kitoblari chop etildi.

Shuningdek, u nasrda ham qalamini sinab ko'rdi. "Hamma hayron" nomli hikoyalari to'plami, kichikintoylar uchun "Jirafaning bo'yni nega uzun?" ertaklar kitobi yuzaga keldi. Rauf Tolibning nasriy asarlari ham yosh kitobxonlar tomonidan iliq kutib olindi.

QANOTSIZ MUSHUK

Zo'rg'a qochib, qutilib
Chumchug bo'lar shod:
–Yaxshiyam mushuklarga
Bitmagan qanoti!

YURTIM KAMOLI

Shamol tegdi ko'ksiga
Buyuk ona xalqimni.
Baxt keltirdi istiqloq,
Tanidi o'z haqini.
Adolatning timsohi,
Istiqloq – yurt kamoli.

Barcha udum, an'ana,
Qaytdi yana elimga.
Navro'z qildi tantana,
Hurmat ortdi tilimga.

Humo qushi misoli,
Qo'ndi boshga iqboli.
Elimning o'z yo'li bor,
O'z fikri, o'z maqsadi.

O'zini topgani,
Elga ketmas mehnati.
Hurlik – fikr, xayoli,
Kuldi elim iqboli.

MOHIR TARJIMON

“O‘qish kitobi” darsligida Sulaymon Rahmonning “Dehqon” she‘ri (4-sinf) berilgan.

Sulaymon Rahmon 1946-yilda tug‘ilgan. “Ildiz nima deydi?”, “Xayol”, “Hilol”, “Billur qo‘ng‘iroqlar”, “Uchinchi qiz”, “Oydin diyor”, “Daraxtlarni uyg‘otadi shabboda” nomli kitoblari chop etilgan. Bir qator she‘rlari rus, ispan, bolgar, turk, turkman, tojik, qoraqalpog‘ tillariga tarjima qilingan.

Sulaymon Rahmon tarjimasida she‘riyat muxlislari A. Pushkin, H. Hayne, A. Blok, O‘. Sulaymonov, G. Emin, A. Sofronov, N. Gribachev, T. Qobulov va boshqa rus, Yevropa hamda Afrika shoirlari jiodidan bahramand bo‘ldilar.

U J. Bayronning “Don Juan” she‘riy romanini, P. Nerudaning “Musharak qo‘shiq” she‘riy epopeyasini va J. Rumiyning “Ma‘naviy masnaviy” asarining birinchi daffarini ona tilimizga o‘girdi.

Nasr ishqibozlari yapon adibi K. Abening “Yashik odam”, rus yozuvchisi V. Shukshinning “Xo‘roz uch qichqirguncha”, turkman jiodkori O‘. Eminovning “Shiddat”, bolalar yozuvchisi E. Uspenskiyning “Fyodor amaki, kuchuk va mushuk”, “Kafolat odamchalari” kabi roman va qissalarini uning tarjimasida o‘qidilar.

MAZMUNLI IJOD SOHIBI

“O‘qish kitobi” darsligida Tohir Malikning “Kitob” rivoyati (3-sinf) berilgan.

O‘zbek adabiy fan t a s t i k a s i n i n g asoschilaridan biri Tohir Malik 1946-yili 27-dekabrda Toshkentda dunyoga kelgan. U Toshkent davlat universitetining kechki jurnalistika bo‘limida o‘qidi. Tohir Malik “Hikmat afandining o‘limi”, “Zaharli g‘ubor” ilmiy-fantastik asarlari, “Somon yo‘li elchilari”,

“Chorrahada qolgan odamlar”, “Qaldirg‘och”, “Bir ko‘cha, bir kecha”, “Alvido, bolalik”, “So‘ngi o‘q”, “Shaytanat”, “Odam ovi”, “Charxpalak”, “Murdalar gapirmaydilar” kabi o‘nlab hikoya va qissalar to‘plamlari chop etdi. “So‘ngi o‘q” qissasi asosida 7 qismli telefilm yaratilgan. “Qaldirg‘och” epik asari Abdulla Avloniy taqdiri misolida 20-yillar o‘zbek ziyolilarning shakllanishi haqida bahs yuritadi.

Adibning yaqinda nashrdan chiqqan “Odamiylik mulki” kitobi ham o‘quvchilarda katta qiziqish uyg‘otdi.

Tohir Malik mohir hikoyanavis, qissanavisgina emas, jamoatchi, jurnalist va tarjimon sifatida ham faol xizmat qiladi. Uning bolgar adabiyotidan qilgan tarjimalari, Emil Armit, Axier Hakimov, Suhrob Muhammadov kabi adiblar yaratgan bir qator hikoya, qissalarni va rus yozuvchisi F. M. Dotsyevskiyning “Ma‘suma” qissasini o‘zbek tiliga tarjima qilgan.

OOIL AKA VA NODON UKA (hikoya)

Anvar futbolni yaxshi ko'radi. Bugun to'rtinchi sinfdagi bolalar bilan bo'lgan o'yinda ikkita gol urib, uyiga quvonib qaytga, bobosi kelibdi. Anvar bobosini juda yaxshi ko'radi. Chunki bobosi yoshligida futbol o'ynab champion bo'lgan-da! Anvar ikkinchi sinfni tugatgan kuni unga haqiqiy futbol to'pi, oyog'iga butsi va gedri ham olib berdi. Anvar bobosiga salom bergach, bugungi o'yinni gapirib berdi, keyin kecha televizorda ko'rgan o'yunda Ronaldo qanday gol urganini gapirayotgan edi, bobosi to'xtatdi: Futbolni ko'rdim, yaxshisi, sen menga yangi o'qigan kitoblaringdan gapir-chi?

Buni eshitib Anvar tutilib qoldi.

Uchinchi sinfga borgan kuning senga "Hikmatlar xazinası" degan kitob sovg'a qilgan edim, necha bet o'qiding?

Anvar hali bir bet ham o'qimagan edi, javob bermay, boshini egdi.

— Futbolda gol urganing yaxshi-ku, lekin, kitob o'qimaganing yomon-da. Bizning dono bobolarimiz hikmatlarni tuganmas xazinaga o'xshatishgan. Xazinadagi tilla kumush kamayadi, hatto tugashi ham mumkin. Lekin kitobdagi hikmatlarni o'qigan odam tuganmas xazinaga ega bo'ladi, aqli boyiydi. Aqli boy odam hammadan kuchli bo'ladi. Donishmandlarning oqilliklarini o'qib o'rganagan odam hatto, o'limni ham yengishi mumkin. Senga bir rivoyat aytib beray, eshit-chi:

— Bir yigit oqillar darsini ko'p o'qib, o'zi ham donishmand darajasiga yetganda, podshoh uni o'ziga vazir qilib olibdi. O'sha yigitning ukasi o'qishga toqati yo'q ekan-u, lekin, akasi kabi hukmdorga suyuqli

bo'lishni orzu qilarkan. "Men ham akamga o'xshagan donishmandman, borib aqlimni namoyish etaman-u, podshohni qoyil qoldiraman", — debdi. Kitob o'qimagan, donolar hikmatini o'rganmagan odam nima ham derdi?

— Men osmonda itlarning hurishini eshitdim, — debdi.

U nodon "gapimda falsafiy ma'no bor". — deb o'ylagan ekan. Podshoh esa "Huzurimda bunday be'mani gap aytmogga jur'at etgan bu nodonni zindonga tashlang", — deb hukm qilibdi. Shunda donishmand akasi o'rtaga tushibdi:

— Podshohim, bu mening ukam, gapga birozgina no'noq, maqsadini durust bayon qila olmaydi. U yolg'on so'z aytgani yo'q. Kecha burgut bir kuchukchani olib uchgan ekan. U o'sha kuchukchani angillashini eshitgan, — deb ukasini jazodan qutqarib olibdi.

Shundan so'ng ham ukaga aql bitmay, yana podshohga ro'para kelibdi-da:

— Men uzgan kamon o'qi kiyikning ham qulog'iga ham tuyog'iga tegdi, keyin o'z-o'zidan qovrildi. Men uni mazza qilib yedim, — debdi.

Podshoh battar g'azablanib, "bu nodon dorga oslisini", — deb hukm qilibdi. Shunda aka yana o'rtaga tushibdi:

— Podshohim, ukamning gapga no'noqligini avval aytib edim. U hozir ham yolg'on so'z aytmadi. Ukam nihoyatda mergan. U o'q uzgan damda kiyik tuyog'i bilan qulog'ini qashiyotgan ekan. O'q tuyuq bilan qulog'ni teshib o'tib, qayroq toshga tegibdi-yu, uchqun chiqib, xashak o't olibdi.

Aka oqilligi tufayli ukasini o'limdan saqlab qolgan ekan. Nodonlik boshga kulfat keltirsa, oqillik baxtli hayot baxsh etadi. Shuni hozirdan bilib olishing kerak.

Anvar bu gaplarni eshitgach, bobosining aytganini bajarmagani uchun afsuslandi. Shu payt ko'cha eshigi ochilib, o'rtog'i "yur, futbol o'ynaymiz", — deb chaqirdi.

SAMARQANDDAN MOSKVAGACHA ILM IZLAB...

“O‘qish kitobi” darsligida Raim Farhodiyning
“Ilk saboq” she‘ri (2-sinf) berilgan.

Raim Farhodiy

1947-yil 16-may kuni Samarqand shahrida tavallud topgan. Uning ota-onasi tibbiyot sohasida ilmiy ishlar olib borgan. Shoirning o‘zi shunday deydi: “Uyimizning tomi shuvoq bo‘lib, bahorda tominimizda m o m a q a y m o q l a r ko‘karib, gullab yotar edi. Bu yerdan Samarqandning barcha joylari ko‘rinib turardi”.

Raim Farhodiy Samarqand tibbiyot institutini tamomlagan. Talabalik yillarida uning birinchi kitobi “Tongi qo‘shiq” nomi bilan chop etilgan. 1973-yilda Moskva oliy adabiyot kursini tamomlaydi. “Sharq yulduzi” jurnali va G‘afur G‘ulom nashriyatida muharrir bo‘lib ishlagan.

TONGGI SO‘Z

Ahmad tongda uyg‘ondi-yu, yugurib hovliga chiqdi. Qarasa, baroq mushugi unga qarab kelyapti. Boshini egib, oyloqlari ostida erkalana boshladi:

— Miyov-miyovi!

Ahmad hayron bo‘lib turdi-da, yo‘lida davom etdi. Shunda tong shamoli g‘uvillab, unga ergashdi. Daraxt yaproqlarini shtitlatib, kuylay boshladi:

— G‘uv-g‘uv...

Qayerdandir bir chumchugcha uchib kelib, daraxt shoxiga qo‘ndi. So‘ngra Ahmadga qarab, sayray boshladi:

— Chiriq-chiq-chiriq...

Ahmad qushchani qo‘shig‘ini berilib tingladi-da, yana yo‘lga tushdi.

Qarangki, qadrdon kuchugi — Qoplon inidan chiqib qoldi. U ham to‘ppa-to‘g‘ri Ahmadning oldiga chopib keldi. Dumini lllkillatib, vovulladi:

— Vov-vov-vov!

Ahmad hovuz bo‘yiga keldi. Suvda g‘oz va o‘rdaklar suzib yurishardi. Ular qirg‘oqqa yaqinroq kelib, qichqirishdi:

— G‘a - g‘a - g‘a!

— G‘oq - g‘oq - g‘oq! Shu payt qo‘shni uyning eshigi ochilib, Nigora ko‘rindi. U jilmayib:

— Salom, Ahmad! — dedi.

— Salom, Nigora! — javob berdi Ahmad ham. Shundagina u yo‘lda uchratgan do‘stlari — mushuk, shamol, Qoplon, g‘oz va o‘rdaklarning unga nima deyishganini tushunib oldi.

Bolalar, erta tongda aytiladigan bu so‘zning qanday so‘z ekanini bilasiz-mi?

O'ZIGA XOS USLUB EGASI

"O'qish kitobi" darsligida Anvar Obidjonning "Bekimmachov", "Yaxshi niyat" (1-sinf), "Odam bo'laman", "Qorqiz", "O'zbekistonim" (2-sinf), "O'qituvchining o'g'itari", "So'ngi axborot" she'rlari (3-sinf), "Bo'rining tabib bo'lgani haqida ertak" she'riy ertagi va "Odobli bo'lish osonmi?" ertagi, "Jo'ja" she'ri (4-sinf) berilgan.

1947-yil Farg'ona viloyati Oltiariq tumani Poloson qishog'ida tavalud topgan Anvar Obidjon shoir va dramaturg sifatida o'nab kitoblarni yozgan. O'zbekiston xalq shoiri. Toshkent davlat universiteti (hozirgi O'ZMU)ning jurnalistika fakultetini tugatgan.

Anvar Obidjonning ohang va uslub jihatidan o'ziga xos hajviy asarlari o'zbek bolalar adabiyotida yangi yo'nalishni shakllantirdi. Qissa va hikoyalari zamonaviy, sodda va ta'sirchan. Uning "Bahromning hikoyalari", "Olovjon va uning do'stlari", "Ey, yorug' dunyo", "Ketmagil", "Bezgakshamol", "Masxaraboz bola", "Juda qiziq voqea", "Oltin yurakli avtobola", "Dahshatli Meshpolvon", "Meshpolvonning janrlari", "Odobli bo'lish osonmi?", "Meshpolvon" va boshqa ko'plab she'riy va nasriy kitoblari chop etildi. Respublika teatrlarida pyesalari sahnalashtirilgan.

Anvar Obidjon "Shuhrat" medali bilan taqdirlangan, 1998-yilda "O'zbekiston xalq shoiri" unvoniga sazovor bo'lgan.

OYIM SEZMASIN

Cho'pillatib
Jajji labin
Shokoladga
Dedi Nabi:

– Sekin ochay
Qog'ozingni.
Chiqarmay tur
Ovozingni.

KALAMUSHLAR KEMASIDA

Ostki qismin yemangiz,
Cho'kib ketar kemangizi!

MAYMUNLAR TELEVIZORIDA

Ko'rsatamiz bananni,
Yalamanglar ekranini.

MILTIQCHA QO'SHIG'I

Do'konlarda sotilaman.

Paq-puq.
Yolg'ondakam otilaman,
Paq-puq.

Yoqtiraman mard o'rtoqni,
Paq-puq.
Cho'chitaman lanj, qo'rqoqni...
Paq! Puq!

Har bitta so'z – suvdek aziz,
Har bitta so'z – nondek uvol.
Til boyligin bog' deb bilsak,
Har bitta so'z – bitta nihol.

Biron so'zni isrof qilmoq
Bir ko'chadni yulmoqlikdir.
Bora-bora, otameros –
Bog'ni xarob qilmoklikdir.

Ey bolam, yot yurtga borsang,
Ne atalur eiling, derlar.
Qay millatning vakilisan,
Bormi ona tiling, derlar.

Shunda, mening qutlug' tilim –
Navoiyning she'ri, degil.
Yurtim – Ulug'beg-u Bobur,
Amir Temur yeri, degil.

Ayt g'urur-la Beruniylar,
Farg'oniyalar ajdodim, deb.
Koshg'ariylar darsin tinglab,
O'tkirlangan savodim, deb.

Maqtanma hech qimmat kiyim,
Oltinlar-u qasring bilan.
Faxr et doim qudratli yurt,
Boy til, nasab-nasiling bilan.

Obro'yingni baland tutmoq,
Ey bolam, o'z qo'lingdadir.
Sening olamdagi narxing
Vatan, millat, tilingdadir.

“O'qish kitobi” darsligida **Qutibeka Rahimboyevaning “Buyuklar vatani” matni (1-sinf), “Kuz” she'ri (2-sinf) berilgan.**

Qutibeka Rahimboyeva
1952-yil 9-fevralda
Turkmaniston Respublika-
siga qarashli Toshovuz
shahrida tug'ilgan.
O'zbekistonda xizmat
ko'rsatgan madaniyat
xodimi.
Dastlabki she'rlar
to'plami “Yuragimda
ko'rganlarim” deb
nomlangan.

Shundan so'ng shoiraning “Uzun kunduzlar”,
“Uyg'onish fasli”, “Ko'ksimdagi Tangritog'” kabi she'riy
to'plamlari nashr etilgan. “Tohiming Zuhrosi” nomli
dramatik asar ham yozgan. L.Ukrainka, M.Svetlayeva
kabi shoirarning asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilgan.
“Shuhrat” medali sohibasi.

O'ZBEKISTON, KO'KLAM

Quyosh – bir mehribon:
Tog'larning bo'yniga mingan muz – yurt
Ohista itarib tushirdi.

Lolalar aqlli:
Anorrang ko'ylaklar kiyib, toshlarning
Ko'rimsiz joylarin yashirdi.

Yalpizlar kuyunchak:
Ikki qirg'oq aro siqilmasin deb,
To'planib kelishdi suvning qoshiga.

Daraxtlar bir ahil:
Shavq bilan qo'lilga tizgan gullarin
Baravar ko'tardi bari boshiga.

Qizg'aldoq jur'atli:
Tomlarning ustiga yugurib chiqib,
Shamolda yiqilmay, turibdi kulib.
Bulutlar fidoyi:
Marvarid, durtlarim sochib tashladi,
O'tkir chaqmoq bilan ko'ksini tilib.

"BOLALIKNING OVOZI"

"O'qish kitobi"da Xurshid Davronning
"Yagonadir Vatanning sening" matni (1-sinf),
"Alisher Navoiy" she'ri (2-sinf), "Vatan mo'tabardir"
matni (3-sinf) berilgan.

"Kitob insoniyatning eng
yuksak kashfiyotlaridan
birdir. G'ildirak ixtirosidan
keyin uzoq masofalar yaqin
bo'lganidek, kitob baayni
olam bilan odamni bir-
biriga qalban yaqinlashtirdi.
Dilarni birlashtirib,
hayotning, yashashning asl
ma'nosi neligini ifodalab
berdi.

Bir donishmand, "Ko'mir yona turib, kitob esa
mutolaa qilingandagina senga harorat beradi",
deganida ming karra haq bo'lgan".

Iste'dodli shoir va publitsist, mohir tarjimon Xurshid
Davron 1952-yil 20-yanvarda Samarqand viloyati
Samarqand tumanidagi Chordara qishlog'ida tug'ilgan.
Toshkent Davlat universitetida o'qigan.

Uning birinchi kitobi "Qaddron quyosh" nomi bilan
nashr etilgan. So'ngra "Shahardagi olma daraxti",
"Tungi bog'lar", "Uchib boraman qushlar bilan",
"To'marisning ko'zlar", "Bolalikning ovozi", "Qagnus",
"Samarqand xayoli", "Sohibqiron nabirasi", "Bibixonim
qissasi", "Shayx Kubro tushlari" tarixiy hikoyalar va
qissalar, "Shahidlar shohi", "Bahordan bir kun oldin"
she'rlar to'plami chiqqan.

Xurshid Davron goh poeziyada, goh nasrda qalam
tebratadi va hamisha millatparvar, vatanparvar va
bilimdon inson bo'lib namoyon bo'ladi. Undagi tarixni

chuqur bilish qobiliyati, keng ilmiy tafakkurga ega ekanligi adib asarlariga alohida salmoqli mazmun bag'ishlaydi, uning uslubini ham tayin etadi.

SHOIRNING ONASI

Ona kelib olis qishloqdan

O'g'li bilan yashay boshladi.

Va dasturxon yozilgan choqda

Shirmoy nonning chetin tishladi.

Yuvib berdi bir bozor kirni,

Suvlar quydi so'lgan gullarga.

Nevaralar bog'chadan qaytgach,

Ertak aytib berdi ularga.

Avaylardi xonadon tinchin,

Suygan o'g'li uyning burchida

Qo'g'oz uzra egilgancha jim

She'r yozgan payt tutun ichida.

Qadam bosib xavotir bilan

Qo'r qar edi nafas olishga.

Tunlar xurtrak tortmay deya u

Bosh qo'yardi tongda bolishga.

Ammo bir kun mazasi qochib,

Ko'z oldida yorug'lik so'ndi,

Qo'llaridan tushib ketdi-yu,

Chil-chil bo'lib piyola sindi.

O'sha zahot hushiga qaytdi,

Chayqalardi o'ngida olam: sibnang?

U yugurib chiqqan o'g'liga

Shivirladi: "Ketaymi, bolam?"

"YAXSHILIGING UNUTMAM ZINHOR"

"O'qish kitobi" darsligida Umida

Abduazimovaning "Maktab" she'ri (2-sinf)

berilgan.

Umida Abduazimova
1953-yilda Toshkent

shahrida tug'ilgan. O'rta
maktabni oltin medal bilan
tugatib, Toshkent davlat
universitetining jurnalistika
fakultetiga o'qishga kirgan.

Umida Abduazimovaning
"Sevinchim", "Seni ko'rgim
kelaveradi", "Arazlamang",
"Salom, hayot", "Qadimiy
qo'shiq", "Oydin orzular", "Umrim ziyrati",
"Oymomabog'" nomli o'ndan ortiq she'riy va publitsistik
to'plamlari o'z kitobxonlarini topgan.

O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi
Umida Abduazimova 1997-yil "Shuhrat" medali bilan
taqdirlangan.

QADDRON PARTA

O'n yildirki, sirdoshmiz ikkov,
O'n yildirki, qaddron, inoq,
Shu o'n yilni kechgan damlarni,
Partam, bo'lding guvohi har chog'.

Tengdoshlar-la aziz yoningda,
Necha bora sho'xlik qilganman.
Murabbiydan uqib dunyoning,
Sirlarini asta bilganman.

O'tirgan dam ilk marta senga,
Juda murg'ak yosh bola edim.
Ko'z oldingda o'sdim, ulg'aydim
Kuchga to'lgan hozir o'n yettim.

Ardoqladim seni shu yillar,
Yuzginangga g'ubor yuqitmay.
Ishqilib sho'x ukajonlar ham
Mehr qo'yib, saqlasin menday.
Yaxshiliging unutmam zinhor,
Kelib ko'rib turaman har dam.
Ko'ngil sendan behad minnatdor,
Xayr endi, qaddron partami!

“QUYOSHI BOTMAYDIGAN YURT”

“O'qish kitobi” darsligida Normurod Norqobil-ning “Xarita” hikoyasi (4-sinf) berilgan.

Normurod Norqobilov 1953-yil 7-iyunda

Qashqadaryo viloyatining Yakkabog' tumanida tug'ilgan. ToshDUning jurnalistika fakultetini tugatgan.

“Esimda, hali yoshmiz... Bizga qish paytlari “Alpomish” dostonini o'qib berishardi. Yoz, kuz, bahorda dostoni o'qib berishga hech kimning vaqti yo'q edi. Shunday paytlari akam menga

“Alpomish”ni o'qib bergan. Keyin voqealar rivojiga qiziqib 5 yoshimda alifbeni o'zim o'rgandim”.

“Changalzor iti”, “Zangori ko'l”, “Unutilgan qo'shiq”, “Yuzma-yuz”, “Paxmoq”, “Sariqgul”, “Arazchi chumchug”, “Bekardagi oq uycha”, “Jo'shqin daryo”, “Ovul oralagan bo'r” kabi qissa va hikoyalardan iborat to'plamlari nashr etilgan. “Quyoshi botmaydigan yurt”, “Shim yoxud xotinalar janjali” nomli asarlari asosida bir necha qismli videofilm yaratilgan.

“Shuhrat” medali sohibi, O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan madaniyat xodimi.

“Bolajonlar jonivorlarga qiziqadi. Shuning uchun ularga maslahat: jonivorlarni o'rganmoqchi bo'lsangiz, tabiat qo'yniga faqat yolg'iz o'zingiz chiqing, yoningizga birorta odam olmang. Bir o'zingiz o'tloqqa borib, to'rt soat o'tiring.

Bilasizmi nima bo'ladi: uch soatdan so'ng sekin hayvonot dunyosi sizni oldizga qo'zgalib kela boshlaydi. Chumoli o'z yo'lida yuradi, lion izidan boradi, chigirtka ham sakrashni davom ettiradi. Bir so'z bilan aytganda, hayvonot olamining bemaol harakat qilayotganini ko'rish mumkin. Ular sizdan qo'rqmaydi, hayqimaydi. Shunda ko'z oldingizda hayvonot olamining yaxlit dunyosi ochiladi.

Atrof, tabiat dunyosi sizni uzok kuzatadi. Sizdan yaxshi energiya taralsa, hech qanday yomon niyatingiz bo'lmasa, tabiat sizni o'ziga qabul qiladi".

DO'ST

Nosirning Mutal akasi – taniqli bokschi. Katta uyning to'ridagi baland javon – u turli mamlakatlarda, turli musobaqalarda qo'lga kiritgan sovrinlar bilan liq to'la. Mutal akasi ertalab, ko'pincha oqshomlari hovli to'ridagi o'rik shoxiga osilgan qopni do'pposlab, unchamuncha odam o'rindan jildirolmaydigan toshlarni ko'tarib, mashq qiladi.

Nosir bokschi uchasi sifatida g'ururlanishni yoqtirsa-da, lekin akasidek bokschi bo'lishni hech xayoliga keltirmagandi. Keyin birdan...

Bungacha u avval rassomlikka havas qo'ydi. Oiti yoshga tolishi munosabati bilan onasi sovg'a qilgan rangli qalamlarda og'zini katta ochib, kulib turgan bolaning suratlarini chizib yurdi. So'ng bog'bonlikka havas qo'ydi. Uning bu havasi hovli etagidagi gulzordan bir nechta atirgulni chopish bilan yakunlandi.

Bir kuni u uchuvchilarning qahramonliklarini ko'rib, uchuvchi bo'lishga ahd qildi. Yurganda ham, turganda ham samolyotga o'xshab g'uvillayerib, uydagilarni bezor qildi.

So'ng... so'ng bundan ham hatsalasi sovidi. Ana

shunday kunlarning birida u birdan zo'r bokschi bo'lishga qaror qildi. Hovliga chiqib, o'rik tagiga bordi. Akasidek mashq qilmogchi edi, bo'yi qopga yetmadi. Kechqurun akasiga dedi:

– Men bokschi bo'lmoqchiman.

– Juda soz, – dedi akasi mamnun jilmayib. – Yaxshi sportchi bo'lish uchun ko'p mashq qilish, ko'p ter to'kish kerak.

– Mashq qilmogchi edim, qopga bo'yim yetmadi, – dedi Nosir. Mutal akasi kulimsiraganicha chorboqqa chiqib ketdi...

Ko'p o'tmay, hovli dan turib ovoz berdi: "Nosir, bu yoqqa kell".

U akasining yoniga yugurib borib, o'zida yo'q quvonib ketdi. Akasi o'rikka uning bo'yiga moslab "qop"cha osgandi. Nosir u tutqazgan qo'liqopni shosha-pisha kiyib, qopga yaqin bordi-yu, qo'llari o'z-o'zidan shalv'rab pastga tushdi. Qop deb o'ylagani bir paytlar sevimli o'yinchoqi bo'lgan paxmoq ayiqchasi edi. U to'rxaltada "meni urma", degandek shisha ko'zlarini mo'litratib turardi.

Nosir o'yinchoqiga birpas qarab turdi-da, akasidan uni olib berishni so'radi.

– Nega? Axir, bu senbop qop-kul Bemalol mashq qilaver.

– Yo'ql – dedi Nosir jiddiy. – U – mening do'stim!

Akasi o'yinchoqni to'rxaltadan bo'shatishga majbur bo'ldi. Nosir uni bag'riga mahkam bosib, uy tomon ketdi.

ERTAKNING TA'SIRI

“O‘qish kitobi”da Zamira Ibrohimovaning “Buloq va daraxt” ertagi (1-sinf), “Kichkina Alisher” hikoyasi (2-sinf) berilgan.

Zamira Ibrohimova
1953-yil 20-dekabrda
Namangan shahrida
tug‘ilgan. 1971-
yil Toshkent davlat
universiteti (hozirgi
Mirzo Ulug‘bek nomidagi
O‘zbekiston Milliy
universiteti)ning filologiya
fakultetining sirtqi
bo‘limiga o‘qishga kirgan.

“Farzandlarim
tug‘ilgach, ijodkorlik
iqtidorim borligiga amin
bo‘lib, bolalar uchun ertak va hikoyalar yozishni
boshladim. To‘g‘ri ungacha bolalar adabiyoti ustida
ishlaganman, bog‘chalar uchun ko‘p kitoblar nashr
qilganman. Ammo farzand ko‘rib uni ulg‘aytirishi aslida
katta maktab ekan.

Ayniqsa, nevaralarim tug‘ilgach, hayotimda yangi
davr boshlandi. Ularning gapini eshitib o‘zingni
farzandlaringda ko‘rmagan xislatlarni ko‘rar ekansan”.
Zamira Ibrohimova 1980-yillardan boshlab bolalar
uchun hikoya va ertaklar yoza boshladi. Bunga uning
juda sho‘x to‘polonchi, o‘yinni nihoyatda yaxshi ko‘rib,
uxlashni sira yoqitmaydigan o‘g‘ilchasi sababchi
bo‘lgan ekan.

Kunlardan bir kuni uxlashni istamagan o‘g‘ilchasiga
uyquning yaxshi tomoni, uyqusizlikning yomon
oqibattari haqida ertakona bir vodeani to‘qib, so‘zlab

beribdi. Qarang-ki, bolaga ertak qattiq ta’sir qilibdi.
U har kuni shu ertakni tinglab, uxlaydigan bo‘libdi.
Keyinchalik bu ertak “Uyqu nega xafa bo‘ldi?” degan
nom bilan “Gulxan” jurnalida bosilib chiqdi.

Shundan so‘ng uning hikoya va ertaklari avval
gazeta va jurnallarda, to‘plamlarda, keyinchalik esa
alohida kitob shaklida bosilib chiqdi. Uning “Uyqu nega
xafa bo‘ldi?”, “Tish qurti haqida ertak”, “Gulbahorning
do‘stlari”, “Onasini qidirgan jo‘ja”, “Hisobda adashgan
bola”, “Ko‘chaning fayzi” kabi ertak va hikoyalar
to‘plami nashr etildi.

Z. Ibrohimova ijodining o‘ziga xosligi – borliqni,
bolalar dunyosini badiiy idrok etishida ko‘rinadi. U
o‘z asarlarida bolalarning dunyoqarashi, qiziqishlari,
tabiatini, orzu-istaklarini samimiy aks ettirishga intiladi.
Voqealarni kulgili, qiziqarli, ishonarli bo‘lishiga, bolalar
ruhياتini, xatti-harakatlarini jonli ko‘rsatishga, badiiy-
tarbiyaviy tomoniga alohida e’tibor beradi.

“Bir kuni kichkina nevaramga “bolam juda ko‘p
shirinlik yeding, bunagada tishingga qurt tushadi”,
desam nevaram xursand bo‘lib, “qurt mening tishimda
yashaydimi” dedi. Hayron bo‘ldim. Qurt uning tishida
yashashiga xursand bo‘lishiga qarang.

Shundan so‘ng “Tish qurti” degan ertak yozdim.
Ertakning ta’sirchanligini oshirish uchun bola ismiga
nevaramning ismini qo‘ydim.

Unga ko‘ra, bola shirinlikni juda yaxshi ko‘radi, ammo
tishini yuvmasdan shirinliklar iste’mol qilaveradi. Qurt
esa “zo‘r bola bilan o‘rtiq bo‘ldim, tishini yuvmasa,
shirinlikni ko‘p yesa, menga bundan ortiq nima kerak.
Bu bola bilan yaxshilab o‘rtiq bo‘laman” debdi.

Shunday kunlarning birida qurt bolaning tishini
kovlab zarar yetkazibdi va bola juda qiynalibdi.

Ertakni nevaramga o‘qib berdim. “Agar sening
ham tishingda qurt yashasa mana shunday ahvonga

tushasan", dedim. Nevaram esa "voy buvijon, meni ismimi qo'ymang, endi har kuni tishimi yuvaman" deb aytdi. Ertak ta'sirida nevaram doimo tishini yuvib yuradigan bo'ldi".

Uning "Durdona", "Gulgina" 2 jild, "Bolajon" tayanch dasturi bo'yicha badiiy adabiyot to'plami, ushbu tayanch dasturi asosida "She'riy asarlar to'plami", "Nasriy asarlar to'plami" nashr etilgan. Bu to'plamlar orasida, ikki jildlik "Gulgina" badiiy adabiyot majmuasi adabiy jamoatchilik, ota-onalar, ustoz-u tarbiyachilar, maorif tizimi uchun ko'p yillardan buyon kutilgan kitob bo'ldi.

KO'CHANING FAYZI

(hikoya)

Bugun yakshanba – dam olish kuni. Nonushtadan so'ng buvisi kompyuter o'ynashga shaylanib turgan Shahzodga qarab:

– Bolajonim, bugun bir ish qilamiz, bo'ptimi? – dedi.
– Xo'p bo'ladi, buvijon. Qanday ish qilamiz? – dedi sergaklanib Shahzod.

– Uymiz oldidagi bo'sh yerni chopib bersang, Hiliola bilan gul, rayhon urug'larini ekamiz.

– Ey-y, buvi, nima keragi bor? U yer ko'cha bo'lsa... – dedi peshonasini tirishtirib Shahzod.

– Voy bolajonim-ey, ko'chamiz chitroyli, fayzali bo'lsa, yaxshi emasmi? Oynamiz tagida gullar ochilib, rayhonlar xushbo'y hid taratib tursa, senga yoqmaydimi?

– Menga-chi, gullar juda yoqadi, – deb gapga aralashdi singlisi Hiliola.

Shahzod indamadi. Buvisi tayyorlab qo'ygan kichkina belkurak va xaskashni olib, shahd bilan uydan chiqib ketdi. Zinadan tez-tez tushib, zarb bilan yo'lak

eshigini ochdi. Bahorning iliq havosi yuziga urildi. Beixiyor to'xtadi, o'pkasini to'ldirib, chuqur nafas oldi, tanasi yayrab, kayfiyati ko'tarildi. O'z-o'zidan ishga ishtahasi ochildi. Kattalardak yeng shimarib ishga kirishdi. Avval yerni bulturgi xas-cho'plardan, toshlardan tozaladi, so'ngra belkurakda chopdi, xaskash bilan tuproqni tekisladi.

Buvisi qog'oz xaltachalarda urug' olib chiqqanida Shahzod hamma ishni saranjom qilib qo'ygan edi.

Buni ko'rgan buvisi mamnun bo'lib:

– O'zimning polvonim, hamma ishni bitirib qo'yibdi-ku. Barakalla! Tani-joning sog', umring uzoq bo'lsin, – deb nabirasini duo qildi. – Endi, sen chopgan yerga mana bu gul va rayhon urug'larini ekamiz.

Hiliola xaltachadagi urug'larga qiziqib qaradi, qo'lchalari bilan siladi, bir chimdimini kartiga olib ezig'lab ko'rdi.

– Buvijon, agar bu urug'lardan gulning o'rniga bodring chiqsa-chi, – dedi qoshlarini chimirib.

– Yo'g'-ey, unday bo'lmaydi, – dedi buvisi kulib. – Xudoyim, dunyodagi hamma o'simliklarni o'z urugi bilan yaratgan. Gulning urug'idan gul, rayhonning urug'idan rayhon, bodringning urug'idan bodring chiqadi. Urug'larda ulug' xizmat, katta donolik bor, ular yangilishmaydi.

– Baribir, bu urug' qanday qilib gulga aylanib qoladi... tushunolmayapman, – dedi urug'larga tikilganicha Hiliola.

– Mening asal qizim, hamma narsani bilgisi keladi, – deb buvisi Hiliolani bag'riga bosdi. – Hozir urug'ni tuproqqa ekamiz. Suv quyamiz. Yer osti qop-qorong'i, jimjit... Urug' yangi joyga asta o'rganadi, namlikda bo'tadi. Keyin ildizchalar chiqarib, yerga yaxshilab o'rashib oladi. Undan keyin yer ustiga, yorug'likka intiladi va gulning yam-yashil niholchasi tuproqni

yorib chiqadi. Niholcha barg chiqaradi, g'unchalaydi, gullaydi.

– Endi tushundim, – dedi Hilola ko'zlari chagnab. – Urug'dan avval lidiz chiqadi, u pastga qarab o'sadi. Keyin niholcha chiqadi, u yuqoriga qarab o'sadi. G'uncha gulga aylanadi.

– O'rgilay, o'zimning aqlli, dono qizimdan, – dedi buvisi sevinib. – Faqat-chi, bolajonim, gulni parvarishlab, suv quyib turishni unutmasilik kerak.

– Bog'cha opam ham aytganlar, gul suv ichishni yaxshi ko'radi. Agar suvni vaqtida quymasa, gul qurib qoladi.

– Barakalla, o'simliklar ham xuddi bizga o'xshab ona yerni, quyoshni, zilol suvni juda yaxshi ko'radi, bolajonim.

Tez orada gullar, rayhonlar barq urib ko'karib chiqdi. Buviyonisi aytganidek yoz bo'yi gullar chaman-chaman ochildi, rayhonlar xush bo'yi bilan odamlarni xushnud etdi. Gohida qo'ri-qo'shnilar "Bugun moshxo'rda qilgan edik rayhon yaproqlaridan ozgina olsak maylimi?" deb so'rab qolishadi. Shunda buvisi: "Bu Hilolaxon, Shaxzodjonlarning rayhoni. Bemalol olaveringlar, osh bo'lsin" – deydi dili yayrab.

Top-toza qilib supurilgan, sarishtali, fayzli, gulzor ko'chada yashash qanday yaxshi-ai! Siz-chi, jaiji kitobxonim, qanday mahallada istiqomat qiliasiz? Kattalar bilan birgalikda nihollar, gullar, rayhonlar ekkammissiz?

"O'TAR INSON YAXSHI-YOMONI..."
"O'qish kitobi" darsligida Muhammad Yusufning "Yurtim, ado bo'lmas armonlaring bor" she'ri (3-sinf) berilgan.

Muhammad Yusuf (1954

– 2001) Andijon viloyatining Marhamat tumani Qovunchi qishlog'ida tavallud topdi. O'rta maktabni tugatgach, respublika Rus tili va adabiyoti institutini tamomladi.

Uning dastlabki she'rari birinchi bor "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan. Shundan so'ng

"Tanish teraklar", "Bulbulga bir gapim bor", "Ittifo", "Uyqudagi qiz", "Halima enam allalari", "Ishq kemasi", "Ko'nglimda bir yor", "Bevafo ko'p ekan", "Erka kiyik" kabi jozibali she'riy to'plamlari nashr etildi. 1989-yilda esa "Uyqudagi qiz" nomli she'riy to'plami uchun unga respublika Yoshlar mukofoti berildi.

U rostgo'y shoir, halol va pokiza qalb egasi edi. Shuning uchun ham uning she'riyatibutunma'naviyatga to'la, muhabbat haqida kuylaydimi, bevafo yor haqida qo'shiq to'qiydimi yoki tariximiz, taqdirimiz haqida kuylaydimi hamisha hayotga, haqiqatga hamnafaslik sezilib turardi.

Uning she'rari oddiy, ravon, soddaligi bilan xalq og'zaki ijodiga hamohang ko'rinadi. Shoirning "Mehr qolur" she'rini eslang-a:

O'tar inson yaxshi-yomoni,
Mehr qolur, muhabbat qolur.

O'zbekiston xalq shoiri Muhammad Yusuf she'riyati ham shunday. Mehringizda, qalbingizda qo'shiq bo'lib qoldi.

KUZ

Suvo'tlari to'la irmoqni
Muzdek qilib qo'ydi sunbula.
Yel tortqilab barqut yaproqning
Yuragiga soldi g'ulg'ula.

Ko'kda yana oppoq tumalar
Arg'imchoqlar solib uchishdi.
Biz maktabga choppdik, tillarang
Terakzorlar yig'lashga tushdi.

KO'KLAMOYIM

Sochimd oq, men bahordan o'tindim:
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.
Qor qo'ynida seni qo'nsab o'kindim,
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Ko'nglimga ko'k binafshalar sochilsin,
Kokiliga tolpokudkan sochilisi,
Boychechakka borar yo'llar ochilsin
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Fasl boshi, ham oxiri o'zingsan,
Majnunlarning yo'ldoshi ham o'zingsan.
Laylilarning sirdoshi ham o'zingsan,
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Kel-da, endi sog'intirmay odamni,
Sen yo'g'ingda bir g'am bosdi yelkamni,
Qorlar kurab ko'mib keldim otamni...
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Ko'king bilan kiyintiray dalamni,
Oyoqyalang suyuntray bolamni,
O'zing olgin ko'ksimdagi alamni,
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Ginam yo'qdir kuzda ketgan oqqushdan,
Iymanmasin qayta eshik qoqishdan.
Qumri bilan birga chiqdik bu qishdan,
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Jon ustiga asrab Yuray ko'kni men,
To'yib-to'yib ko'zga suray ko'kni men.
Yana senga yetamanni-yo'qmi men,
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

Dil yayrasin dala dashing yasanib,
Yalpizlaring suv bo'yiga yastanib,
Ikki misra bayt bitay bir maqtanib,
Ko'klamoyim, ko'kingdan ber bir chimdim.

O'Z KASBINING USTASI

"O'qish kitobi" darsligida Hamza Imonberdiyevning (1954–1997) "Vaqtning hajmi qancha?" she'ri (2-sinf) berilgan.

Hamza Imonberdiyev o'zbek bolalar adabiyoti, xususan, she'riyatini rivojlantirish, uni yangi pog'onalarga olib chiqishga baxshida etgan shoirimizdan. Hamza Imonberdiyev nafaqat shoir, shu bilan birga, o'z ishining, o'z kasbining ustasi bo'lgan mohir noshir, zukko, bilimdon muharrir ham edi.

U 1954-yil 21-dekabrda qo'shni Qozog'iston Respublikasining Chimkent viloyatida tug'ildi. O'rta maktabni a'lo baholar bilan tamomlagach, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika institutiga o'qishga kirib, uni imtiyozli diplom bilan bitirdi.

Hamza Imonberdiyev har bir she'rida o'quvchilarni to'g'riso'zlik, rostgo'ylikka, tabiati, daraxtlar-u jonivorlarni asrab-avaylashga, sevishga undadi. Uning "Quvnoqlar quvonchi", "Shokoladxo'rlar", "G'aroyib pufak", "Kulgi shaharchasi", "Oydaqi tomosha", "Qutichada mitticha", "Lofchilar-aldoqchilar", "G'aroyib kent hangomalar", "Bir kunlik mo'jiza" singari o'ndan ortiq kitoblari nashr etildi.

GULLAR G'AMXO'RI

Asalari gullarga
Qo'nsa, singlim Gulhora
Arlarni gullardan
Quvish bilan ovora.

Quvma, desang arini,
Ko'ziga yosh oladi.
Axir, so'lib qoladi.

SIR

Ukasining qaymog'ini
Ayyor Sayyor yeb qo'ydi.
So'ngra: – Jo'ra, oyimga
Aytma, xo'pmi, – deb qo'ydi.
Oqshom Jo'ra maqtanar:
– Men va'damdan qaytmayman.
Oyi, sizga aytmayman.

“UMRIM MENING”

“O‘qish kitobi” darsligida Muqim Qodirning (1957 – 2006) “Biz – vatanning ertasi” she‘ri (2-sinf) berilgan.

Muqim Qodir 1957-yil Andijon viloyatining Xoldevonbek qishlog‘ida tug‘ildi. U Andijon davlat chet tillar institutida tahsil olgan.

Uning “Sog‘inchi gullari”, “Oymoma va Gulchiroy”, “Farahli tun”, “Umrim mening” deb nomlangan kitoblari chop etilgan.

DOVYURAKLAR

– Cho‘miilyapmiz

Mazza qilib!

Qo‘rqoqlarni

Izza qilib!

Dovyurakmiz,

Qara, bizl

Cho‘ng tog‘ora –

Zo‘r hovuz.

TALPINAMAN QUYOSHGA

Ona – Vatan bag‘rida

Ulg‘ayaman baxtiyor.

Muncha suluv, bepoyon

O‘zbekiston – gul diyori.

Sirdosh bo‘lgim keladi

Har giyohga, har toshga.

Zamin mehriга qonib,

Talpinaman Quyoshga!

“KUTUBXONADA MEN O‘QIMAGAN ERTAK “MANGU OLOV” SHE‘RI (4-SINF) BERILGAN”

“O‘qish kitobi” darsligida Ravshan Isogovning

“Mangu olov” she‘ri (4-sinf) berilgan.

Ravshan Isogov 1956-yil O‘sh shahrida tug‘ilgan. ToshDU (hozirgi O‘ZMU) ning jurnalistika fakultetini bitirgan. Barakali ijodi va ishlari bilan umrini bezagan ijodkor bolajonlar uchun ko‘plab she‘r, ertak va ssenariylar yozdi.

“She‘riyatga ixtisosim maktab davridan boshlangan. Ayniqsa, Hamid Olimjonning “Oygu bilan Baxtiyor” dostonini o‘qigach, qiziqish yanada ortgan. She‘rlarimni ravon yozishni ham Hamid Olimjondan o‘rganganman.

Maktab davrida Tursunboy Adashboyevning “Arslonbobo sharsharasi” kitobini ko‘p o‘qirdim. Shuning uchun bo‘lsa kerak, yoshlikdan Tursunboy akani o‘zimga ustoz deb bildim. Yillar o‘tib u kishi bilan birga ishlash nasib etdi. Ustoz menga Qudrat Hikmatning ijodini ko‘proq o‘qishni maslahat beradilar. Maktab davrida ertak o‘qish joni dilim bo‘lgan. Kutubxonada men o‘qib tugatmagan ertak deyarli qolmasdi.

Keyin yuqori sinfga o‘tgach, dostonlar o‘qishga qiziqdim. 8-sinfni bitirguncha “Go‘ro‘g‘il” turkumidagi dostonlarni o‘qishga ulgurdim. Shuning ta‘siri bo‘lsa kerak, bolalar uchun uchta doston yozganman. Ushbu dostonlarim “Gulxan” va “G‘uncha” jumallarida chop etilgan.

Tabiatda juda ko'p sayohat qilardim. Shavkat Rahmon suv ichgan daryolardan suv ichdim. Shavkat Rahmon bilan ko'p birga bo'ldik, xat ham yozishganman".

Shoirning "Xo'jayosh afsonasi", "Sinov", "Sarbadorlar hissasi" nomli dostonlari "Gulxan" jurnalida bosildi. "Oydan oydin ertagim" to'plamiga esa ko'pgina sara she'rari jamlandi.

Ravshan Isoqov qalamga olgan barcha mavzularni birlashtirib turadigan bir jihat borki, ularning barchasida yorug'lik, yaxshi niyat balqib turadi. Shoir har bir narsa-vogelikda faqat yaxshi, yorug' tomonlarini ko'rib, shundan zavq-surrur tuyadi.

Ravshan Isoqovning ijodi bugungi bolalarimizning ma'naviy kamoloti, ruhiy tarbiyasida, ularning badiiy didining o'sishiga xizmat qiladi.

O'ZIM SABABCHI

Qorto'p otsam
Ekan kimga?
Ota qolay
Kel, Hakimga.
Hakim boshin
Changalladi.
Keyin meni
Mo'ljalladi.
Qopto'p tegdi
Naq ko'zimga.
Tilab oldim
Men o'zimga.

ONA TILIM

Ona tilim – jon-u dilim,
Sen bor – yashar buyuk elim.
O'tirmayman boshim egib,
Davralarda burro tilim.
Sayragayman bulbul bo'lib,
Faxr etaman qalbm to'lib.
Ko'krak kerib maqtansam kam,
O'zing ustoz, o'zing g'olibi.
Hayot qoni tomirimdada,
Chuqur ma'no zamringda.
Bitligansan ona tilim,
Peshonamda – taqdirimda.

FAOL JURNALIST, MAHORATLI IJODKOR

"O'qish kitobi" darsligida Muhabbat Hamidovaning "Ona – Vatan" matni (3-sinf) berilgan.

Muhabbat Hamidova 1955-yil 20-martda Toshkent

viloyati Qibray
tumanida tug'ilgan.
Muhabbat Hamidova
Toshkent davlat
universiteti jurnalistika
fakultetini tugatgan.
Butun ijodiy faoliyatini
bolalarga bag'ishlagan
Muhabbat Hamidova
1975 yildan buyon
respublika bolalar
jurnali "Gulxan"da
mehnat qilmogda.

Ilk she'ri "Yoy qornim" "Yulduzcha" to'plamidan joy olgan.
Birinchi kitobi "Izingizdan boramiz" nomi bilan chop etilgan. 1997-yilda O'zbekiston jurnalistlar uyushmasi tomonidan o'tkazilgan "Yilning eng yaxshi jurnalisti" tanlovining g'olibi, 1998-yilda "Shuhrat" medali bilan taqdirlangan.

2000-yilda "Yangi uch og'a-ini botirlarning sarguzashtlari" nomli qissasi "Bolalar uchun yozilgan eng yaxshi kitob" respublika tanlovining g'olibi bo'ldi. M. Hamidova "Asabingizni asrang" (hajviy hikoyalar to'plami), "Sehri bola" (qissa va hikoyalar to'plami), "Qora jo'ja", "Aldanganni aldama", "Kokilili ilon", "Hakka xolaning hangomali" nomli kitoblari muallifi. O'zbekiston xalq ta'limi a'lochisi.

Rustamjon chiroyli ninachi va kapalaklarni juda juda yaxshi ko'radi. Ularni gulzorda gullar bilan o'ynab, bir-birlari bilan quvalashib yurganini ko'rsa, o'zida yo'o'q quvonib ketadi.

Gulzordagi gulxayri hamma gullardan erta ochiladi. Uning qip-qizil gulkosachalari atroftida xol-xol ko'ylakli kapalaklar, shosha-pisha bol to'playotgan xipcha bel asalari, konchilarga o'xshab peshonasiga chitroq o'rnatib olgan ninachilar ham parvona bo'lishardi. Rustamjon har kech padirchasida gulxayrining tagiga suv quyib turardi. O'sha damlarda gulxayri yaproqlarini silkitib Rustamjonning yuzlarini silab, go'yo rahmat bolakay, deganday bo'lardi.

Rustamjon odatdagiday kechki payt gulxayrini sug'orayotgandi, gulkosachada beparrogina sharbat totib ko'rayotgan tilla qo'ng'izchani ko'rib qoldi. Atrofga esa qorong'ulik cho'kayotgandi.

— Voy bechora, kechikib qolibsan-ku. Endi uyinga qanday ketasan? — Ovozdan cho'chigan qo'ng'izcha bezovtalandi.

— Ketmoqchi bo'lyapsanmi? Bugun biznikida qolaqol. Tag'in yo'lda ochofat chumchuq tutib olmasin. Birpas turib tur. Men hozir kelaman, — deya Rustamjon chopqillagancha uyga kirib ketdi. Zum o'tmay oyisining tilla uzugi turadigan qutichani ko'tarib chiqdi.

— Mana tillaqo'ng'izchaga tilla uycha, — u shunday deb qo'ng'izchani guidan olib qutichaga solib qo'ydi, — qo'rqma, bu yer tinch, issiq. Ertalab o'tob chiqishi bilan oq uchirib yuboraman. Xo'pmi, qo'ng'izvoy...

Rustam odatdagiday erta uyg'ondi. Qo'ng'izchadan xabar olgach, tashqariga chiqdi. Quyosh endigina tog' tepasidan ko'tarilayotgan ekan. Oyisi hovliga suv sepayotgan, yengiligina esayotgan shabadada gulxayri

chiroyli tebranib ashula aytayotgan ekan. Rustamjon oyoq'iga shippakchasini lidi-yu, gulga yaqinlashdi. Qarasa, gulkosa atroftida kattakon tilla qo'ng'iz uchib yuribdi.

— Oyi, qo'ng'izchamning oyisi o'g'lini qidirib kelibdi — sevinib ketdi Rustam. — Qo'ng'iz xola o'g'lingizni qidirapsizmi, hozir olib chiqaman. Faqat iltimos, uni urushmang, qorong'iga qolib ketgani uchun men uni mehmon qilib olib qoldim, — deb Rustam ichkaridan qutichani olib chiqib, asta qopqog'ini ko'tardi. Quyosh nurini sezgan qo'ng'izcha g'imirtab qoldi.

So'ng qanotlarini pirpiratganacha "viz" etib gulga qo'ndi. Uning ketidan o'sha gulga katta tillaqo'ng'iz yaqinlashdi. Uzun oyoqlari bilan o'g'lichasini bir-ikki turtib qo'ydi. Qo'ng'izcha xursandligidan qanotlarini keng yozdi-yu, oyisidan ham balandga parvoz qildi.

Kutilmaganda ona-bola tillaqo'ng'izlar ortlariga qaytishib, Rustamjonning boshi ustida aylandi. Xayrlashgach, bejirim qanotlarini quyoshda tovlantirib uchib ketishdi.

“SAODAT SOHLILI”

“O‘qish kitobi” darsligida Xayriddin Sultonning “Zahiriddin Muhammad Bobur” matni (3-sinf) berilgan.

Istedodli adib, mohir tarjimon, yozuvchi Xayriddin Sulton 1956-yil 18-yanvarda Toshkent viloyati Qibray tumanida tug‘ilgan. Toshkent davlat universitetining jurnalistika fakultetida tahsil oldi.

Adibning “Yozning yolg‘iz yodgori” ssenariysi asosida shu nomdagi kinofilm yaratilgan. Uning “Quyosh barchaga barobar”, “Bir oqshom ertagi”, “Onamning yurti”, “Umr esa o‘lmoqda”, “Boburning tushlari”, “Boburiynoma”, “Saodat sohili” kabi nasriy asarlari keng o‘quvchilar ommasiga tanish.

Shuningdek, “Changak”, “Moziydan bir sahifa”, “Mehrobdan chayon” kabi videofilmlar hamda “Tushlarimda ko‘rib yig‘layman” kabi badiiy filmlar ssenariysi, “Sarhovuzning bo‘ylarida” dramasi muallifi hamdir.

SAODAT SOHLILI (parcha)

Uch kundan buyon ahvol shu: usta Binoquul shishib ketgan oyoqlarini sudrab bosganicha zorlanib inqillaydi, har qadamni ming bir azob bilan qo‘yadi. Hofiz Kuykiy esa lablarini mahkam qimtitganicha ko‘proq o‘z yuragidagi vahimni yengish uchun unga tinimsiz taskin-tasalli beradi, sabr-bardosh sari da‘vat etadi. Binoquul ingraydi, og‘riqqa chidayolmay yig‘lagudek yolvoradi, Hofiz Kuykiy go‘dakni aldagan kabi uni yupatmoqqa tirishadi, “ko‘pi ketib, ozi qolgani”ni aytib ishonitirmoqchi, ishonmoqchi bo‘ladi, lekin bundan na yo‘l qisqaradi, na yo‘l azobi kamayadi.

Ular o‘n yetti kun aziyat nima, mashvaqqat nima bilmay, vaqtichog‘lik bilan yo‘l bosdilar. Taglarida o‘yynoqlagan duldek oltar, xurjunlarning ko‘ziga to‘ldirilgan lazzatli ozuqalar belga quvvat, dilga mador bo‘lib keldi. Karvondagi dunyo kezgan savdogarlarning vazmin, maroqli gurunglari yo‘l tanobini tortar, huvullagan fayzsiz cho‘lning o‘lik manzarasiga bir qadar jonlanish bag‘ishlagandek bo‘lar edi.

O‘n sakkizinchi sahar chog‘i kimsasiz biyobonda hali mast uyquda yotgan karvoni qaroqchi bosdi.

Ular olata’sir to‘polonda tog‘ unguri yoqalab qochishga muvaffaq bo‘ldilar. Binoquul qo‘liga ilingan kichkinagina tugunchani olishga ulgurdi, xolos.

MEHR VA JASORAT

“O‘qish kitobi” darsligida Umarali Qurbonovning “Onam” she‘ri (2-sinf) berilgan.

Umarali Qurbonov 1956-yil 15-mart kuni Farg‘ona viloyati Beshariq tumani Rappon qishlog‘ida tug‘ilgan. 33 yil davomida she‘r va hikoyalar yozgan.

Umarali Qurbonov haqida Tohir Malik shunday yozadi:

“Ko‘pchilik uni oddiy bolalar shoiri yoki oddiy muxbir sifatida bilardi. Uning qismati kamdan-kam odamlarga ma‘lum edi. U haqida rapqonlik yozuvchi Oltmish O‘sarov qissa ham yozgan, shunga qaramay hatto yozuvchilarimiz ham uning taqdirini yaxshi bilmas edilar.

*Tabiat uni majruh qilib yaratgan bo‘lsa-da
metn iroda bergandi.*

Men temir irodali, dono bu yigitni ko‘rganman. Onadan tug‘ilibdoq to‘shakka mixlangan, ota-onalari uning atak-chechak qilganini ko‘rib quvonishmagan, maktabga kuzatishmagan... Umarali tug‘ma majruh edi. Tabobat uni oyoqqa qo‘yishga o‘jiz edi.

Uning otasi Qurbon Uzozov 60-yillarning ko‘zga ko‘ringan bolalar shoiri edi. Ikkinchi jahon urushidan majruh qaytgan bu odam muallimlik qilib, qishloq bolalariga nur berdi, shoirlik qilib yurt bolalariga shodlik ulashdi. So‘ng... umrini farzandi Umaraliga bag‘ishladi.

Qurbon akani ko‘rganimda, gaplashganimda bolalarini tashlab boshqaga uylanayotgan nomard otalarni o‘ylayman. Shu emasmi jasorat egasi deya Qurbon akani misol keltiraman”.

Umarali maktabga qatnamay o‘rta ma‘lumot oldi. Qo‘llari dastlab qalam ushlashga ham o‘jiz edi. U tabiatning bunday nomardligi bilan murosa qila olmadi. Qalamni tishlab yozishni o‘rganmoqchi bo‘ldi. Tabiat uni majruh qilib yaratgani bilan metn iroda bergan ekan.

Umarali hayotda o‘z o‘rnini topish uchun kurashdi. Uning hayotda o‘z maqsad va maslaji bor edi. Bir she‘rida “ne uchun dunyoga kelding, odamzot”, deb savol berib, o‘zi javob qaytargan edi. Bir she‘rida lovillayotgan gulxan nomidan gapirib, “Baliki quyosh bo‘lajakman... Intilmasam, so‘hajakman” deb yozgandi.

U o‘qidi, o‘rgandi, yozdi. U yolg‘iz emasdi. Qishloq ahli, maktab u bilan birga edi.

Har yili mart oyida, bahorgi ta‘tilida kitob bayrami boshlanganida, bolalar Umaralining uyiga kelishardi. U yotgan kichkina karavot hovliga olib chiqilardi. Kitob bayrami shu hovlida boshlanib, so‘ng tumanning boshqa maktablariga ko‘chardi.

Endi kitob bayrami Umaralisiz boshlanadi... Endi bu kichkina karavotning egasi yo‘q. Tokchalardagi Navoiy, Gyote, Fuzuliy...ning kitoblari ham egasiz. Ko‘rsa ko‘z quvonadigan tarzda husnixat bilan yozilgan daftarlar yetim endi...

Umarali o‘ttiz uch yil umr ko‘rdi. Jasorat deganda faqat pulemyot o‘qiga ko‘ksini tutganlar emas, maqsad bilan yashagan, kurashgan odamlar hayoti ham misol bo‘lishi kerak. Umarali jasorat bilan yashadi. Atrofdagi odamlar esa unga mehrlari bilan dalda berishdi.

Umarali Qurbonovning o‘limini, afsus, kech eshitdik. Kitoblari chiqqan bo‘lishiga qaramay, u Yozuvchilar uyushmasiga a‘zo bo‘lmagan ekan. Qurbon aka bilan gaplashib o‘tirib loqayd ekanimizdan ranjiddim. Vaqti kelganda kitobi chiqmaganlar ham Yozuvchilar

uyushmasiga qabul qilindi. Umarali o'shanda ham chetda qolib ketgan ekan.

1989 yil yanvar oyida Umarali yashagan xonada o'tirganimizda Qurbon aka "Bu uyni muzey qilamiz" deb aytdilar.

Oradan ko'p o'tmay, bu ishlar amalga oshirildi. Shoir yashagan uy muzeyga aylantirildi. Rappon qishlog'ining markaziy ko'chasiga Umarali Qurbonov nomi berildi. Uning tug'ilgan kuni – 15 martda Rapponda bolalar adabiyoti bayrami boshlanadi.

Umaralining ko'chasi, uyi sira huvillamaydi, aksincha, hamisha adabiyot muxlisleri bilan gayjum.

Bu – shoirning mangu yashashidan daraki!

GUGURT

Jajjigina

Boshim bor.

O'zimga xos

Ishim bor.

O'yinchoq deb

Boqmangiz.

Behudaga chaqmangiz.

Ishlatinglar

Aql-la,

Qo'iga olmang

Jahl-lal!

DILBAR VA GULLAR

– Gulzorimda tovlanagan

Rang-barang gul, g'unchalar,

Jajji popuk ukamday

Chiroyiksiz munchalar?

Shuncha rang-u, xush bo'yni,

Ayting, qanday olgansiz,

Xafalikdan begona –

Kulganingiz kulgan Siz?

Tabiatning sehidan,

Bo'y olganniz, Dilbar qiz,

Odamlarning mehidan.

Yuz yuvmoqni shabnamda,

Aslo kanda qilmaymiz,

Xushchaqchamiz, shu bois –

Xafalikni bilmaymiz...

“TANIMADING-A?”

“O‘qish kitobi” darsligida Ashurali Jo‘rayevning
“Kichik vatan” hikoyasi (4-sinf) berilgan.

Ashurali Jo‘rayev
1956-yil 8-avgustda
Navoiy viloyatining
Karmana tumanidagi
Jaloyir qishlog‘ida
tug‘ilgan. O‘zbekistonda
xizmat ko‘rsatgan
jurnalist. Abdulla Qodiriy
nomidagi Toshkent
davlat madaniyat
instituti tamomlagan.

“Meni birinchi
hikoyam bolalar haqida

yo‘zilgan bo‘lib, hozirgi “Tong yulduzi” gazetasi da e‘lon
qilingan”.

“Toshbaqalar poygasi”, “Yurak bo‘ronlari”, “O‘q
uzgan kim?”, “Senga ko‘ngli bersam”, “Dil gavhari”,
“Tanimading-a?” kabi o‘ndan ortiq kitoblari nashr
etilgan.

“Bolalar dunyosini ko‘rsatuvchi adabiyot — bu
bolaning sho‘xligi, donoligi, kuzatuvchanligini xulosa
qila olishdir. Bunda pand-nasihatlardan uzozqroq
bo‘lish kerak”.

BEG‘UBOR YOLG‘ON (hikoya)

Aziza Samiraning singlisi. Hali yozuv-chizuvni
yaxshi bilmaydi. Opasiga havas qilib, rasm bo‘yashni
oz-moz o‘rgangan. Samira bo‘lsa, bog‘chada harflarni
yod olgan. Hatto, ba’zi so‘zlarni xatosiz yoza oladi.
Qizcha dadasi olib bergan rangli bo‘yoq va qalamlarida
gul, daraxt rasmlarini berilib chizadi. Aziza esa unga
xalqit beraveradi. Goh qalamlarini, goh bo‘yoqlarini
tortib oladi. Chizayotgan qog‘ozlarini o‘zicha bo‘yab
tashlaydi.

Azizaning bu ishlariga chiday olmagan Samira
“Dadajon, oyijon, qarang, Aziza qalamlarimni olib
qo‘ydi” deb shikoyat qiladi.

Endi dadasi Azizaga ham rangli qalam, bo‘yoq va
qog‘ozlar olib berdi.

Aziza chizish-yozishni asta-sekin o‘rgana boshladi.
Ba‘zan dadasi, ba‘zan onasi unga yordam berishardi.

Ertalab ishga ketayotgan dadasi stoldagi qog‘ozni
o‘qib qoldi:

“Dadajon, shokolad olib keling. Sizni yaxshi
ko‘ramiz”.

Dadasi xursand bo‘lib, Azizani chaqirdi.

— Buni kim yozdi, qizim?

— Men yozdim, — dedi qizaloq maqtangisi kelib.

— Yozishni o‘rganibsan-da, — dedi dadasi quvonib.

— Qani, unda mana bu qog‘ozga “onajon”, “dadajon”
deb yoz-chi.

Aziza qalamni ushlab, oppoq qog‘ozga termulib
turdy. Kutilmaganda qoshchalari chimrilib, yig‘lab
yubordi.

Beg‘ubor yolg‘on uchun dadasi uni kechirdi.

SHOIRA HAVASI

(ayoliki)

“O‘qish kitobi” darsligida Oyul Suyundiqovanning “Tuhfa” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Oyul Suyundiqova 1957-yil 17-sentabrda Samarqand viloyati Payariq tumanida o‘qituvchi oilasida tug‘ilgan. Toshkent madaniyat kutubxonashunoslik bo‘limi, Moskvadagi Adabiyot ilmi institutini muvaffaqiyati tugallagan. Ish faoliyatini “Saodat”, “Sog‘lom avlod uchun”,

“O‘zbekiston agrar fani xabarnomasi”, O‘ZMTDP bosh mutaxassisi, G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida muharrir, “Sog‘lom avlod” (bo‘lim boshlig‘i), “G‘uncha” (katta muharrir) davriy nashrlarida davom ettirdi.

Shoiraning “Ufqlar yonganda”, “Umr kuyari”, “E‘tiqod”, “Men tug‘ilgan yurt”, “Mullanafas”, “Zumrad tomchilar” kitoblari chop etilgan. Ko‘plab she‘ri rus tiliga tarjima qilingan. 1989-yildan buyon O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi a‘zosi.

O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasining “Vatan uchun yashaylik” Respublika tanlovida faxrli 1-o‘rinni egallagan. “Jahon adabiyoti” jurnalining Ozod Sharafiddinov nomidagi yillik mukofoti bilan taqdirlangan.

Shoira Havasi

TOSHKENT METROSI

Yer ostida qurilgan qasrim,
Senda – ona tuproqning atri,
Senda – ilm va mehnat qadri,
Toshkentimning marmar metrosi.

Olov sochar temir izlaring,
Yonib turar Vaqtning ko‘zlari,
Har bekatda – mehr so‘zlari,
Toshkentimning marmar metrosi.

Zinalarda – toshlar ovozi,
Devor suvrat – buloqlar sozi,
Poyezdlarda – xayol parvozi,
Toshkentimning marmar metrosi.

Eshiklaring ochilar quvnoq,
Chehralarda hech sezmay charchoq,
Doim deymen yo‘ling bo‘lsin oq,
Toshkentimning marmar metrosi.

Yer ostida qurilgan qasrim,
Senda – ona tuproqning atri,
Senda – ilm va mehnat qadri,
Toshkentimning marmar metrosi.

“MENI KECHIR, BOLAJONI!”

“O‘qish kitobi” darsligida To‘lqin Hayitning “Qodir boboning orzusi” matni (4-sinf) berilgan.

To‘lqin Hayit 1957-yil 15-noyabrda S u r x o n d a r y o viloyatining Sariosiyo tumanida tug‘ilgan.

To‘lqin Hayitning “Meni kechir, bolajoni!” deb nomlangan ilk hikoyalar to‘plami 1991-yilda chop etilgan. Ko‘p o‘tmay “Dashnobod hangomalar” kitobi nashrdan chiqdi. Adibning “Turon

tunlari”, “Qora Shahzoda”, “Amir Temur o‘g‘itlari”, “Vafo malikasi”, “Bahouddin Naqshband” romanlari, shuningdek, “Boyvachchanning qizi”, “Odamning yaxshisi”, “Sizdan boshqa kimim bor?” kabi asarlari kitobxonlar qo‘liga yetib borgan.

To‘lqin Hayit O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasining a‘zosi. 2009-yilda “Amir Temur haqida hikoyalar” kitobi uchun “Eng ulug‘, eng aziz” Respublika ko‘rik-tanlovi g‘olibi bo‘lgan. 2011-yilda “O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi” unvoni berildi.

KAVSAR TURDIYEVANING TAQDIRIDA NIMA YOZILGAN?

“O‘qish kitobi” darsligida Kavsar Turdiyevaning “Yo‘qolgan ko‘zoynak” hikoyasi (1-sinf), “Yodlasam bo‘lmasmidi” (2-sinf), “Obod mahalla bo‘ylab”, “Dunyoni saqlar bolalar” she‘rlari (3-sinf) berilgan.

Kavsar Turdiyeva 1958-yil 6-avgustda Toshkent shahrida tug‘ilgan. Toshkent Davlat o‘q universiteti va Sankt-Peterburg Davlat universitetini tugatgan.

“Men sizlarga bitta sirni ochmoqchiman! Mening taqdirimga qanday taqdir ulashganini bilasizmi? Meni o‘q peshonamga bolalar so‘zi yozilgan.”

Nima uchun deysizmi? Chunki eng birinchi yozgan she‘rim bolalar uchun, eng birinchi hikoyam ham bolalar uchun bo‘lgan. Ushbu hikoyalar multafilmlar asoslarini yozganman. Balki, ko‘rgansizlar-a? “Sumalak va ming tllak”, “Zumrad va Qimmat” shular jumlasidan.

Bolajonlar uchun ko‘plab she‘rlarimga, qo‘shiq va musiqalar bastalangan. Ushbu qo‘shiqlarim qaysi guruhlari ayitishini bilasizmi? Bularni “Tomosha”, “Marvarid”, “Sevinch”, “Dilroz bolajon” ansambllari kuyilashgan. Bu qo‘shiqlar o‘zimga ham yozqadi. Ba‘zan charchaganimda, xonada hech kim bo‘lmaganda

baland qilib qo'yib mazza qilib eshitaman".

Kavsar Turdiyevaning "Varrak", "O'ynayapman, o'ylayapman", "Qush bo'lib uchgan ona", "Raqamlar bo'ylab sayohat" kabi to'plamlari bolalar qalbining beg'ubor kengliklarini ochib berishga, ularning nozik ruhiy qalb jarayonlarini ko'rsatishga qaratilgandir.

Kavsar Turdiyeva filologiya fanlari nomzodi. Yozuvchilar uyushmasi a'zosi. U kishi shoira, olim, pedagog, publisist, dramaturg, kinossenarist va tarjimon. Bolalar adabiyotida ma'naviyat masalasining ilk tadqiqotchisi. O'zbekiston bolalar adabiyoti bo'yicha yetakchi mutaxassislardan biri. Bolalar adabiyoti bo'yicha Moskva va Yaltada o'tkazilgan anjuman qatnashchisi, Ashxobadda "Ayollar tinchlik va farovonlik uchun" forumi qatnashchisi.

Uning 20 dan ortiq she'riy va proziak kitoblari nashr etilgan. Mustaqillik yillarida "Qush bo'lib uchgan ona" (1994), "Raqamlar bo'ylab sayohat" (2000), "Ona isi", "Hayvonot bog'i" (2003), "Salomat bo'ling" (2003), "Botu nidosi" (2003), "Obod mahallam ko'chalari" (2003), "Obod mahallam bo'ylab" (2004), "Piyodalar qo'shigi" (2004), "Tozalik-go'zalilik", "O'n yumush" (2005), "Yonimda oyim" (2007), "Mitti qo'g'irchoqboz" (2007), "Kasblar aifbosi" (2008), "Quvnoq aifbe olamiga sayohat" (2008), "Xatolar mamlakatida" (2010), "Topgan topoloq" va "Sog'inlar sochilgan bekarda" (2011), "Dunyoni saqlar bolalar" (2013), 2014 yili "O'ynab so'zlab o'rganamiz", 2016 "Kasblar. Profeshen", 2017 "O'yla, izla, top" va "Beg'ubor jilvalar" kitoblari chop etilgan. K. Turdieva tarjimasida Chukovskiy ertaklari va S. Marshakning "Mushukoyim uy" ertagi tarjimasini chop etildi.

U Toshkent Pediatriya institutida 1992 yildan beri ijodkor yoshlarning "Nishona" to'garagini olib boradi. Kavsar Turdiyeva 1998-2000 yillarda radioda yosh

ijodkorlar uchun "Shoira dars o'tadi" eshittirishini olib borgan. Hozir yosh qalamkashlar uchun "Dono Vord" jurnalida "Kavsar opa saboqlari" ruknini olib bormoqda. Uning ssenariysi asosida "Katta oyi" (2006) badiiy filmi, "Irkitvoy va Kirkitvoy", "Sumalak va ming tilak" "Zumrad va Qimmat" (2012) multfilmi suratga olindi. Uning "Toshkesarlar mamlakatida" spektaklini Samarqand qo'g'irchoq teatri sahnalashtirgan.

Kavsar Turdiyevaning she'riari asosida yozilgan qo'shiqlar katta ommaviy tadbirlarda, jumladan Toshkentning 2200 yilligi, Shanxay hamkorligi, Navro'z, Mustaqillik, O'qituvchilar kuni, Konstitutsiya kuni, Vatan himoyachilari kuni bayramlarida, "Barkamol avlod", "Umid nihollari" sport o'yinlari tantanalarda jiro etiladi. 12 yildan beri shoira Prezident archasi uchun qo'shiqlar matni va she'rlar yozadi. 300 dan ortiq qo'shiqlar matni muallifi.

Shoira 2001 yili Shuhrat medali bilan taqdirlangan.

KATTA BO'LSAM

Qofiyani toping!

Kichikintoyman albatta, (katta)

Bir kun bo'laman (o'yinchoq)

Dadamlarga bir quchoq

Keltiraman

Oyim uchsini deb quvnoq (arg'imchoq)

Olib beray

Buvimlarga telefon (smartfon)

So'nggi urfda

Opam, singlimga faqat (arg'imchocq)

Eng yodimil! ...

Shunda oyimlar quvnoq (shokolad)

Har kun uchar ...

Opam, singlim rahmat deb, (vaqt)

Turar shokoladni ... (yeb)

Katta bo'lish qanday baxti

Buncha sekin o'tar ...

YOZMA ISH

Yozish kerak xo'p o'ylab

Uchta to'rta "qo'shma gap":

Yozma ish, eh, yozma ish,

Hammada bitta tashvishi

Kimdan mumkin ko'chirish,

Kimdan mumkin ko'chirish?

Men ko'chirdim Farhoddan,

Farhod esa Dilshoddan,

Dilshod esa O'tobdan,

O'tob esa kitobdan.

Yozma ish, eh, yozma ish,

Juda oson ko'chirish.

O'tirardi kim o'ylab,

Tayyor tursa "qo'shma gap"

Hammamizda bir xil ish,

Kimlar olar ekan "besh"?

Tekshirib bo'lgandan so'ng.

Muallim yasar yakun:

– "Ikki" oldi hamma ish

Bittagina qo'ydim "besh".

– Qo'ygandirsiz Farhodga?

– Yo'q!

– Bo'lmasa, Dilshodga?

– Yo'q!

– Unda-chi, O'tobga?

– Yo'q, "besh" qo'ydim kitobga!

YANGISINI TUTAMAN

– Oyi, dada, qidirishing,

Jim turmasdan axtaring!

– Qalimidi, yuqqamidi

– U ashula daftaring?

– Rangli qizil va ustliga

Tushirilgan besh barmoq.

O'zi juda qalin emas,

O'tachadan bundayroq.

Buvi, darsga kechkiyapman

Siz ham keing, axtaring.

– Oshxonada yotibdi-ku,

Qanaqadir daftaring.

Ustiga ham sen aytganday

Nimalardir chizilgan.

Bir tomoni g'ijimlangan

Bir tomoni uzilgan.

– Voy, buvi-ey, bu chizilgan Barmoq emas, kaptar-ku, Topganingiz, o'tgan safar – Topilmagan daftar-ku,

– Bu-chi!

– Bu ham oldingisi.

– Bu-chi? – so'rashar kula.

Top-toza-ku, ichida bor

Bittagina ashula.

– Oyi, dada, buni qo'ying,

Yangisini axtaring.

– Aytgin axir, nechta edi

Ashuladan daftaring?

– Qaydam, tezroq qidiringlar,

Yana biroz kutaman

Agar topib bermasangiz,

Yangi daftar tutaman!

“BOLALAR HAMMA NARSAGA MEHNAT, O'QIB O'RGANISH ORQALI ERISHISH MUMKINLIGINI BILISHI KERAK”

“O'qish kitobi” darsligida Hidoyat Olimovaning
“Ajoyib bahs” hikoyasi (2-sinf) berilgan.

Hidoyat Olimova

asosan etaklar ijod qiladi.

Uning “Qizil olma”, “Orzu daraxti”, “G'aroyib hukm”

etak va hikoyalar to'plami allaqachon o'z o'quvchisini topib, ular ko'nglidan joy olgan.

Hidoyat Olimova 1959-yil Forish tumanida tavallud topgan.

“Aziz bolajonlar, bugun hayotingizda yuz berayotgan voqealar go'zal taassurot sifatida yodingizda qoladi. Mening ham bolaligim doimo yodimda turadi.

Otam shoir edi. U kishi menga rivoyatlar, dostonlarni shunday aytib berardiki, xuddi o'zlari ko'rganday taassurot qoldirdi. Otam kabi men ham bolalarga etaklar aytib berardim, otamdan eshitgan rivoyatlarni ularga so'zlab berardim. Bundan o'zim ham zavqlanardim.

Ertak bolalarni tarbiyalaydi. Men etaklarimda uchta narsaga e'tibor beraman. Bular, bolalarni to'g'ri-lik, halollikka chorlash, ikkinchidan, etak orqali go'zallikka oshno qilish, estetik zavq bag'ishlash kerak. Ko'pgina etaklarda baxtga sehr orqali erishiladi. Men esa shu narsadan qochaman.

Zero, bolalar hamma narsaga mehnat orqali, o'qib o'rganish orqali erishish mumkinligini bilishi

kerak. Sehr bilan hech narsaga erishib bo'lmasiligini tushunishlarini xohlayman.

Hayotda ko'proq otamga o'xshashga harakat qilganim bo'lsim, harqalay yozganda ham ular izidan borishga harakat qildim. Bolalikda qulog'imga qolgan ohanglarga monand tarzda hikoya qildim. Otam o'zi ham g'azallar yozardi. Adabiyotning sehiri olamiga oshufta etgan otamdan doim minnaddorman."

Hidoyat Olimovajodini kuzatgan bolalar adibi, tanikli yozuvchi Erkin Malikov "Hali bu adiba kabi ko'p va xo'lb'ertaklar yozgan boshqa jiodkomi uchratmadim" deya e'tirof etadi. Darvoqe, uning 130 dan ortiq ertaklari, 30 dan ortiq rivoyatlari bor. Ijodkor ayni kunda g'ayrat bilan ijod qilmogda.

Otam har oqshom barchamizni bir joyga jamlab, Navoiy, Mashrab, Bedil, Nodira g'azallarini kishini sel qiladigan ohangda o'qir, qissa va rivoyatlarni o'zi ko'rgan kabi ta'sirli hikoya qilardi.

BU NIMA?

To'n olibdi do'kondan,
Gazlamasi tikondan,
So'ng yecholmay bechora,
Tun – kun bo'ldi ovora. (T'ipratikon)

Yong'oq qoqar to'p – to'p,
Olma qoqar ko'p – ko'p.
Demang, qo'l – oyog'i yo'q,
Chorasini topar u,
Bolalarga yoqar u. (Shamol)

DEHQON VA JIN (ertak)

Bir bor ekan, bir yo'q ekan. Qadim zamonlarda Balliqko'l tomonlarda bir Jin bo'lgan ekan. Kunlardan birida uning xo'jasi olamdan o'tib, ozodlikka chiqibdi. Biroq mustaqil, yashab ko'rmagan ekan. "Endi nima qilam ekan, yo o'zimga boshqa xo'jayin topsammikin?", deb ketayotib dalada mehnat qilayotgan dehqongga duch kelibdi. U terlab-pishib yer chopayotgan ekan. Jinning dehqongga rahmi kelib:

– Odamlarga qiyin ekan. Bir parcha non topib qornini to'ydirish uchun ertani erta, kechni kech demay ter to'kishadi, – debdi.

Dehqon:
– Mehnat o'ylaganingday mashaqqat emas. Sen ham mehnat qilib non yeganingda uning qanday shirin bo'lishini bilarding. "Mehnatning tagi rohat" deydi. Ishonmasang, buni o'zing sinab ko'rishing mumkin, – debdi.

Jin qiziqib qolibdi. Ammo bu dehqon meni laqillatayotgan bo'lmasin tag'in, deb sinab ko'rish uchun baliq ovlamoqchi bo'libdi. Bir aylanib odam qiyofasiga kiribdi-da, bozordan qarmoq sotib olib daryoga boribdi. Umrida baliq ovlab ko'rmagan Jin ancha ter to'kishga to'g'ri kelibdi. Nihoyat, mashaqqat bilan to'rtta zog'oraga baliqqa ega bo'libdi. Baliq tutishga tutibdi-yu, uni qanday pishirishni bilmabdi. Yana dehqonning oldiga boribdi. Ular ikkovlashib o'tin terib baliqni olovga tutib pishirishibdi. So'ng uni o'rtaga qo'yib birga ovqatlanishibdi.

– Oh, bunchalar shirin yemak bo'lmasa. Avval sira bunday mazali baliq yemagan edim. Chindan ham mehnat qilib topilgan narsa shirin bo'larkan. Sen meni aldambasan. Endi doim nonimni mehnat qilib

topaman, — debdi dehqondan minnatdor bo'lib Jin.

— Aytmabmidim, senga, ter to'kib topilgan narsa shirin bo'ladi. Chunki, mehnat qilganingda harakatda bo'lasan, qoning yurishadi. Harakat qilgan odamning tani ham sog' bo'ladi, — debdi dehqon.

Oradan oylar o'tibdi. Jin dehqon o'rgatganidek mehnat orqasidan non va halovat topib mamnun yashabdi. Baliqchilar orasidan o'ziga do'star ortiribdi. Kun sayin hayot unga maroqli va mazmunli tuyulibdi. Odamlarga qul bo'lib, ularning be'mani istaklarini ro'yobga chiqarishdan mehnat qilib hayot kechirish yaxshiroq ekanini anglabdi. Ishlab ter to'kish, so'ng hordiq chiqarish ham unga yoqib qolibdi. Endi hech qachon qayta Jinga aylanmaslikka qaror qilibdi.

Kunlarning birida yana baliq oviga chiqibdi. Suvga qarmoq tashlashi bilan unga oltin baliq ilinibdi.

— Ey, odam, jonimga rahm qil. Tila tilagingni ortigi bilan ado qilay, deb turganmish oltin baliq ta'zim bajo qilganicha.

— Joning o'zingga siylov. Menga sendan hech narsa kerakmas. Moviy to'liqlar ichra o'ynoqlab suzaver, — debdi Jin oltin baliqni hayratga solib. U hali biror odam zotidan bunday gap eshitmagan ekan.

— Nahotki, biror tilaging yo'o'q. O'zingga bo'limasa bola-chaqang uchun so'ra, keyin pushaymon bo'lma, — debdi oltin baliq ishonch hosil qilish uchun.

— Ey, oltin baliq, menda bola-chaga yo'o'q. Bo'lganida ham ularni mehnatga o'rgatardim. Sen mening g'amimni yema. Mehnat qilib non topib yeyish qanchalari rohat ekanini bilganingda edi. Bu rohatni hech narsaga almashirmagan bo'larding, debdi Jin.

Qissadan hissa: mehnatga mehr qo'rgan odam g'oyibdan keladigan boylikka ko'z tikmaydi. Yabruq

ILK KITOB — "SEHRLI UYQU"

"O'qish kitobi" darsligida Olloyor Begaliyevning "Chinor va maysalar" hikoyasi (1-sinf), "Rangin qorlar" ertagi (4-sinf) berilgan.

Olloyor Begaliyev 1961-yilda Toshkent viloyati Bekobod tumanida tug'ilgan. "Gulxan", "O'zbekiston matbuoti" jurnallari, "Cho'lpon" nashriyoti, O'zbekiston teleradiokompaniyasi, "Tilsim" gazetalarida muharrir bo'lib ishlagan. Hozirda erkin ijod bilan shug'ullanadi.

Ilk kitobi — bolalarga atalgan "Sehri uyqu" ertaklar to'plami 1990-yilda chop etilgan. Shu to'plam uchun Olloyor Begaliyev 1994-yilda O'zbekiston Yoshlar Ittifoqining Usmon Nosir nomidagi mukofotiga sazovor bo'lgan.

Bolalarga atalgan "Yolg'onga ishongan daraxt", "Rangin qorlar" ertaklar to'plami, "Bir buloq bor" she'rlar to'plami va "Jin chalgan juvon" qissa va hikoyalardan iborat to'plamlari nashr etilgan.

ESHAKNING IBRATI

Otamizning vafotlaridan keyin, garchi meros qolgan uy-joylari-yu ashqol-dashqollaridan umidim bo'lmasayam, udumga ko'ra aka-ukalar, opa-singillar meros bo'lishishga o'xshash ma'rakaga yig'ilishdik.

Kenja ukamiz o'ziga qolayotgan hovli-joyni birodarlari oldida bir chuqum osh bilan halollab olmoqni diliga tukkani uchun otamdan qolgan eski do'ppi

o'ziga oldi. Katta opam otamning eski po'stiniga ega chiqdi: "Yenglarini qirqitsam, qishi bilan kiyadigan issiq nimcha bo'ladi, otamni eslab kiyib yuraman! Qolganini po'stakcha qilib, tagimga solib yuraman!"

Kichik singlimiz otamning joynomozini so'rab oldi: "Uyimni to'riga osib qo'yaman! Shu yil xo'jayinim ham namozni boshlamogchi!"

O'zlaricha bir nimalik bo'lib qolganlar menga termulishdi. "Menga hech narsalari kerak emas," – dedim sipogarchilik bilan. – Hamma narsamiz bor!"

– Bizlarga shu narsalar kerakligi uchunmas, otamizdan qolgani uchun olayamiz, tentakl! – dedi po'stini qo'choqlagan opam. – Otamdan qolgan ishton-pishtonlarini olsang-chi!

– To'xtanglar, – dedi ukam bostirmada bog'liq turgan eshak tarafga qarab. – Otamni eshaklari bor-ku! Shuni akam ola qoisinlar. Dalangizdan xabar olgani minib borasiz, velosipeddan ko'ra shu sizga yaxshi!

Otamdan qolgan eshakni uyimizga minib kelganimda bolalarim oltin topgan odamdek xursand bo'lishdi-yu, bir kundan keyin unga keraksiz matohdek qarashdi:

– Shundoqgina dardisar-ku bu! Sira tez yuray demaydi, yo'lda nima uchrasa bir marta iskab ko'rmasa joyidan jilmaydi. Xashakka dardisar!

Nevaralarning bobomeros eshakka nisbatan bunday behurmat munosabatari dilimga qattiq botib, uni doim minib yuradigan bo'ldim. Ammo, bolalarimning nolishida jon bor bo'lib, keyingi besh-olti yildan beri qari otamizni mindirib yurgan eshak egasini fe'l-atvorini tamom o'zlashtirib olgan chiqdi. Yurganda juda sekin yurar, ko'chada uchragan shubhali narsani oldida to'xtab, obdon hidlab, keyin yana toshbaqa yurish qilganicha yo'lda davom etardi.

Bular ham mayliku-ya, yo'l chetida yo guzarda

bir-ikkita qariya turgan bo'lsa, shuncha jilovidan tortsam ham o'shalar tarafga yo'lini burib, ularning oldiga borganda boshini ekkancha to'xtardi. Dalaga shoshilayotgan bo'lsam ham, chollarning oldida eshakdan tushib, ular bilan ko'rishish, u yoq-bu yoqlardan gaplashish, uzoq-uzoq nasihatlarini tinglashga majbur bo'lar edim. Ukam menga otamdan esdalik deb, eshak emas, shundoqgina boshog'riqni bergan ekan. Oxiri, pichoq borib suyakka taqalgach, uni sotib nimayam baraka topardim deganicha, men ham uni birovga, tog'am yo amakimga sovg'a qilib yubormogchi bo'ldim. Axir, sovg'a qilingan otring tishiga qarashmaydi-yu!

– Nima bo'ldi, eshakdan ayniyapsan, biror kamchiligi bor ekanmi?! – dedi tog'am yuvoshgina eshakning yollarini silab. – Hali yana uch-to'rt yil minsa bo'ladigan holi bor-ku!

– O'zi juda yaxshi eshak! – dedim tog'amga jilnayotgan eshagimdan maqto'v aralash nolib. – Faqat juda sust qadam! Bundan ko'ra velosipedimda tezroq ish bikazaman! Yana bir aybi, yo'lda uchragan choling oldiga borib, to'xtab turvoladi. Noliq, eshakdan tushib, ular bilan hol-ahvol so'rashishga majbur bo'layapman. Sizday nafaqaga chiqqan odam uchun juda bop-da bu!

– Yo'q, jiyon, eshaging o'zingga buyursini! Pochchamlar bu eshakni minivolib, ko'cha-ko'ya uchragan o'z tengilar bilan gaplashib yurardilar. Eshaklari shunga o'rganib qolgan. Buni ibrati bor! Otang o'lsa, uning do'stlaridan xabar olgin, degan gapni bilmaysanmi?! Buni birovga berma, o'g'uncha asrab yurgin, maylimi...

Men ham shunday qiladigan bo'ldim!

Men ham shunday qiladigan bo'ldim!

“G‘ALATI TUSH” DAN ILHOMLANGAN IJODKOR

“O‘qish kitobi” darsligida Feruza Jailovaning “Qo‘riqchining sabog‘i” etagi (3-sinf) berilgan.

Uzoq yillardan buyon bolalar uchun qalam tebratib kelayotgan iste’dodli ijodkor Feruza Jailova 1961-yilda Toshkent viloyatida tavallud topgan. Bolaligidan adabiyotga, she’riyatga mehr qo‘ygani bois, uning eng sevimli ovunchog‘i kitob bo‘lgan.

Oiti yoshida tanikli bolalar yozuvchisi Miraziz A‘zamning “G‘alati tush” nomli kitobini o‘qib, yoddan aytib yurgan. Kitobchadagi quvnoq she’rlardan ilhomlanib, nimalardir qoralagan.

Quyi sinflarda o‘qib yurgan kezlari yozgan “Janjalkash quyuncha” nomi ilk she’ri tuman gazetasida chop etilganidan ruhlanib yana she’rlar, hikoya va etaklar mashq qila boshlagan. Keyinchalik ular “Mahallamiz bolalari”, “Bolajon” nomli she’riy, “Mehr daraxti” hikoyalari to‘plam holida kichikintoy kitobxonalar qo‘liga yetib borgan.

G‘AROYIB TANLOV (Zamonaviy etak)

Bir bor ekan, bir yo‘q ekan. Qadimdamas, ayri kunlarda Toshkentning so‘lim mahallalaridan birida Fotima va Zuhra ismli opa-singillar yashar ekan.

Fotima juda odobli, mehnatsevar qiz ekan. Ozoda kiyinar, xonasini sarishta tutar, o‘yinchoqlarini o‘ynab bo‘lgach, jovononga chiroyli qilib terib chiqarkan. Bog‘dagi

rango-rang gul va rayhonlardan uzib, guldonga solib qo‘yarkan. Sochlarini silliq tarab, chiroyli turmaklab yurarkan.

Singlisi Zuhra esa uning butunlay aksi ekan: besh yoshga kirsa ham erkalgini tashlay demas ekan. Opassi Fotimani sensirar ekan. Buvisi Zuhraga: “Fotima sendan katta, uni opa degin” deya nasihat qilsa, u: “Ho, Fotimani opa desam, u ham meni opa desin” – deya qaysarlik qilgan ekan. Oyisiga, ovqatimni yedirib qo‘ying, deya xarxasha qilar, kiyimlarini tartibsiz yechib tashlar, sochlarini tarashga ham erinar ekan. Buvisi, yuz-qo‘llaringni, tishlaringni yuvib kel, desa, kecha yuvdim-ku, deb turib olarkan. Xonasida shirinliklarning qog‘ozlari, qo‘l-oyoqlari singan, uzilgan o‘yinchoq-u qo‘g‘irchoqlar sochilib yotar ekan.

Bir kuni qizlarni buvisi yoniga chaqirib, “Sarishta qiz” nomli tanlov o‘tkazish niyatida ekanini aytibdi. Tanlov shartiga ko‘ra kimning xonasidan ko‘p chiqindi chiqsa, o‘sha tanlov g‘olibi bo‘lar ekan.

Tanlov boshlanibdi. Buvisining ishorasi bilan opa-singil ishga kirishib ketishibdi. Zuhra bir zunda xonasidan bir chelak chiqindi yig‘ibdi. Fotima quruq qo‘l bilan chiqibdi va tanlov g‘olibi bo‘la olmasligidan xafa bo‘libdi. Zuhra esa xursand bo‘lganicha buvisining uni g‘olib deya e‘lon qilishini kutib turibdi.

Lekin tanlov u kutgandek yakunlanmabdi. Buvisi Zuhrani emas, Fotimani g‘olib deb e‘lon qilibdi...

Qani aying-chi, bolajonlar, onaxon nega bunday yo‘l tutdi?

SHE'R NIMA DEGANI?

“O‘qish kitobi” darsligida Abdurahmon Akbarning “Kuz”, “Omonning orzusi” (3-sinf), “So‘zlovchi yomg‘ir” she‘rlari (4-sinf) berilgan.

Abdurahmon Akbar Toshkent viloyati Yangiyo‘l tumanida tug‘ilgan. U qisqa umri davomida (1962 – 2015) uzozq yillar o‘qiladigan ajoyib kitoblar yozdi. Shoirning “Kichikintoy va Paxtaoy”, “O‘yingaroq bulutcha”, “O‘rdakcha”, “Ehtiyotkor toshbaga”, “Garoyib avtobus”, “Suzuvchi yomg‘ir”, “Mehrbon quyosh” kabi qator kitoblari kichiklar uchun katta sovg‘a, ma‘naviy mulk bo‘lib qoldi.

Abdurahmon Akbar she‘rlarida mehr, samimiylilik va tabiiylilik balqib turadi. Uning o‘zi aytganidek, she‘r mehrdan bunyod bo‘ladi”.

AYOZ

Tunlar chizib chiqsang ham
Oynalarga gulzor, oy.
Yoditirishmas odamlar
Hanuz seni, ayozvoy.

Qor singari nomingni
Solmas qo‘shiq-kuylarga.
Eshiklarni yopishar
Kirmasin, deb uylarga.

Nega shundayligini
O‘ylab ko‘rganmisan hech?

Bir yomon odati bor –
O‘sha odatiingdan kech.

Bas qilsang chirmchilashni
Quloqlar-u burundan.
Seni ham yosh-u qari
Suyub qolardi dildan...

METRODA

Shoshib tushsam metroga
Bitta bola joy berdi.
Qo‘lin qo‘yib ko‘ksiga:
– O‘ting, aka, – dedi.

Yurmasidan uch bekat
Bir chol kirdi vagonga.
Sharta o‘rimdan turib
Joy berdim otaxonga.

– Qo‘yavering, – desa ham
O‘tirolmay bemalol,
Yosh bolali keilinga
Joyin berdi o‘sha chol.

O‘n chog‘li katta-kichik
Shu payt bo‘shatdi o‘rin.
Bosh chayqadi otaxon –
Qaysariligini ko‘ring.

Go‘zal edi bu holat,
Nafosatga edi boy!
Hamma yetdi manziliga
Va hammadan qoldi joy...

“BOLALAR DAVRASIGA INTILAMAN”

“O‘qish kitobi” darsligida Zahro Hasanovaning “Qishning o‘trog‘i”, “Tog‘ malikasi” hikoyalari (2-sinf), “Oromgoh marshi” she‘ri (3-sinf) berilgan.

1962-yili Toshkent shahrining Labzak dahasida tug‘ilgan Zahro Hasanova hayoti va ijodi haqida shunday deydi: 1966-yili katta zilziladan so‘ng “Suzuk ota” mahallasiga – buvimlarinikiga ko‘chib o‘tganmiz. Ollada besh qiz, bir o‘g‘il katta bo‘lganmiz. Maktabda faqat yaxshi baholarga o‘qiganimzni eslayman.

“O‘qish kitobi”dagi o‘zimga yoqqan she‘rlarni yodlab olardim. Bundan tashqari musiqqa darsida qo‘shiq aytishni juda yaxshi ko‘rardim. Qo‘shiq kuylash, she‘r aytishni yaxshi ko‘rganim uchun tadbirlarning yetakchisi bo‘lardim.

Bolaligimda rasm chizishni bilmasdim. Fotima opamga uyga vazifa uchun topshirilgan olmaning rasmni chizib berishini so‘rab, yalinib-yolvorganim hal-hali esimda. Ammo opam baribir chizib bermagan. “She‘rlarimni asosan bolalarim tilidan yozishga harakat qilganman. Shuning uchun hamisha bolalar davrasiga intilaman, joddagi mavzu va voqealarni aynan bolajonlar davrasidan topishga harakat qilaman. Bolaligimda yuragimga turki bergan mavzular – onajon, ustoz haqida she‘rlar yoza boshlanganman”.

MUZZAQYMOQ

Muzdaqymoq yeb Ibrohim
Yog‘och bandin olib qo‘ydi.
Yana ham ko‘paysin deb,
Hovliga ekib qo‘ydi.

Har kun unga suv quydi
Tezroq unib-o‘ssin deb,
Ozroq shakar ham qo‘shdi
Mazzasi zo‘r bo‘lsin deb.

Onam – Karomat Azizova 14-maktabda ona tili va adabiyot o‘qituvchisi edi. Adabiyotga, she‘riyatga oshro ayol edilar. Shuning uchun uyimizda badiiy kitoblar ko‘p edi.

O‘tgan yillar mobaynida bolalar uchun yozgan ijod namunalarim – “Zukko Aifbo”, “Kutilmagan sovg‘a”, “Topishmoq va tez aytishlar”, “Salom, maktab”, “Ko‘zmunchog‘im” nomi bilan kitob holida turi nashriyotlarda chop etildi”.

Zahro Hasanova hozirda “Gulxan” jurnalining bosh muharriri lavozimida ishlab kelmogda.

HUSNIXAT

Maktabdan qaytgan Gulmira uyga kirib onasiga salom berdi. Qo‘lidadagi papkasini darsxonasiga qo‘yib, kiyimlarini almashirdi. Qizining nimadandir xursandligini sezgan Gulnora opa uni savolga tutdi:

– O‘qishlaring yaxshimi, bugun nechta “besh” olding?

– Yaxshi oyijon, bugun mendan uy vazifalarni so‘rasmadi.

– Unday bo‘lsa, nimadan sevinib ketyapsan?

– Bilasizmi, sinfdoshlarimdan bir-ikkitasi “Esdalik daftar” tutishibdi. Sahifalarini biram chiroyli qilib

bezatishbdiki. Munira degan sinfdoshim, dil so'zlarini yozib kel, deb menga berdi. Shunga ham sevinib, ham shoshib ketayman. Hoziroq o'tirib esdalkni yozmoqchiman,

– Uy vazifalaring qolib ketmasini! – dedi onasini uni ogohlantirib.

Gulmiraning tomog'idan choy ham o'tmadi. U shoshganicha darsxonasiga kirdi. "Esdalik daffari" dan unga ajratilgan sahifaning xoshiyalarini flamaster bilan chiroyli qilib bezatib chiqdi va nimalar yozishni o'ylab oldi. Lekin daffarni qayta-qayta varaqalar ekan, undagi chiroyli yozuvlarni ko'rib, kayfiyati tushdi. Ona tili daffarni qoliga olib, yozuvlarni solishtirdi. Keyin birdan xafa bo'lib ketdi.

– Hozirgina sendan xursand odam yo'q edi-ku, nima bo'ldi birpasda? – so'radi onasi qizining holatini ko'rib.

– O'yijon, "Esdalik" ni siz yozib bering, men aytilib turaman, – dedi Gulmira.

Onasi stol ustidagi daffarlarga qarab, voqeani tushundi. Shunday bo'lsa ham qizidan:

– Nega endi, o'zing-chi? – deb so'radi.

– Yozuvimning xunukligini qarang, Munira masxara qiladi. Mendan keyin daffarga yozadiganlar ham ustimdan kulishadi.

– Aytaylik, men hozir uni yozib berdim, keyingi safar nima qilasan?

Gulmira nima deyishini bilmay yerga qaradi.

– Sen yaxshisi, – dedi oyisi, – singlingning "Husnixat" daffarini olgin-da, chiroyli yozishni mashq qil. Agar har kuni mashq qilib tursang, sal kunda binoyidek chiroyli yozadigan bo'lib qolasan. Ana undan keyin "Esdalik" ni o'zing to'ldirasan. Ungacha Muniraga daffarini qaytarib ber. Hechqisi yo'q, dugonang xafa bo'lmaydi.

SHOIR, TARJIMON, NOSHIR

"O'qish kitobi" darsligida Muhiddin Omonning "Gul'unchalarimiz" she'ri (4-sinf) berilgan.

Muhiddin Omon
1963-yilda Samarqand viloyati Poyariq tumanidagi Qorakesak qishlog'ida tug'ilgan. 1985 yilda Toshkent davlat universiteti (hozirgi O'zMU)ning o'zbek filologiyasi fakultetini imtiyozli diplom bilan tugatgan.

Turli yillarda "O'zbekiston" nashri-yotida, "Sog'lom avlod uchun" jurnalida, G'.G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyida muharrir, katta muharrir, bo'lim mudiri sifatida faoliyat yuritgan.

Ijodiy faoliyati davomida ko'plab nashriyotlar bilan hamkorlikda 350 dan ortiq turi mavzulardagi adabiy-badiiy, ijtimoiy-siyosiy va ilmiy-ommabop kitoblarni muharrir sifatida nashrga tayyorlab, 20 ga yaqin kitoblarni tarjima qilgan.

"Ko'ngli darbozasi" (1993-y.), "Tole fasil" (1997-y.), "Munavvar sog'inch" (2009-y.), bolalar uchun: "Dakang xo'roz va uning jo'lalari" (1999-y., 2006-y.), "Sog'lomjon alifbosi" (2005-y. 2015-y.), "39 topishmoq" (2011-y.), "Zehni a'lo, tili burro" (2012-y.), "Buyumlar tilga kirsas" (2012-y.) nomli she'riy kitoblari chop etilgan.

Muhiddin Omon tarjimon sifatida ham xalqimizni jahon adabiyotining mumtoz asarlari bilan tanishtirish ishiga o'z hissasini qo'shib kelmoqda. Xususan, XVI asr portugal shoiri Luis de Kamoens sonetlari, ingliz yozuvchisi S.Moem esselari, amerikalik adib R.Blox

asarlari, Niderland yozuvchisi Vili Korsarining "Mangu izitirob" romani va boshqa ko'plab asarlarni o'zbek tiliga o'girgan.

Muhiddin Omon 2014 yilda Angliya, Niderlandiya hamda Latviya adabiyotidan qilgan tarjimalari uchun "Jahon adabiyoti" jurnalining "Eng yaxshi she'riy tarjima" nominatsiyasi bo'yicha Ozod Sharofiddinov nomidagi yillik mukofotiga sazovor bo'lgan. U 60 dan ortiq qo'shiqlarning, bir necha hujjatli film ssenariyalarining muallifi hamdir.

Ayni paytda Muhiddin Omon O'zbekiston matbuot va axborot agentligining OAV va nashriyotlar faoliyatini muvofiqdastirish boshqarmasida Bosh muharrir.

SALOM, MAKTABI

Salom maktab, jon maktab,

Bilimlarga kon maktab,

Aqlu odob, tarbiya

Berguvchi makon maktabi!

Ustozlarim mehribon,

O'qi, derlar bearmon,

Sen Istiqol farzandi,

Kamolga yet, bolajoni!

Sog'lom bo'lu, polvon bo'l,

Elu yurtga posbon bo'l.

Bel olishsang maydonda,

Or-nomusi osmon bo'l!

Vatanning baxti uchun,

Sarf aylagin bor kuching.

Olib elning duosin

Ravo qil muddaosin.

Bu tilakka labbay, deb,
Javob beraman, tayin.
Ma'rifat ziyosidan
Ulg'ayaman kun sayin.

O'zbekiston nomini
Jahonga qilgum doston,
Chunki boshqa topilmas,
Dunyoda bunday bo'stoni!

ORASTA BO'LINGI

Qanday yaxshi, bolalar,
Tozalik, orastalik.
Go'zal xulq, odob bilan
Hamisha payvastalik.

Sahar turib uyqudan,
Muzday suvga yuz yuvmuq.
Qiziguncha to badan,
Yo'lakchada yugurmuq.

"Bir-ikki" – deb egilib,
Mashqlar qilsangiz yana,
Shahd bilan ko'krak kerib,
Yursangiz, yayrar tana.

Qo'lda sovun va shampun,
"Yomg'ir" bo'lib yog'sa dush,
"Denta-med" yo "Pomarin"
"Kolgeyt"da yuvsangiz tish.

Kiyimingiz badastir,
Yarashiqi, ohorli.
Kim o'rtoq bo'lmas, axir,

Sizdan yaxshi do'st bormi?
Ozoda-yu orasta, sening do'sting
Ko'rkam bo'ling, sog' bo'ling.
Ko'rgan bo'lsin havasda,
Doim ko'ngli chog' bo'ling!

TOPISHMOQLAR

Bordir ulkan bir chinor,
O'n ikkidir butog'i.
Har butog'da osilgan,
O'ttiz sirti yaprog'i.

To'rt fasl pisanq emas
Bu g'aroyib butoqqa,
Ular bo'yab qo'yilmish,
Yarmidan qora-oqqa.

Qani, aying, bolalar,
Bu qandayin chinordir,
Nimasidir butoqlar,
Yaproqda ne sir bordir?

(Javobi: Yil, 12 oy, 30 kun, tun va kun)

Aka-uka yettovlon,
Birdak uradi javlon.
Yarmidan adash oti,
Sanogdir tutash oti.
Farq qiladi yagona,
Beshinchisi — begona.
Yak, du, se, deb sanayman,
Fahmingizni sinayman.
Tanishdir Sizga bari,
Bular

(Javobi: Hafta kunlari)

BIROVDAN SO'RAMAY, O'ZIGA XOS YOZADI

“O'qish kitobi” darsligida Vafo Fayzullohning
“Ona tilim” she'ri (2-sinf) berilgan.

Vafo Fayzulloh 1963-yil
27-iyulda Navoiy viloyati
Karrmana tumanida tug'ilgan.
ToshDUning jurnalistika
fakultetini tamomlagan.
“Xabarsiz sevinch”, “Mangu
lahza” she'riy kitoblari nashr
etilgan.

Adabiy-badiiy maqola
va esselari nashr etilgan.
Kitobga so'zboshi yozgan
filologiya fanlari doktori Bahodir Karimov muallif va
to'plam to'g'risida shunday yozadi: Iqtidorli shoir va
tarjimon “Vafo Fayzulloh adabiy maqolalarni jo'shib,
o'zini qo'shib, xayllanib, hayolanib, yangilanib,
gohida ichikib, entikib, qayg'urib, ba'zan bong urib,
ezilib yozadi.

Mohiyatga intilib, ko'ngilga qarab, muhitga qaramay,
birovdan so'ramay, o'ziga xos yozadi. Har inson ijodini
tushunib, hatto ularning ayrimlarini rag'batlantirib,
qo'llab-quvvatlab, quvontiradi. O'rni kelganda,
adashganga tanbeh berishni ham unutmaydi”.

O'QUVCHINING ENG KATTA

VAZIFASI — BU ILM OLISH

Vatanni sevish, til o'rganish, fanlarni
o'zlashtirish ham ilm olishdan boshlanadi.

Til — bu vatanning bir bo'lagidir. Bizni dunyo
bilan gaplashadigan narsamiz tilimiz. Shuning
uchun tilimizni ardoqlashimiz zarur.

“TANISH TOVUSHLAR”NI KIM YOZGAN?

“O‘qish kitobi” darsligida Dlishod Rajabning “Yurt qalqonlari”, “Kitobim, jon kitobim”, “Xotira va qadr” she‘rlari (1-sinf), “Istiqloq bolalari”, “Bahor” she‘rlari (4-sinf) berilgan.

Dlishod Rajab 1964-yil Buxoro viloyatining Shofirkon tumanida tug‘ilgan. Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika instituti o‘zbek tili va adabiyoti fakultetida tahsil olgan.

“Bolalik – inson umrining beg‘ubor, o‘yin-kulgiga boy, ota-ona va qarindoshlar doim mehri unga yashaydigan davr. Bu davrni go‘zal qiladigan narsalardan biri – uni etkaklarga, kitoblarga turi badiiy asarlarga o‘shnoligidir”.

Bizning bolaligimiz ana shunday bir davrlarda o‘tgan, kitob doim hamrohimiz bo‘lgan.

Dlishod Rajab bolalarga atalgan “Otamning bog‘i”, “Daryo ko‘ngili”, “Jivon o‘g‘lioni”, “Alifbo”, “Sanog‘”, “Sukut sarhadi”, “Tanish tovushlar”, “Nur yo‘li”, “O‘n ortog‘ kabi o‘ndan ziyod she‘rlar muallifi. O‘zbekiston yozuvchilar uyishmasi a‘zosi. Jumalistika sohasidagi VI “Oltin qalam” Milliy mukofoti sovrindori.

Filologiya fanlari nomzodi.

“Maktab o‘quvchilari uchun yozgi ta‘tilar uzog‘ davom etadi, bahorgi ta‘tilar ham bor. Bu ta‘tilar faqat dam olish uchun emas, balki maktabda, dars paytida o‘qiy olmagan, o‘qishga ulgurmag‘an kitoblarni o‘qish uchun bir vaqt, imkoniyat bo‘lg‘an davrdir.”

Bolaligimda etkaklarni ko‘p o‘qirdim. Ular orasida “Uchta botir” haqidagi etkak ko‘p yoqardi.

Ustozlarimiz darslikka kiritilgan asarlarni shunday aytib berardiki, asar qahramonlari, voqealar rivoji ko‘z oldimizdan xuddi kino lentasiday o‘tardi.

Kenja botirni qo‘rqmasdan borsa kelmas yo‘lni taniab, o‘zining qahramonligi, aql-zakovati, kuchishijoati bilan muammolarni yechib, oldidan chiqqan qiyin to‘siqlarni yengib o‘tгани yoqardi. Kenja botir ko‘z oldimda otga minib turgan bir bahodir qiyofasida gavdalangan.

Yoshlikdan ana shunday etkaklar, turli topishmoq va badiiy asarlarni o‘qib ulg‘aydik, adabiyotga mehr qo‘yedik. Ustozlarning saboqlarini jon qulog‘imiz bilan eshiddik.

Yozgi ta‘tilga chiqib, oromgohga borgan paytimizda bir qo‘shiqchi bola bo‘lardi. U faqat bitta qo‘shiq – “Jo‘jalarim”ni aytardi. Shunga men hazil qilib “Qo‘shiqchi” she‘rini yozdim”. Mana o‘qing:

Qachon qo‘shiq aytitiya
Qistasangiz Karimni,
Rubobin olib qo‘lga,
Aytar jo‘jalarimni.

Bir kuni hazillashib
Dedi do‘sti Sodiq
Axir u jo‘jalaring
Qachon bo‘ladi tovug‘.

PIYOLANING HAZILI

Choyrak, do'stim, ne uchun
Burning doim osmonda?
Haa, bilaman, og'zingga
Quyib turar Qumg'onlar.
Lekin menga kerilma,
Jilmasdan shu o'rnimdan
Ichganingni barini
Tortvolaman burningdan.

QO'YNING SHIKOYATI

Echkiyoy bilan yashash
Rosti, tegdi jonimga.
Bigizday shoxlarini
Niqtab turar qornimga.

Yem-xashakning yaxshisin
Tanlab, avval u yeydi.
Bir gap desam, shoxlarin
O'qtalib, "jim bo'!", deydi.

Ne ham derdim, ko'naman,
Buncha zolim bo'limasa?!
Qiyin ekan yashamoq
Boshda shoxing bo'limasai!

AHILLIK (Masal)

Katta hovuz chetidagi pastroq yerda bir chuqur
bo'lib, unga toshbaga bilmasdan qulab tushibdi.
Qancha urinmasin, u yerdan chiga olmabdi. Bir payt
"to'p" etib sichqon ham yoniga yumalabdi. Sichqon

jon holatda, hatto toshbaga ham e'tibor bermay,
chuqurdan o'rmalab chiqishga urinibdi. Lekin chuqur
devoridan sal o'rmalab yana qayta qulab tusharmish.
Oxiri holdan toyib, jim qolibdi.

– Hoy, sichqon, – debdi bir payt toshbaga, –
endi u yerdan ikkovimiz ham qancha urinmaylik,
chiqolmaymiz, shekilli. Lekin seni ko'rib hozir menga
bir fikr keldi. Birgalashib bu chuqurdan chiqsak bo'ladi.

– Qanday qilib? – so'rabdi sichqon ishonchsizlik
bilan.

– Bir yo'li bor, – davom etibdi toshbaga, – Yakka-
yakka harakat qilsak, burning iloji yo'q. Birlashamiz.
Masalan, men suvda cho'kmay suzishni bilaman. Sen
mening ustimga chiqib olasan. E'tibor qilgan bo'lsang,
sal narida, tepada suv to'la hovuz bor edi.

– Ha-ha, ko'rgandim, – debdi sichqon shoshib.

– Sen yerni kovlashga ustasan, – debdi toshbaga. –
Shu yerdan hovuzgacha yo'l qazib borsang, hovuz suvi
o'sha yo'l orqali biz turgan chuqurga o'ta boshlaydi.
Faqat ehtiyot bo'l. Hovuzgacha qazib borib, suv kirishi
bilan yugurib orqaga qaytib kel. Keyin chuqurimiz
suvga to'la boshlaydi. So'ngra tezda kosamga chiqib
olasan. Men esa suv yuzasidan turib, chuqur suvga
to'lgani sayin, yuqoriga ko'tarilaveraman. Biz turgan
chuqur hovuzdan pastroqda bo'lgani uchun limmo-lim
to'ladi, ikkimiz quruq yerga chiqib olamiz.

Sichqon toshbaqaning chorasiga qoyil qolibdi va u
aytganidek ish tutib, ikkovlari ham chuqurdan qutulib
chiqibdi.

Ha, ahillikda gap ko'p. Har qanday qiyinchilikni
puxta o'ylangan chora va inoqlik bilan yengib o'tish
mumkin.

“BOLALIK – BEG‘UBOR DAVR”

“O‘qish kitobi” darsligida Orif To‘xtashning “O‘zbekiston” she‘ri (3-sinf) berilgan.

Orif To‘xtash 1976-yilda Samarqand viloyati Ishtixon tumanida tug‘ilgan. 5-sinfda o‘qib yurgan kezarida O‘zbekiston Qahramoni, xalq shoiri Abdulla Oripov uning mashqlari bilan tanishib, bolalar gazetasi orqali “Bolakay shoir” nomi bilan oq yo‘l tiladi.

“Bolalar ijodkori bolalikning har bir lahzasini eslaydi. Esga olish chog‘ida o‘zi ham shu bolalik holatiga qaytadi. Agar mana shu holatga qaytolmasa, o‘zini bolaligi, go‘zal beg‘ubor davriga qaytolmasa undan bolalar adabiyotining ijodkori yetishib chiqishiga men shubha bilan qarayman.

Zero, bolalik so‘zini eshitganda ko‘z oldimizga tinq bir dunyo keladi. O‘sha tinqlik, beg‘uborlik, tozalik, musaffoqlik o‘sha ijodkorning qalamidan to‘kilyotgan asarga ham rang berish kerak, kamalak berib serjilo fusunkorlikni kasb etishi kerak deb o‘ylayman.

Bugunga qadar she‘riari “Har doim bo‘lsin quyosh”, “Boychechak”, “Dovon oshgan avlodlar”, “Oltin belanchak”, “Zarband” kabi ko‘plab ijodiy bayozlardan o‘rin olgan. “G‘unchalar tabassumi”, “Quyosh yo‘li” hamda “Ko‘ngiliga tashrif” deb nomlangan she‘riy to‘plamlari chop qilingan.

AGAR BIZ BOLA BO‘LIB IUOD QILMASAK BARCHASI BEKOR

Orif To‘xtash:

“Men ijodni bolalik paytimdan boshlaganman. Otam pedagog bo‘lgani uchun adabiyotga ishtiyogi baland. Shu jihatdan biz – ijodkorlar oilasimiz, desam yangilishmagan bo‘laman.

Otam hozir nafaqada bo‘lishlariga qaramay, nafaqat mening ijodim, balki boshqa ustozlarning she‘riari, asarlarini muntazam kuzatib boradi. Ular orasida, ayniqsa, Hamid Olimjon she‘riyatining shaydosi.

Men ota-onamning farzandim ijodkor, shoir deb faxrlanishidan ilhomlanaman”.

SHAPALOQ

Kundalikni kuzatib, — Yana ikkimi, o‘g‘ilim,
Ona dedi xafaroq: Sen ham besh olasanmi?
— Yana “ikki” olsang gar, — Tutaqib ketdi ona,
Yeysan ikki shapaloq! — G‘azabini bosolmay.

Uqdirligan bu ishlar, Bilmasvoy der, — “besh” olib,
Bilmasvoyga kor qilmay, Kelar edim-u, biroq
Katta “ikki” ni olib, — Bilsam, besh shapaloqdan
Uyga qaytdi or qilmay, Ikkitasi yaxshiroq.

DILFUZANING "SIRI"

"O'qish kitobi" darsligida **Difuza Kamoljonovaning "Bayramingiz qutlug' bo'lsin", "Ertabahor" matni, "Yangi yil archasiga" she'rlari (3-sinf) berilgan.**

Difuza Kamoljonova 1986-yil 21-iyulda Jizzax viloyatining Sharof Rashidov tumanida tug'ilgan. Difuza Kamoljonova 2007-yildan buyon kichik yoshdagi bolalarning adabiy-badiiy bezaki Respublika jurnali "G'uncha"da ishlamoqda.

Difuza Kamoljonovaning "Shirin kulcha" nomi she'rlar to'plami 2001-yil chop etilgan.

2015-yil "Oltin qalam" gazetasi tomonidan e'lon qilingan "Yosh tarjimonlar" tanlovida taqdirlangan.

Difuza Kamoljonova 2015-yil "O'zbekiston – jannatmakon yurt" ensiklopediyasini ingliz tiliga tarjima qilgan.

2017-yil "Quloqsiz filcha", "Katak daftardagi shumtakalar", "Ko'k ko'ylakli kakku", "Topishmoqni topamiz" kitoblari o'quvchilarga taqdim etildi.

OLMAXONNING TASHVISHI

Paxmoq dumli olmaxon
Ismiga qolar hayron:
O'xshamasam olmaga,
Olmaxonman nimaga?

HASHARGA

Bir harf o'rmini o'zgartirib, turli so'z hosil qiling!

Eshitmadim, demang ...oy!
Somon sochib, qordim ...oy.

–sqaA' g'ulim Kelinglar, ey hasharga,
Samovarda qaynar ...oy.

Bog'im ko'rkam, shinam ...oy,
Oshga tayyor sabzi, ...oy.

– f'lamim Kirishayin tez ishga,
Vaqtimni bermayin ...oy.

BOG'CHANING "BOTIR"!

– Mening oyim shifokor, inrl'op dilot
lgna, ukollari bor.

Namuncha do'q urmasang,
Ur, oyimdan qo'rqmasangi!

SIR

Cho'chimmasdan, qo'rqmasdan

G'oz yuraman boqchada.

O'rtoqlarim ichida

Hurmatim ham tog'chada.

Talashib-tortishsak gar
Hech kim qilolmas xafa.
Hamma bilar bir sirni:
Oyimlar – boqcha opal!

SHOIRLAR IJODI

ABDUSODIQ IRISOV

**“O‘qish kitobi” darsligida
Abdusodiq Irisovning “Arpa-
bug‘doy osh bo‘lur” (1-sinf),
“Qo‘shterak” hikoyalari
(3-sinf) berilgan.**

TOLIB OTGAN TOSH

Tolib qo‘shni tomiga qo‘ngan kaplatarni haydayman deb, tosh otdi. Kaplatar uchib ketdi-yu, tosh kelib tomining shiferiga tushdi, shifer “chars” etib sindi. Tolib esa egasi chiqib qolmasin deb, tiraqaylab uyiga qochdi. Uy egasi ishda bo‘lgani uchun bundan bexabar qoldi.

Shu kuni kechasi bilan yomg‘ir yog‘ib, ertalab qorga aylandi, birdan chakillab uydan chakka o‘ta boshladi. Uy egasining boshi qotib, tomini tuzatgani chiqqan edi, sirg‘alib, tomdan yiqilib tushdi. Shu bilan oyog‘i sinib, yigirma kun kasalxonada yotib chiqdi. Xayriyat, bundayroq yiqilgan ekan, bo‘lmasa undan yomonroq bo‘lishi ham mumkin edi.

Xo‘sh, Tolib otgan tosh bironing oyog‘ini sindiradi, deb o‘ylaganmidi?

AVOQIL TO‘LQIN ILHOMOV

**“O‘qish kitobi” darsligida To‘lqin Ilhomovning
“Olma” hikoyasi (1-sinf) berilgan.**

O‘Z O‘RNI BOR

Bog‘bon bog‘da ochilgan atirgulni ko‘rib xursand bo‘lib ketibdi:

– Muncha ham chiroyli bo‘lmasang...

Buni ko‘rib anjir o‘ksinibdi:

– Mening gulim g‘unchamning o‘zida yetiladi. Uni hech kim ko‘rolmaydi.

Bog‘bon esa unga qarab:

– Har narsanin o‘z o‘rni, vaqti-soati bor, — debdi.

Kunlar o‘tibdi. Anjir mevalari g‘larq pishganda, bog‘bon ularni savatga solibdi:

– Muncha asal bo‘lib ketmasang...

Endi terak o‘ksinibdi: — Mening na gulim bor, na mevam...

Bog‘bon unga:

– Har narsaning o‘z o‘rni, vaqti-soati bor, — debdi.

Ko‘p o‘tmay bog‘bon bog‘ o‘rtasiga shiypon solishga ahd qilibdi.

Keyin terak yoniga kelibdi.

– To‘g‘ri o‘sganing uchun rahmat. Juda ustunbop bo‘lilsan, — debdi.

MUHTARAMA ULUG'OVA

**"O'qish kitobi" darsligida
Muhtarama Ulug'ovaning
"Boychechak" she'ri (1-sinf)
berilgan.**

**ARAZ QOPI
(hikoya)**

Singlisi yana arazlab qoldi. Kamoliddin shu gapdan ham bir ishkal chiqadi, deb sirayam o'ylamagandi.

Oyisi to'plab yuradigan jumallarning birida "Yangi yil arafasida yaponlar barcha eski-tuski, ketaksiz narsalarini tashlab yuboradilar", degan gapni o'qib qoldi-yu, singlisi Fazilatga:

— Kel, biz ham o'zimizga zarur bo'lmagan narsalarni tashlab yuboramiz, — dedi.

— Oyimlardan beso'rog'a? — hayron bo'ldi Fazilat.

— Yo'-o'q, men faqat o'zimizga tegishli narsalar haqida gapiryapman, — Kamoliddin shunday deya xonasiga kirib ketdi.

Bir oz o'tib, qog'oz qutichada allaqancha o'yinchoqlarini olib chiqdi.

— Voy, shularni hammasini axlatga tashlaysizmi? — ko'zlarini pikipiratladi singlisi.

— Nimaga? Oyim doim "Bu o'yinchoqlarni endi yosh bolalarga berib yuborish kerak", deydi-lar-ku. Agar xohlashsa, birinchi qavatdagi Oygul kennoyining bog'chaga boradigan o'g'li-qiziga beraman.

— Hm... — dedi Fazilat bosh qimirlatib.

— Bor sen ham uyning burchagida doim latta-puttalarga o'ralashib yotadigan qo'g'irchoqlaringning taqir-tug'irlarini sal kamaytir... —

Bo'lgan gap shu.

— Nima o'ralashib yotibdi? — birdan avzoyi o'zgardi Fazilatning, — taqir-tug'irmi... sizga xalaqit beryaptimi?

Tamom. Singlisi o'z xonasiga shumshayib kirib ketdi-da, eshikni zichlab yopdi.

Doim shunafa. Fazilatning arazi burnining uchida turadi. Arzimagan gap uchun dadasidan ham, oyisidan ham xafa bo'lib, ko'zi qizaradi.

Dugonalarini-ku qo'yavering, o'tgan kuni hatto o'qituvchisi "Qiz bolaning xati bunafa xunuk bo'lmaydi", degan ekan, indamay sinfdan chiqib ketibdi.

Shunday paytlarda oyisining siqilganini ko'rsangiz. "Yoshligida ko'p kasal bo'lganligi uchun juda avaylaganmiz, aytganini qilganmiz, qizimning ko'ngli nozik bo'lib qolgan. Katta bo'lsa, bu odatini tashlar", deb gapirib qo'yadi.

"Qachon tashlaydi bu odatni, qog'oz qutichadagi o'yinchoqlarga tikilganicha o'ylandi Kamoliddin, mana yangi yil kelsa, to'qqiz yoshga kiradi..."

Kamoliddinning ko'z oldiga "lop" etib sinfdoshi Zarifa keldi. Ota-onasining yakka-yu yagona qizi. Sinflarida eng arazchisi shu — Zarifa. Birinchi sinfdan boshlab hammaga faqat o'z gapini o'tkazishga intiladi, agar aytgani bo'lmasa gaplashmay qo'yadi, teskari o'g'irilib ketadi. Keyingi paytlarda Zarifa ko'proq yolg'iz yuradigan bo'lib qolgandi. Kimdir unga "Araz qopi" deb laqab ham qo'yibdi... Buni eshitib qolgan ekan, rosa yig'ildi.

Shular xayolidan o'tarkan, Kamoliddinning yuragi muzlab ketgandek bo'ldi. Singlisiyam... yo'g'-ey, Xudo saqlasini!

Kamoliddin to'g'risidagi eshikni ohista ochib, ichkariga qaradi. Fazilat qo'g'irchoqlarining oldida orga o'g'irganicha qimirlamay o'tiribdi.

Akasining rahmi keilib o'zidan xafa bo'ldi. Sekin borib, singlisining yoniga cho'kdi. Qiz bir xo'mrayib qaradi-da, yuzini teskari burdi, burnini tortib-tortib qo'ydi.

— Fazilat-oy, — dedi Kamoliddin dadasiga o'xshab.

— Meni kechir, qo'g'irchoqlaring ham, ularning kiyimlari, ko'rpa-to'shak, idishlari — hammasi yaxshi. Hech narsangni tashlamaymiz. Faqat... menga qara, qaragin... xuddi shunday ko'zimga qarab turgin... Buvim aytardilar-ku, arazchi hammadan ajralib qoladi, deb... Bitta litmos, bu odat sendayam bor, mendayam... araz-gina qopini shu eski yilida tashlab yuboraylik... Uning bizga sirayam keragi yo'q.

Fazilatning nam kiprikleri hayronlikdan pipiradi:

— Araz, gina qopi... — dedi-yu, keyin birdan kulib yubordi. — Uni qanday qilib tashlaymiz?

Kamoliddin ham yayrab kuldi, butun vujudiga quvonch to'lib borayotganday edi. Birpas o'ylagandek bo'ldi, keyin singlisining qo'lidan ushlab, deraza tomonga boshladi:

— Yur, ko'rsataman! Ana, tashqariga qaragin, huv anuvi shalvirab, xo'mrayib, rang-tusi o'chib borayotgan eski qopni ko'ryapsanmi? Sen uni hozir otvording-ku, qara-qara, kichrayib, kichrayib... ana-a... yo'qolib ketdi...

Kamoliddin oppoq olamga qarab to'lib-toshib gapirar, Fazilat esa akasining yuzlariga tikilardi.

JAHON ADABIYOTI

EZOP MASALLARI

“O'qish kitobi” darsligida Ezopning “Shamol va quyosh” masali (1-sinf) berilgan.

Ezop rivoyatlarga ko'ra, milloddan avvalgi VI asrda Yunonistonda quldorlik tuzumi hukm surgan paytda qullar orasidan yetishib chiqqan aqlli, donishmand bo'lgan. Uning asl kelib chiqishi o'sha davrdagi Frigiya mamlakatidan bo'lib, urushlar natijasida qul qilib olinib, Yunonistonga kelib qolgan.

Aql-u farosati, topqirigi bilan o'z xo'jayinlarining mushkullarini oson qilib, hurmat va e'tibor qozongan. Hatto shaharlarni bosqinlardan asrab, podsholarni qirg'inbarot urushlardan to'xtatib qolgan. Keyinroq, haqgo'y, adolatparastligi, kinoyali achchiq tili uchun alamzada, hasadgo'y dushmanlari uni Delfada tog' qoyasidan olib yuborib o'ldirganlar.

Uning 500 ga yaqin masallari qadim davrlardayoq jamlanib, “Ezop masallari” nomi ostida kitob qilingan va donishmandlik o'g'itlari sifatida butun dunyoga tarqalgan.

SICHQONLAR KENGASHI

Mushukning doimiy xavf solishidan tushkunlikka tushgan sichqonlar muammolarini hal qilish uchun kengash chaqirishibdi. Ular birin-ketin bildirilgan rejalarini tahlil qilib, ularni rad etaverishibdi. Oxiri bir yosh Sichqon mushukning bo'yniga qo'ng'iroq osib qo'yishni taklif qilibdi.

— Qanday ajoyib fikr, — deb qichqirishibdi ular, — bu Mushuk kelganda qochish uchun juda yaxshi

ogohlantirishi! Ular bu taklifni zavq-shavq va olqishlar bilan qabul qilishibdi. Shunda kekxa bir Sichqon o'ridan turib: – Bu rostdan ham juda yaxshi maslahat va, shubhasiz, bizning muammomizni hal qiladi, – debdi. – Biroq Mushukning bo'yniga qaysi birimiz qo'ng'iroqni ilamiz?!

Qissadan hissa: Taklif qilish boshqa, uni bajarish boshqa.

IKKI DO'ST VA AYIQ

Ikki do'st o'rmonda aylanib yurganlarida to'satdan ayiqqa duch kelib qolishibdi. Ulardan birinchisi shoshib daraxtga chiqib olibdi va ayiqning changalidan qutulib qolibdi. Ikkinchisi esa, hech narsa qo'ldan kelmasligini bilib, o'zini o'lganga solib yotib olibdi.

Ayiq yerda yotgan kishining oldiga kelib, qulog'ini hidlabdi. Hatto uni turtib ham ko'ribdi. Kishini o'lgan deb o'ylab, unga tegmasdan ketib qolibdi. Ayiq ketgach, haligi kishining do'sti daraxtdan tushib kelib:

– Do'stim, ayiq qulog'ingga nima deb shiviradi? – deb so'rabdi.

– U menga: qiyinchilik paytida tashlab ketadigan do'st bilan sayohatga chiqishni yaxshilab o'ylab ko'rmabsan-da, – dedi, xolos, – deb javob beribdi do'sti.

Qissadan hissa: Do'stlik qiyinchilikda sinaladi.

ECHKI VA PODACHI

Podachi adashib qolgan Echkini podaga qaytarib kelish uchun rosa qidiribdi. U hushtak chailbdi, surmay chailbdi. Ammo foydasi bo'lmabdi: orqada qolib ketgan Eчки bu tovushlarga ahamiyat bermabdi. Oxiri, podachi unga tosh o'tibdi, Echkining shoxi siribdi. Shunda podachi Echkidan bu haqda xo'jayiniga

aytmalikni iltimos qilibdi.

Eчки shunday deb javob beribdi:

– Ey, esi yo'q odam, men indamaganim bilan shoxlarim hammasini aytib qo'yadi-kul!

Qissadan hissa: Kasalni yashirsang, isitmasi oshkor qiladi.

Feruz To'xliyeva tarjiması

HAYOT MUALLIMI

“O'qish kitobi” darsligida Sa'diy Sheroziyning “Hotamning to'yi” hikoyasi (3-sinfi) berilgan.

Mashhur fors-tojik shoiri, adibivamutafakkiri Muslihiddin Sa'diy Sheroziy (1203–1292) nomini eshitmagan, uning jahon so'z san'ati durdonalari qatoridan o'rin olgan “Bo'ston” va “Guliston” asarlaridan bahramand bo'lmagan adabiyot muxlisi topilmasa kerak. Sharq xalqlari orasida Shayx Sa'diy nomi bilan shuhrat qozongan bu donishmand inson Sheroz shahrida tug'ilgan. Otasi Sheroz otabegi Sa'd binni Zangiyning mulozimlaridan bo'lgan. Lekin u 10-11 yoshlarida otadan yetim qoladi.

Sherozda “Guliston” va Damashqda “Bo'ston” asarlarini yozgan va sherozlik hukmdor Abdubakr ibn Sadga taqdim qilgan. Sharq adabiyotida didaktik yo'nalishni boshlab berdi. Bu asarlar Turkiston madrasalarida o'quv qo'llanmasi sifatida xizmat qilgan. Sa'diy kulliyoti 19 bo'limdan iborat.

Sa'diy Sheroziy g'azalni mustaqil janr darajasiga

ko'targan. U g'azalchilikdagi o'zigacha olib borilgan tajribalarni rivojlantirib, takomilga yetkazgan. Uning g'azallari 4 devondan iborat bo'lib, ular "Latif g'azallar", "Yangi g'azallar", "Xotima g'azallar" va "Eski g'azallar"dan iborat. "Bo'ston" asari she'rni usulda bo'lib, 10 bobdan iborat ta'limiy-tarbiyaviy ruhda iborat hikoyalardan iborat. "Guliston" asari 8 bobdan iborat bo'lib, unda ham ta'lim-tarbiyaviy mazmundagi hikoyalar va she'rni uslubda yozilgan hikmatlar mavjud.

Xabaring bormi, bu suyaging – qafas,

Joning – bir qush, uning nomidir nafas.

Bu qush gar qafasdan chiqsa bir bora,

Qayta tutishga hech topilmas chora.

Hayot bir nafasdir, har dam g'animat,

Har bir damga bering olamcha qimmat.

Olamga hukmdor erdi Iskandar,

Olamni qoldirib ketdi ul qaysar.

Umrin cho'zilmadi bir nafas, bir dam,

Bir dam uchun butun olam berib ham.

Har kim ketar ekan, ekkani olar,

Undan yaxshi yoki yomon nom qolar.

Bizdan so'ng ham ko'p gul ochar bu bo'ston,

Do'stlar o'ttirishar gul terib shodon.

"KITOBLAR JANGI"

"O'qish kitobi" darsligida Jonatan Sviftning (1667 – 1745) "Gulliverning sayohatlari" qissadan parcha (4-sinf) berilgan.

Jonatan Svift 1667-yil Irlandiya poytaxti Dublinda tug'ilgan. 1682-1688-yillarda Dublin universitetining Trinit kollejida tahsil olgan.

Jonatan Svift o'z ijodida jamiyat illatlari, hukmron tabaqalar kirdikor-larini hayji qiluvchi asarlar yaratgan.

U o'zining "Gulliverning sayohatlari" romanida asar qahramoni Gulliverning xayoliy o'lkalar – liliputar (mitti odamlar), bromdineglar (ulkantar), guigingamlar (aqlli otlar) mamlakatlariga qilgan sayohatlari bilan bog'liq holda real voqealardagi bosqinchilik urushlarini, davlat idoralardagi sotqinliklarni, sudyalarning adolatsizligi va boshqa qabohatlarni mohirlik bilan aks ettirdi.

Uning asarlari "Vilyam Senkraftga qasida", "Kongrivga qasida", "Kitoblar jangi", "Bochka haqida ertak", "Gulliverning sayohatlari", "Kamtarin taklif" va boshqalar hisoblanadi.

IJODI URUSH DAVRIGA TO'G'RI KELDI

"O'qish kitobi" darsligida Ivan Krilov "Qarg'a bilan tulki" masali (2-sinf) berilgan.

Ivan Krilov (1769-1844) 236 dan ortiq masallarni 9 ta to'plamda nashr etgan. "Bo'ri bilan qo'zichoq", "Hayvonlar o'lati", "Bo'rilar va ovchilar", "Dehqonlar va daryo" hamda boshqa masallarida ijtimoiy ilatlar fosh etilgan, zulm va zo'rlik qoralangan. Uning ko'plab masallardagi iboralar ommalashib ketgan.

1812-yildagi Fransiya-Rossiya urushi yillarida yozgan "Mushuk va oshpaz", "Itxonaga kirib qolgan bo'ri", "Qarg'a va tovuq", "Mushuk va cho'tan baliq" va boshqa masallarida vatanparvarlik g'oyalari ilgari surilgan. Asarlarida softil va mehnatsevar kishilar ulug'lanib, dangasa, qo'rqoq, ikkiyuzlamachilar tanqid qilingan.

Ivan Krilov savodini uyda otasining qo'lida o'rgangan. 1777-yilda armiyaga xizmatga ketgan. 1785-yilda Ivan Krilov "Kliopatriya" va 1786-yilda "Filomela" tragediyalarini yozgan.

IT BILAN OT

Qaysi bir dehqonning It ila Oti
Negadir tortishib qolishdi bir kun.

– Ha, boyvuchcha, – dedi iti so'z o'tib, –
Menga qolsa seni haydardim butun.

Yuk tashish, yer haydash – nimasi qiyin?!

Boshqa biror ishni bilmaysan tayin.

Menga tenglashishga senga yo'l bo'lsin.

Xoh kecha, xoh kunduz hech olmayman tin.

Kunduzi o'tloqda podaga qarab,

Tunlar uxlamayman yuni qo'riqlab".

"Albatta, – dedi Ot, – gaplaring to'g'ri,

Sen borki, bu uyu kirolmas o'g'ri.

Ammo agarda yer haydamasam men,

Bunda nimani ham qo'riqlarding sen?!"

MASHHUR ERTAKLAR QAYSIS?

“O‘qish kitobi” darsligida Aka-uka Grimmning “Somon, cho‘g‘ va loviya” hikoyasi (2-sinf), “Bir xumcha shavla” ertagi (4-sinf) berilgan.

Aka-uka (Yakob 1785-1863, Vilgelm 1786-1859) Grimmilar Margburg universitetida o‘qib yurgan chog‘laridayoq o‘rta asr nemis tarixi va madaniyati, huquq va mifologiyasi, xalq og‘zaki ijodi hamda til va adabiyoti bilan shug‘ullana boshlashgan.

Ular avval Gittingen, keyinchalik esa Berlin universitetining professorlari bo‘ldilar. 1812-yilda Grimmilar tomonidan yaratilgan ertaklarning birinchi jildi “Bolalar va oliyiv ertaklar” yuzaga keladi. 1815-yilda ikkinchi jild, 1822-yilda esa har ikkala jildni umumlashtiruvchi, uchinchi jild bosilib chiqdi.

Grimmlarning dunyoga mashhur bo‘lgan “Zolushka”, “Qor qiz”, “Yalqov Geys”, “Gansning baxti”, “Botir tikuvchi”, “Yosh pahlavon”, “Bremen musiqachilari” kabi ertaklari mavjud.

Ularning “Quyov bilan tipratikan”, “Bo‘ri va tulki” asarlari masal janriga yaqin turishi kitobxonda katta taassurot qoldiradi.

CHOL VA UNING NABIRASI (Ertak)

Bir zamonlar yoshi bir joyga borib qolgan chol o‘tgan ekan. U nihoyatda qari, ko‘zlari xiralashgan, quloqlari eshitmaydigan, tizzalari esa qaltiraydigan bo‘lib qolgan ekan. Chol ovqatlanгани stol atrofiga o‘tirganida, qoshiqni zo‘rg‘a tutar, ba‘zan qo‘llari titraganidan ovqatni dasturxonga to‘kvorar, tishi yo‘qidiqidan og‘zida ovqat turmas ekan.

Cholning o‘g‘li bilan kelini bundan jirkanibdilar. Chol almisoddan qolgan sopol kosada ovqatlanar, lekin doim to‘ymay qolarkan. Noqobil o‘g‘li va kelinining ko‘rsatgan bu xo‘rliklaridan cholning yuragi ezilib, ba‘zan ko‘zlariga yosh kelarkan.

Kunlarning birida sopol kosa uning titroq qo‘lidan tushib ketibdi-da, chili-chil sinibdi. Kelini g‘azab bilan cholg‘a qarabdi. Biroq chol hech nima demay, xo‘rsinib qo‘yibdi. Achchig‘i chiqqan kelin shu kuniyovq bozorga borib, bir necha chaqaga yog‘och idish sotib olibdi. Endi cholga u shu idishda ovqat beribdi.

Kunlardan bir kun er-xotin dasturxon ustida ovqatlanib o‘tirishgan ekan, o‘g‘ilchalari uch-to‘rtta taxta ko‘tarib kelishibdi.

— Bularni nima qilasan? — hayron bo‘lib so‘rabdi otasi.

— Tog‘oracha yasayman, — javob berdi o‘g‘li. — Sizlar qarib qolganingizda ana shu tog‘orachada ovqat beraman.

Er-xotin bir-biriga qarab yig‘lab yuboribdi. Shu zahotiyovq cholni stol atrofiga o‘tqizib, yana birga ovqatlanadigan bo‘lishibdi. Hatto ba‘zan cholning qo‘llari titrab, ovqatni to‘kib yuborganida ham indamaydigan bo‘lishibdi.

UJODI RANG-BARANG

"O'qish kitobi" darsligida Hans Kristian Andersenning "Bolalar gurungi" ertagi (4-sinf) berilgan.

Daniyaning jahonga mashhur etakchisi Hans Kristian Andersen (1805 – 1875) Odens shahrida dunyoga keldi.

Bo'lajak yozuvchi Kopengagen universitetida o'qiydi. Andersen juda ko'p mamlakatlar – Fransiya, Italiya, Gretsiya va Ispaniya singari joylarga sayohat qiladi.

Andersenning ijodi 1820-yillarning avvalida dastlab lirik she'rlar, roman, drama, yo'l ocherkleri, biografik etyudlar yaratish bilan boshlangan.

Andersenning "Qo'rg'oshin askarcha", "Bulbul", "Irkit o'rdakcha", "Qirolicha", "Ona" kabi mashhur etaklari va "Suratsiz surat kitobi" shu davrda yaratilgan. Andersen "Mulat" pyesasi, "Shoir bozori" yo'l xotiralarini ham yozgan.

Andersen o'z romanlarida zamonasi uchun muhim bo'lgan voqealarni qamrab olishga harakat qiladi. Uning ijodi ko'p qirrali va rang-barang. Ayniqsa, tarix va etak asarlari yosh kitobxonlar uchun maroqliidir. "Ertaklar", "Yangi etaklar" va boshqa kitoblari Andersenning nomini mashhur qildi va uni jahonga tanitdi. Andersen bu kitoblarni yaratishda xalq og'zaki ijodidan unumli foydalandi, ularning orzu-umidlarini qog'ozga tushirishga harakat qildi. Ertaklardagi

xarakter va jonli nutqni yanada mukammallashtirishga erishdi.

Andersen yaratgan etaklar soddagina, kitobxon uchun tushunarli. Shuning uchun ular o'quvchilar xotirasida uzoq vaqt saqlanib qoladi. Andersen etaklarida ko'pincha bosh qahramon shahzoda ham emas, malika ham emas, balki oddiy mehnatkash xalqdir. Ular o'zlarining samarali mehnati, aql-idroki, axloq-odoblari, doimo ezgulikka intilishlari bilan kitobxon tahsiniga sazovor bo'ladi. Uning "Qo'ng'iroqli girdob", "Kumush tanga", "Kabob sixidan sho'irva", "Go'ng'ing'iz" va boshqagina etaklari fikrimizning yorqin misolidir.

"Irkit o'rdakcha", "Botqoqlik shohining qizi", "Baga", "Burga bilan professor" singari etaklari o'zbek kitobxonlarining ham sevimli asarlariga aylangan. Xullas, Daniya etakchisi Hans Kristian Andersenning ijodi uzoq yillardan beri yosh kitobxonlarga zavq-shavq bag'ishlab kelmog'da.

MUNDARIJA

O'ZBEK MUMTOZ ADABIYOTI

Yusuf Xos Hojib.....	5
Nizomiy Aruziy Samarqandiy.....	7
Muhammad Avfiyning.....	8
Husayn Voiz Koshifiy.....	8
Xondamir.....	10

HOZIRGI O'ZBEK ADABIYOTI

Munavvarqori Abdurashidxonov.....	11
Abdulla Avloniy.....	12
Abdulla Qodiriy.....	14
Gayratiy.....	17
G'afur G'ulom.....	21
Oybek.....	23
Quddus Muhammadiy.....	25
Yo'ldosh Shamsharov.....	27
Mirkarim Osim.....	28
Magsud Shayxzoda.....	31
Mirzakalon Ismoiliy.....	34
Hamid Olimjon.....	38
Ilyos Muslim.....	40
Mirtemir.....	42
Shukur Sa'dulla.....	44
Zafar Diyor.....	45
Eson Rahimov.....	47
Hakim Nazir.....	48
Mahmud Murodov.....	50
Ibrohim Rahim.....	52
Shuhrat.....	54
Tolib Yo'ldoshev.....	57
Habib Po'latov.....	59

Mirmuhsin.....	60
Hamidulla Yoqubov.....	62
Po'lat Mo'min.....	63
Obid Rasul.....	65
Sunnatilla Anorboyev.....	66
Do'stion Matjon.....	68
Bo'riboy Ahmedov.....	69
Qudrat Hikmat.....	70
Abduqodir Hayitmetov.....	72
Magsud Qoriyev.....	73
Aziz Abdurazzoq.....	74
Pirimqul Qodirov.....	76
Chingiz Aytmatov.....	78
Nosir Fozilov.....	80
Oltmish O'sarov.....	82
Oqiljon Husanov.....	83
Olim Qo'chqorbekov.....	84
Naim Karimov.....	87
Xudoyberdi To'xtaboyev.....	88
Farhod Musajonov.....	91
Sobit G'ofurov.....	97
Malik Murodov.....	99
Yayra Sa'dullayeva.....	101
Normurod Nazrullayev.....	103
Erkin Samandar.....	105
G'ani Abdullayev.....	107
Latif Mahmudov.....	108
Yo'ldosh Sulaymon.....	111
Olobergan Po'lat.....	112
Hamidjon Homidiy.....	114
Erkin Vohidov.....	115
Yusuf Shomansur.....	118
Miraziz A'zam.....	119
Iskandar Rahmon.....	121
O'ktam Usmonov.....	123

08	Safar Barnoyev.....	124
09	Tursunboy Adashboyev.....	126
10	To'lan Nizom.....	128
11	Sulton Jabbor.....	130
12	Shukur Xolmirzayev.....	131
13	Otash Xolmirzayev.....	135
14	Abdulla Oripov.....	136
15	Habib Rahmat.....	138
16	Qambar Ota.....	140
17	O'tkir Hoshimov.....	142
18	Erkin Malik.....	144
19	Safo Ochil.....	146
20	Muhammad Ali.....	147
21	Zohir A'lam.....	149
22	Qutbi Nosirova.....	151
23	Odli Abdurahmon.....	153
24	Rauf Toilib.....	154
25	Sulaymon Rahmon.....	156
26	Tohir Malik.....	157
27	Yoqutxon Rahimova.....	160
28	Raim Farhodiya.....	162
29	Anvar Obidjon.....	164
30	Qutlibeka Rahimboyeva.....	167
31	Xurshid Davron.....	169
32	Umida Abdquzaimova.....	171
33	Normurod Norqobil.....	173
34	Zamira Ibrohimova.....	176
35	Muhammad Yusuf.....	181
36	Hanza Imonberdiyev.....	184
37	Mugim Qodir.....	186
38	Ravshan Isqov.....	187
39	Muhabbat Hamidova.....	189
40	Xayriddin Sulton.....	192
41	Umarali Qurbonov.....	194
42	Ashuraili Jo'rayev.....	198

	Oygul Suyundiqova.....	200
	To'lqin Hayit.....	202
	Kavsar Turdiyeva.....	203
	Hidayat Olimova.....	209
	Oiloyor Begaliyev.....	213
	Feruza Jalilova.....	216
	Abdurahmon Akbar.....	218
	Zahro Hasanova.....	220
	Muhiddin Omon.....	223
	Vafo Fayzulloh.....	227
	Dilshod Rajab.....	228
	Orif To'xtash.....	232
	Difuza Kamoljonova.....	234

SHOIRLAR IJODI

	Abdusodiq Irsov.....	236
	To'lqin Ilhomov.....	237
	Muhtarama Ulug'ova.....	238

JAHON ADABIYOTI

	Ezop.....	241
	Sa'diy Sheroziy.....	243
	Jonatan Svift.....	245
	Ivan Krilov.....	246
	Aka-uka Grimmlar.....	248
	Hans Kristian.....	250

Ushbu kitobni tayyorlagan "SOYAB"

Kitobni qo'lda e'lon qilgan adiblarning "SOYAB"

yuq. 1. jildning 1. q. 1. yoxli 1. maktabi

O'qish kitobi adiblari: qo'llanma / Z. To'ychiyeva –
Toshkent: "BAYOZ", 2019. – 256 bet.

ISBN 978-9943-48-99-3-6

UO'K: 821.512
KBK: 83.723

Zulfiya To'ychiyeva

O'QISH KITOBID ADIBLARI

Muharrir B. Botirov
Texnik muharrir Sulton Xolov
Dizayner Bahodir To'xliyev
Sahifalovchi Bekzod Raxmatov

Nashriyot litsenziyasi: AI №234, 11. 02. 2013.

Bosishga ruxsat etildi: 01.02.2019. Istanbul.

Ofset qog'ozl. Qog'oz bichimi: 84x108 1/16.

Arial garniturasl. Ofset bosma.

Hisob nashriyoti t.: 10,66. Shartli b. t.: 16.

Adadi 2000 nusxa. Buyurtma № 7.

"BAYOZ" nashriyotida nashrga tayyorlandi

"BAYOZ" MCHJ matbaa korxonasida chop etildi.

Toshkent. Lutfikor 1-tor ko'chasi, 1-uy.